

ЗАПИСКИ
ВОСТОЧНАГО ОТДѢЛЕНІЯ
ИМПЕРАТОРСКАГО
РУССКАГО АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА

ИЗДАВАЕМЫЯ ПОДЪ РЕДАКЦІЮ УПРАВЛЯЮЩАГО ОТДѢЛЕНІЕМЪ

Барона **В. Р. Розена.**

ТОМЪ VIII.

ВЫПУСКИ III — IV.

(СЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ ДВУХЪ ТАБЛИЦЪ).

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Вас. Остр., 9 лнн., № 12.

1894.

Извѣстія караима Абу-Юсуфа Якуба аль-Киркисани объ еврейскихъ сектахъ.

(Писалъ въ 937 году по Р. Х.)¹⁾.

Киркисани по справедливости считался въ старину однимъ изъ авторитѣйшихъ главъ караимства²⁾, и только впоследствии, когда караимскіе переводчики и переписчики его сочиненій перепутали его имя съ его единовѣрцемъ *Абу-Якубомъ Юсуфомъ аль-Басиромъ* (жившимъ столѣтіемъ позже³⁾), онъ долженъ былъ уступить часть своего авторитета и своей авторской славы сему послѣднему.

Обстоятельства жизни Киркисани весьма мало извѣстны. Мы пока знаемъ объ немъ только то, что выясняется изъ двухъ его сочиненій, до насъ дошедшихъ. Прозваніе *Киркисани* указываетъ на то, что Якубъ родился или жилъ нѣкоторое время въ городѣ *Киркисіи*, древнемъ *Circesium*, на Евфратѣ, при впаденіи въ него рѣки Хабуръ⁴⁾. Изъ сочиненій его видно, что онъ много путешествовалъ, бывалъ въ Персіи и Индіи⁵⁾ и наблюдалъ

1) См. З. В. О., т. V, стр. 180, прим. 2, гдѣ было указано на эти извѣстія.

2) Какъ видно, между прочимъ, изъ того обстоятельства, что историкъ *Абраамъ Ибнъ-Даудъ* (писалъ въ Толедѣ въ 1160 году по Р. Х.), выставляя заслуги раббанитскихъ ученыхъ въ сравненіи съ караимами, повторяетъ нѣсколько разъ: «*Ничего подобнаго нѣтъ ни у Анана (основателя караимства), ни у Киркисани*».

3) Въ этой путаницѣ не могли разобраться ни Пинскеръ (*Zur Gesch. des Karaismus* p. 192—200), ни Гретцъ (*Gesch. der Juden*, V, p. 373—374; рус. переводъ, стр. 324, 514—515), ни Штейншнейдеръ (*Hebr. Uebersetzungen*, p. 449—452).

4) Впрочемъ, Якутъ (*Geogr. Wörterb.* IV, 64) упоминаетъ также мѣстность подъ названіемъ *Каркасана*. Посему возможно, что прозваніе Якуба взято съ этой мѣстности и должно быть произносимо *Каркасани*.

5) О томъ, что Кирк. былъ въ Индіи, находятся указанія въ нѣкоторыхъ мѣстахъ *Книги Септиль*. Такъ въ 43-й главѣ VI отдѣла, объясняя причину почему Мардохей не каанялся Гаману, онъ говоритъ: **ואלקול אלתאני ורו אלהק הו אן מן שאן אלכפאר ועברה אלאותאן אן יצורו צורה אולאנהם עלי קלאהם ותיאבהם והדא מא**

тамъ религіозные обряды язычниковъ. Точно также онъ старался добывать подлинныя свѣдѣнія объ еврейскихъ религіозныхъ сектахъ изъ первыхъ рукъ, т. е. онъ спрашивалъ лично представителей тѣхъ сектъ, которыхъ остатки еще существовали въ его время, о каковомъ обстоятельствѣ неоднократно упоминается въ его сочиненіяхъ. Имѣлъ онъ также словопренія съ раббанптомъ *Якубомъ Ибнъ-Эфраимъ аш-Шами*, комментаторомъ Іерусалимскаго Талмуда¹⁾. А съ знаменитымъ своимъ современникомъ, главою раввинской академіи въ Вавилоніи, *Саидомъ аль-Файюми*, онъ ведетъ въ своихъ сочиненіяхъ постоянную полемику, причемъ аль-Файюми не остался въ долгу и, какъ намъ кажется, отвѣтилъ ему въ особомъ сочиненіи²⁾.

Живя въ концѣ эпохи, весьма знаменательной для азіатскихъ евреевъ, на которыхъ должны были сильно отражаться культурно - религіозныя движенія мусульманскаго міра, Киркисани лучше зналъ и понималъ сущность разныхъ еврейскихъ сектъ той эпохи чѣмъ другіе авторы, арабскіе и еврейскіе, трактовавшіе объ этомъ же предметѣ гораздо позже³⁾. Сверхъ сего, о многихъ обстоятельствахъ въ этой области сочиненіе нашего автора составляетъ пока единственный источникъ, какъ отчасти будетъ указано у насъ ниже.

קד שוהד מן אלצאביין פאנהם ינקשון צורה כוכב אלמשתרי עלי פיצון כואתימהם וקד שאהדנא איצא מאל דלך פי בלדאן אלהנד ספר החתום ו ספר הגלוי ספר המקנה (XXXII, 11, 14): Въ другомъ мѣстѣ, для объясненія выраженій пр. Іереміи (XXXII, 11, 14): *ספר המקנה*, *ספר הגלוי*, *ספר החתום*, авторъ говоритъ: *פהלא מא לם יעלם מא הו חתי ראינא בלאד אלהנד פאנהם יסתעמלון*: דלך פי צנאבהם והו אן יכתבו אצל אלשרי או ניר אלשרי תם ידרונה מן ראסה אלי אכרה ויכתמונה תם יכתבון נסכתה תחת אלכתם פיכון טאהרה ליקרה אדא אראדו מן ניר אן יפתחו אלכתם כדלך הי ענדנא מעני החתום והגלוי קד קלנא אנה לא יחרם כל מצבה אד כאנת אלאוליא קד פעלת דלך לקי פי משה (Исходъ, XXIV, 4) ויבן מזבה תחת ההר ושתיים עשרה מצבה. ואמנא חרם אלמצבה אלתי יכרהה אלה וישנאה לקי אשר שנא אלהיך והי אלתי תודהא עבדה אלאותאן פיפצלונהא ויקצרונהא באלכבור וידורוני הולהא וקד Исфаганъ и др. персидскихъ мѣстностяхъ, Кирк. также говоритъ какъ очевидецъ.

1) См. ниже у насъ въ текстѣ, гл. 11-ой I отдѣла.

2) Изъ этого соч. аль-Файюми сохранился лишь одинъ отрывокъ въ комментарий Ибнъ-Барзилай на *ספר יצירה*, стр. 20—22.

3) Исключеніе составляетъ каранъ *Leuda Gadasi*, составившій на еврейскомъ языкѣ соч. подъ загл. *אשכל הכפר* (въ полов. XII вѣка), въ которомъ онъ пользуется извѣстіями Киркисани; но соч. это написано такимъ тяжелымъ языкомъ и слогъ его отличается такою неуклюжестью, что многое въ немъ становится понятнымъ только при сопоставленіи съ арабскимъ оригиналомъ у Киркисани, а многое перепутано и не понято самимъ Гадаси, чему будутъ представлены примѣры ниже.

Киркисани написалъ, на сколько до сихъ поръ извѣстно, слѣдующіи сочиненія:

I. كتاب الانوار والمراتب — Книга свѣтилъ п обсервационныхъ башень (или наблюдательныхъ пунктовъ).

Это обширное и главное сочиненіе Киркисани состоитъ изъ тринадцати отдѣловъ (مقالات), которые суть:

1. المقالة الاولى وهي صدر الكتاب — Первый отдѣлъ, введеніе; 19 главъ.
2. الثانية — الثانية في ايجاب البحث والنظر واثبات حجة العقل والقياس — Второй, о необходимости изслѣдованія и критики (въ религиозныхъ дѣлахъ) п о дѣйствительности доказательствъ, полученныхъ путемъ умозаключенія п примѣненія аналогій; 28 главъ.
3. الثالثة في الرد على الافريق واقاويلهم — Третій, возраженія противъ сектъ п ихъ утвержденій; 25 главъ.
4. الرابعة في الوجوه والاسباب التي يوصل بها الى معرفة الفرائض — Четвертый, о способахъ, коими достигается знаніе законовъ; 68 главъ.
5. الخامسة في الختانة والسبت — Пятый, объ обрѣзаніи п субботѣ; 40 главъ.
6. السادسة شرح تسع فرائض من عשרات الدرרים — Шестой, объясненіе девяти законовъ (кромѣ субботы, о которой трактуется въ предыдущемъ отдѣлѣ) изъ десяти заповѣдей; 104 главы.
7. السابعة في رووس الشهور والحبوب — Седьмой, о поволуніяхъ п объ *абибъ* (времени созрѣванія хлѣбныхъ растений); 21 глава.
8. الثامنة في حد شבעوت ودين הערבים — Восьмой, о празднѣкѣ седмицъ (пятидесятицѣ) п объ опредѣленіи времени междувечерія; 15 главъ.
9. التاسعة الكلام على سابر الاعياد — Девятый, о всѣхъ (остальныхъ) празднѣкахъ; 24 главы.
10. العاشرة في طما الحيوان والناس — Десятый, о левитской нечистотѣ животныхъ п людей; 66 главъ.
11. الحادي عشرة في الفروع هي العريיות وفي اليبوس — Одиннадцатый, о кровосмѣшеніи п о женитьбѣ на вдовѣ бездѣтнаго брата; 31 глава.
12. الثاني عشرة في ما يحرم من المآكل وما يلبس وما يزرع وفي الاضيوت — Двѣнадцатый, о запрещенномъ въ пищу, одеждѣ п поствѣ п о *цицитъ* (квепи на краяхъ одежды); 42 главы.
13. الثالث عشرة في المواريث — Тринадцатый, о наследствахъ; 14 главъ.

Мы ниже представляемъ текстъ п содержаніе перваго вступительнаго отдѣла, который даетъ обзоръ еврейскихъ сектъ.

II. Второе сочинение Киркисани, сохранившееся въ Имп. Публич. Библиотекѣ, озаглавлено: *كتاب الرياض والحدايق في شرح معاني التوراة التي هي غير الغرائب* — Книга садовъ, толкованіе смысла тѣхъ мѣстъ Пятикнижія, которыя не касаются законовъ (такъ какъ тѣ мѣста, гдѣ рѣчь идетъ о законахъ, объяснены въ первомъ сочиненіи)¹⁾.

III. Въ названныхъ двухъ сочиненіяхъ Киркисани приводитъ заглавія другихъ своихъ трудовъ, а именно: *تفسير איוב* — Комментарій книги Іова.

IV. *תفسير קהלת* — Комментарій Экклесіаста.

V. *كتاب التوحيد* — которое, судя по заглавію, должно было быть книгой о единобожіи²⁾.

VI. *كتاب في القول على الترجمة* — О переводѣ св. Писанія съ еврейскаго на другіе языки.

Эти четыре послѣднія сочиненія, на сколько до сихъ поръ извѣстно, до насъ не дошли³⁾.

Насъ преимущественно интересуютъ показанія Киркисани о сектахъ, такъ какъ по сему предмету его показанія являются первоначальнымъ источникомъ, которымъ въ не достаточной мѣрѣ и неправильнымъ образомъ пользовались позднѣйшіе писатели объ этомъ же предметѣ.

Свѣдѣнія о сектахъ, сообщаемыя Киркисани, основаны частью на непосредственныхъ наблюденіяхъ его, дома и въ путешествіяхъ, частью на извѣстіяхъ, которыя онъ умѣлъ получать благодаря личнымъ сношеніямъ съ представителями разныхъ сектъ, частью же они почерпнуты изъ сочиненій, до насъ не дошедшихъ. Такъ напр. о *Маарійцахъ* онъ могъ пользоваться сочиненіями какого-то *Искендерани*, лучшаго писателя этой секты³⁾. Упомянуты также

1) Во второмъ соч., кромѣ его значенія для экзегетики, также имѣются интересныя въ другихъ отношеніяхъ мѣста, какъ напр. мѣсто о хазарахъ, приведенное мною въ русскомъ переводѣ въ сообщеніи, сдѣланномъ на Казанскомъ археологическомъ слѣздѣ. Пользуемся случаемъ и сообщаемъ арабскій оригиналъ этого интереснаго мѣста: (Бытiе, IX, 27) *יפת אלהים ליפת אן אכר אלאנס יסרון הדה אלכלמה וישתקונה א מן אלנמאל ואלחסן. מעני דלך ענדהם אן אללה סיחסן עלי יפת ויחמל חתי ידכל מנהם קום פי דין ישראל. ודלך הו מעני קר וישכון באהלי שם ודלך ענדהם פי אלאנל. ואכרון יועמון אן דלך ראנע אלי אלכור אלדין תהוו. ואכרון זעמו אן דלך ראנע אלי אלפרם אלדין תהוו פי איאם מרוכי ואסתר ואהשוירш אד יקר ורבים מעמי הארץ מתיהדים.*

2) Отрывокъ изъ одной рукописи нашего автора, находящійся въ *British Museum* въ Лондонѣ и который г. Гиршфельдъ въ своей еврейско-арабской христоматіи назвалъ *كتاب اصول الدين*, судя по цитатамъ изъ названной христоматіи въ *Revue des études juives*, есть не иное что какъ часть «Книги свѣтилъ».

3) См. ниже у насъ, гдѣ высказано предположеніе, что этотъ писатель тождественъ съ Филономъ Александрийскимъ.

у Киркисани сочиненія ересіарха *Абу-Исы Исфгани*. Но самымъ важнымъ источникомъ служили нашему автору сочиненія *Дауда ибнъ-Мервана аль-Мукаммиса* (или *Микмаса*)¹⁾.

Свѣдѣнія объ этомъ послѣднемъ еврейскомъ авторѣ конца IX или начала X вѣка, бывшія до сихъ поръ весьма сбивчивыми²⁾, получаютъ, благодаря сочиненію Киркисани, опредѣленный характеръ, хотя нѣкоторыя обстоятельства и черты его жизни еще недостаточно выяснены³⁾. Во всякомъ случаѣ мы теперь знаемъ, что первый толчекъ къ занятіямъ философіей, богословіемъ и экзегетикой Даудъ получилъ отъ своего христіанскаго учителя, врача Наны (= Ноннуса?) изъ города *Несибинъ* (греч. *Несибисъ*).

Со многими другими интересными подробностями всего удобнѣе будетъ познакомиться въ слѣдующемъ изложеніи содержанія I отдѣла сочиненія Киркисани.

II.

Въ первой, не сохранившейся въ цѣлости, *главѣ*, названной авторомъ *предисловіемъ книги*, Киркисани излагаетъ необходимость критическаго обслѣдованія всего содержанія іудаизма. При этомъ онъ указываетъ на нѣкоторыя караимскія общины въ Персіи, которыя враждебно относятся къ критикѣ и къ свѣтскимъ наукамъ вообще, считая ихъ вреднымъ для вѣры и релігіознаго чувства⁴⁾. Затѣмъ онъ замѣчаетъ, что и у приверженцевъ критики не все обстоитъ благополучно; такъ напр. *Даніилъ аль-Кумиси*⁵⁾, несмотря на его умъ, познанія и добросовѣстность, все-таки находится въ систематической оппозиціи къ *Ананитамъ*, приверженцамъ *Анана*, и сего послѣдняго онъ сначала почиталъ и ставилъ весьма высоко, называя его *главою разум-*

1) Вездѣ прозваніе Дауда (или Давида) пишется *דָּאָוִד אֶלְמֻכַּמִּס* (المقص); только у Моисея Ибнъ-Эзры въ соч. *کتاب المحاضرة والذاكرة* (какъ въ Бодлеянской, такъ и въ здѣшнихъ рукописяхъ) оно пишется *דָּאָוִד אֶלְמֻכַּמִּס* (المکامص), и посему Флейшеръ у Штейншпейдера (*Polemische Literatur*, p. 103) читаетъ его *аль-Микмасъ*. См. однако далѣе у насъ объ этомъ прозвищѣ.

2) См. Munk, *Mélanges de philosophie juive et arabe*, p. 474—476; Pinsker, *Zur Geschichte II*, 44—47; Graetz, *Gesch. der Juden V*, 307 (въ рус. перев. стр. 268, и мое замѣчаніе тамъ-же стр. 503); Steinschneider, *Polemische Literatur*, p. 68, 103; *Hebräische Uebersetzungen*, p. 378—379.

3) Такъ напр. основательно ли неопредѣленное извѣстіе о его знакомствѣ съ Саидомъ аль-Файюми (Ибнъ-Барзилан, стр. 77)? Имѣеть ли его въ виду Масуди въ *کتاب التنبيه* (Munk, *Mél.* 474)? и т. п.

4) О такомъ же положеніи дѣлъ у нѣкоторыхъ евреевъ-рабабитовъ, рассказываетъ Саидъ аль-Файюми въ *کتاب الاعتقادات والامانات* (ed. Landauer, p. 4, 27), составленномъ четырьмя годами раньше (933 г.).

5) Одинъ изъ главныхъ караимскихъ авторитетовъ IX столѣтія, по происхожденію изъ персидскаго города *Кумиса*; см. ниже въ изложеніи содержанія XVIII главы.

ныхъ и простыенныхъ людей (אש המשכילים), впоследствии же сталъ онъ всячески упижать его и называть главою *глупцовъ* (אש הכסילים). Вообще, замѣчаетъ далѣ Киркисани, это одно изъ прискорбныхъ обстоятельствъ у людей нашей партіи (караимовъ), что изъ зависти и домогаясь главенства, они постоянно соперничаютъ между собою и относятся враждебно другъ къ другу.

Въ заключеніе авторъ говоритъ, что онъ старался собрать въ настоящемъ сочиненіи всѣ различныя мнѣнія ученыхъ о релігіозныхъ законахъ, какъ то, что вошло въ составъ книгъ, такъ и то, что онъ слышалъ въ ученыхъ собраніяхъ, въ которыхъ онъ участвовалъ, равно какъ и то, что дошло до него о собраніяхъ, въ которыхъ онъ не присутствовалъ.

Во второй главѣ Киркисани представляетъ краткій обзоръ еврейскихъ сектъ, включая въ ихъ число и христіанъ. При этомъ онъ старается доказать, что родоначальникомъ всѣхъ ересіарховъ и новаторовъ былъ израильскій царь Іарабеамъ (Іеровоамъ¹). Отъ этого же царя, утверждаетъ Киркисани, беретъ начало и раввинство, и съ явной полемической тенденціозностью онъ старается перетолковывать библейское извѣстіе о томъ, что названный израильскій царь былъ идолопоклонникомъ.

Такъ какъ въ этой главѣ авторъ говоритъ о сектахъ кратко, а въ слѣдующихъ главахъ подробнѣе, то намъ удобнѣе будетъ соединить всѣ эти извѣстія.

Третья и четвертая главы трактуютъ о томъ, чѣмъ раббаниты отличаются отъ другихъ іудейскихъ сектъ, равно какъ и о томъ, въ чемъ они дѣйствуютъ несогласно съ Библіей. Само собою разумѣется, что Киркисани для своей полемической цѣли собираетъ всѣ агадическія изреченія, гиперболы, мистическія вносказанія изъ Талмуда, Мидраша и другихъ литературныхъ памятниковъ, всѣ данныя каббалистическихъ апокрифовъ и псевдоэпиграфическихъ произведеній, считаемыхъ подложными²) — и за все это онъ сваливаетъ отвѣтственность на раббанитовъ. Встрѣчаются у Киркисани также нѣкоторыя невѣрно переданныя и искаженныя мѣста изъ раввинской литературы. Впрочемъ, такого рода релігіозная и свѣтская полемика не рѣдкость во всѣ времена. Самое тяжкое обвиненіе противъ раббанитовъ у Кир-

1) Это утвержденіе Киркисани принято позднѣйшими караимскими авторами вплоть до Мордехая Луцкаго (въ его отвѣтъ на вопросы шведскаго короля Карла XII; см. לְבוֹשׁ מַלְכוּת, стр. 31), Соломона Трокскаго, назвавшаго вторую часть своего сочиненія подъ заглавіемъ אַפְרִיין (содержащую полемику противъ христіанства) *Іарабеамъ бенъ Небатъ*, и Симхи-Исаака Луцкаго (въ книгѣ אורח צדיקים, а. 17).

2) Благоразумные писатели еврейскіе еще въ древности высказали мнѣніе, что означенныя апокрифическія и псевдоэпиграфическія книги нарочно поддѣланы караимами для полемическихъ цѣлей, какъ объ этомъ упоминаетъ самъ Киркисани въ концѣ 4-ой главы; ср. также אוצר נחמד III, 62.

кисани, а именно, что они *Мушаббига* (вѣрять въ тѣлесность Бога), опровергается мухаммеданскимъ писателемъ Шаграстани, который, несмотря на явное предубѣжденіе въ пользу каранмовъ, говоритъ, что «раббаниты соотвѣтствуютъ нашимъ *мутазила*, а каранмы — *муджаббира* и *мушаббига*»¹⁾. На самомъ же дѣлѣ, у тѣхъ и другихъ необразованная чернь понимала библейскія выраженія: рука Божія, глаза Божіи п т. д. въ буквальный смыслъ; люди же ученые и образованные понимали указанныя мѣста въ иносказательномъ смыслѣ.

III.

Въ пятой главѣ говорится о *самаритянахъ*, причемъ не видно, чтобы Киркисани имѣлъ съ ними личныя сношенія, такъ какъ всякая подробность о нихъ сопровождается словами: «какъ про нихъ разсказываютъ». Повѣствуетъ же онъ про нихъ, что еще въ его время они вспоминали съ почетомъ бывшаго ихъ главу Санбаллата; что пророками они признаютъ только Моисея и Иисуса Навина, а священными книгами только Тауратъ (Тору) и кн. Иисуса Навина²⁾; что Иерусалима они не признаютъ священнымъ городомъ и обращаются (при молитвѣ) къ городу *Шило*³⁾; что они совершаютъ еще жертвоприношенія; что ихъ священники не смѣшиваются съ другими сословіями и не вступаютъ съ ними въ бракъ; что они не дотрогиваются до иноплеменика, а если тотъ дотрогивается до нихъ, то они очищаются омовеніемъ⁴⁾. Новую луну они опредѣляютъ по особому счету для счисленію, приписываемому Іарабеаму⁵⁾. Они состоятъ изъ двухъ частей, изъ коихъ одну называютъ *Кушанъ*, а другую — *Дустанъ*⁶⁾; одна изъ нихъ не признаетъ обязательности праздниковъ. Въ текстѣ Пятикнижія онъ сдѣлалъ нѣкоторыя измѣненія, какъ напр. въ кн. Бытія (IV, 8) онъ прибавилъ слова: «Пойдемъ въ поле»⁷⁾; въ кн. Исхода (XX, 18) онъ читаютъ: «Весь народъ *слышалъ*» (см. *видѣль* нашего текста), и т. п.

1) См. Al-Shahrastāni, ed. Cureton, I, 164; нѣм. перев. Naarbrücker'a I, 249.

2) Относительно кн. Иисуса Навина слѣдуетъ замѣтить, что книга, именуемая самаритянами *Книгой Иисуса*, составлена поздно и не имѣетъ ничего общаго съ библейской книгой Иисуса Навина.

3) Это невѣрно, такъ какъ извѣстно, что у самаритянъ сначала городъ Самарія, а затѣмъ городъ Наблусъ (древній Сихемъ) замѣнялъ іудейскій Иерусалимъ.

4) Ср. Макриси у Де-Саси (Chrest. arab. I², 113 араб. текста) и отъ имени аль-Бируни, тамъ-же.

5) Здѣсь Киркисани опять слѣдуетъ своей теоріи о царѣ Іарабеамѣ. Самы самаритяне называютъ свое времячисленіе *еврейскимъ* (העבריים); см. The collect. of samar. Mss. at St.-Petersb., p. 11.

6) Объ этомъ говорятъ также Масуди (Pr. d'or., I, 115; отъ его имени это приводится также у Макриси. De Sacy, Chrest. arab. I, 113 араб. текста) и Шаграстани, I, 170.

7) Какъ извѣстно, эти прибавленныя слова находятся также у LXX Толковниковъ.

Въ *шестой главѣ* говорится о *саддукеяхъ*. Про нихъ Киркисани говорить, что основатель ихъ секты, *Цадокъ*, впервые выступилъ противъ раббанитовъ и открылъ часть правды. Въ составленной этимъ Цадокомъ книгѣ, рассказываетъ далѣе Киркисани, онъ много порицалъ раббанитовъ и возражалъ имъ, но безъ доказательствъ, а только въ видѣ рассказа (или: традиціоннымъ образомъ, *עלי זהה אלכבר*), за исключеніемъ одного вопроса, а именно, запрещенія имъ женитьбы на племянницѣ, гдѣ онъ приводитъ доказательство, указывая на постановленія относительно брака съ теткой. Нашъ авторъ еще отмѣчаетъ, что саддукеи запрещали разводъ¹⁾; всѣ мѣсяцы года они считали ровно по 30 дней. А отъ имени Дауда Ибнъ-Мервана (о которомъ рѣчь ниже въ 8-ой главѣ) Киркисани приводитъ²⁾, что саддукеи вѣрили въ тѣлесность Бога и принимали посему всѣ библейскія мѣста, гдѣ идетъ рѣчь о лицѣ Божіемъ, рукѣ Божіей, и т. п. — въ буквальномъ смыслѣ. Объ одной отрасли саддукеевъ, а именно, о *боэтусійцахъ* (по имени ея основателя, Боэтуса, сотоварища Цадока), нашъ авторъ знаетъ только, что пятидесятицу они всегда праздновали въ воскресенье, наравнѣ съ позднѣйшими караимами.

Въ высшей степени интересно узнать, что Киркисани имѣлъ предъ собой сочпненіе основателя саддукейской секты, какъ показываетъ прямой смыслъ его утвержденія, что Цадокъ порицалъ въ означенномъ сочиненіи раббанитовъ и что онъ не приводилъ доказательствъ. Намъ могутъ возразить, что нельзя сдѣлать такого положительнаго заключенія, такъ какъ возможно допустить, что Киркисани пишетъ на основаніи разныхъ намековъ о саддукеяхъ въ древне-раввинской литературѣ, гдѣ также иногда идетъ рѣчь о *книгахъ саддукеевъ* (*ספרי צדוקים*)³⁾; но существованіе саддукейскихъ книгъ положительно засвидѣтельствовано еще другимъ караимскимъ писателемъ X вѣка⁴⁾. Вопросъ о существованіи саддукейскихъ книгъ въ средніе вѣка не есть вопросъ простаго любопытства или библиографической любознательности. Нѣтъ, утвердительный отвѣтъ на этотъ вопросъ

1) Въ VIII главѣ Киркисани утверждаетъ, что это запрещеніе христіане заимствовали у саддукеевъ.

2) Это мѣсто находится въ слѣдующей VII главѣ.

3) Впрочемъ, тамъ обыкновенно имѣются въ виду списки Пятикнижія, находящіеся въ рукахъ саддукеевъ. Къ тому же, въ древне-раввинской письменности слово *צדוקים* (саддукеи) часто ставится вмѣсто *כותים* (Кутеевъ-самаритянъ).

4) Въ одномъ рукописномъ комментарий караима на Исходъ (въ Имп. Публичной Библиотецѣ, можетъ быть *Сама Абу-с-Сари*; см. Studien und Mittheil. V, 225) также упоминаются сочиненія Цадока и саддукеевъ: *פיקול אלהאל מלכו אלהאל ספק כהן אלקדמא כאן אלסбб פי מלבהם לך מן זהה צדוק וביתום. ומעורף בין [סעד אלפיומי] כאן אלסбб פי מלבהם לך מן זהה צדוק וביתום. ודלך אנה פי כתב אלנאם כתב אלצדוקיה ולים פיהа שי ממא דכרה הוא אלהגל. ודלך אנה פי כתב צדוק אשיа אנכרהа עלי алרכанין פי בית שני פי алкראбинъ ונירהа ומא סמע פי כתאבה חרף ואחד ממא דכרה אלפיומי.*

объяснить намъ тотъ все больше выдвигающийся фактъ, на который особенно напиралъ покойный д-ръ Гейгеръ, что въ основу зданія карайства были взяты строительные матеріалы древняго саддукейства; но не было извѣстно какимъ путемъ послѣдніе дошли до караймовъ.

Седьмая глава трактуетъ о *Магарія* (*магарійцахъ*). Авторъ объясняетъ происхожденіе этого названія, означающаго *пещерниковъ*, тѣмъ обстоятельствомъ, что книги этихъ сектантовъ были найдены въ пещерахъ. Киркисани хвалятъ одного писателя изъ этой секты, по имени *аль-Искендерани*, и говорятъ, что главная книга его, которая есть самое лучшее изъ магарійскихъ сочиненій, пользуется общеизвѣстностью. Затѣмъ этимъ же писателемъ(?)¹⁾ составлена небольшая книга подъ заглавіемъ *Сеферъ Иадда*²⁾ (ספר יאדא; значить она была написана на еврейскомъ языкѣ), также прекрасная книга. Во всѣхъ другихъ книгахъ магарійцевъ, говоритъ Киркисани, нѣтъ ни одной, вмѣющей значеніе, и большинство ихъ похоже на болтовню. Приверженцы этой секты начинаютъ мѣсяцъ съ появленія новой луны. Между ними находятся люди, считающіе смѣхъ запрещеннымъ³⁾. У нихъ находятся весьма невѣроятныя толкованія разныхъ библейскихъ мѣстъ. Въ противность саддукеямъ, они отрицаютъ тѣлесность Бога, а приписываемая Богу въ св. Писаніи качества и дѣйствія они относятъ къ одному изъ ангеловъ, который, по ихъ мнѣнію, и сотворилъ міръ.

Разсматривая извѣстія нашего автора объ этой сектѣ, скажемъ сперва нѣсколько словъ по поводу ея названія, которое причинило ученымъ немало затрудненій. Шаграстани, который пользовался, повидимому, хотя и не прямо съ первыхъ рукъ, показаніями Дауда Ибнъ-Мервана о сектахъ, говоритъ про секту *аль-Макариба* (المقاربة)⁴⁾, которую онъ смѣшиваетъ съ позднѣйшей сектой *Юданитовъ* (اليودغانية)⁵⁾, слѣдующее: «Часть *аль-Макариба* вѣруетъ, что Богъ бесѣдуетъ съ пророками посредствомъ ангела, котораго онъ избралъ и отличилъ предъ всѣми созданными и поставилъ его намѣстникомъ надъ ними. Эти *аль-Макариба* утверждаютъ, что все въ Пятикнижии и другихъ священныя книгахъ относящееся къ описанію Бога на самомъ дѣлѣ относится къ этому ангелу и т. д. Разсказываютъ, что *Ариусъ* (Арій), утверждавшій про

1) Впрочемъ, можетъ быть, что слово פתעו (послѣ него) относится не къ названному сочиненію, а къ автору его, аль-Искендерани; въ такомъ случаѣ слѣдуетъ перевести: «Послѣ аль-Искендерани появилась небольшая книга» и т. д. См. ниже въ концѣ этой статьи.

2) Или же: *Сеферъ Иадду*; см. ниже.

3) Подобное же изреченіе находится въ Вавил. Тамудѣ, тр. *Бераготъ*, л. 31.

4) Shahrastāni, ed. Cureton, I, 168; нѣм. перев. I, 255.

5) Что такъ слѣдуетъ читать вм. напечатаннаго у Cureton *اليودغانية* — показываютъ еврейскіе источники, которые указаны ниже при описаніи этой секты.

Мессію, что онъ ангелъ Божій¹⁾ и что онъ избранныкъ міра, взялъ это мнѣніе у ихъ (т. е. у Макаріба), которые жили за 400 лѣтъ до *Арія*¹⁾».

Сопоставляя обѣ эти версіи, у Киркисани и Шаграстани, становится яснымъ, что въ обѣихъ версіяхъ рѣчь идетъ обѣ одной и той же сектѣ. Точно также и въ опредѣленіи времени ея существованія оба автора оказываются согласными, такъ какъ Киркисани, со словъ Дауда Ибнъ-Мервана, помѣщаетъ ее рядомъ съ саддукеями предъ возникновеніемъ христіанства, и съ этимъ временемъ совпадаетъ опредѣленіе Шаграстани: 400 лѣтъ предъ Аріемъ († 336). Посему безсомнѣнно, что у Шаграстани (поя въ его источникѣ) вмѣсто *المغاربة* *аль-Макаріба* слѣдуетъ читать, какъ у Киркисани, *المغاربة* *аль-Маарія*, каковое измѣненіе въ арабскомъ шрифтѣ могло весьма легко произойти²⁾.

Объ этой же сектѣ идетъ рѣчь у караимскаго писателя XII столѣтія, *Іегуды Гадаси*, который сообщаетъ о ней отъ имени Дауда Ибнъ-Мервана почти тѣми же словами какъ у Киркисани³⁾. Только названіе *Маарія* мотивируется тѣмъ, что они живутъ въ пещерахъ (*רהם אנשי המערות*), а не тѣмъ, что книги ихъ найдены въ пещерахъ.

Взявъ во вниманіе совокупность данныхъ объ этой сектѣ, намъ весьма вѣроятно, что Даудъ Ибнъ-Мерванъ имѣлъ въ виду Есеевъ, преимущественно ту египетскую отрасль ихъ, которая извѣстна подъ названіемъ *Өерапетовог*. Изолированныя жилища Есеевъ и ихъ серьезный образъ жизни, великая роль, которую играли въ ихъ міровоззрѣніи ангелы — засвидѣтельствованы современниками, Филономъ Александрійскимъ и Іосифомъ Флавіемъ. Эти черты, развиваясь послѣдовательно у остатковъ этой секты, легко могли получить ту окраску, подъ которымъ ихъ намъ представляеть Даудъ Ибнъ-Мерванъ. Названіе *Маарія* (люди пещеръ, пещерники), которое они носятъ у арабскихъ писателей, начиная съ Ибнъ-Мервана, можно объяснить двоякимъ образомъ. Или это логическое заключеніе пзъ извѣстій

1) *Shahrastáni*, I, 169; нѣм. перев. I, 256—257 и прим. къ этому мѣсту на стр. 421.

2) Я полагаю, что и у Макаризи въ исчисленіи сектъ (*de Sacy*, *Chrestom.* I², 116 араб. текста) вмѣсто *ومغاربة* *oa-Makariba*, что де Саси (тамъ-же 359) переводитъ словомъ *Magrébins* ou *Juifs d'Afrique* (что обыкновенно однако пишется: *مغربيون* или *مغربيين*), слѣдуетъ также читать *ومغاربة* *oa-Maaria*. Въ monkъ примѣчаніяхъ на русскій переводъ V тома *Исторіи евреевъ* Гретца (СПб. 1883, стр. 527), когда мнѣ еще не было извѣстно свидѣтельство Киркисани, я старался оправдать чтеніе текста Шаграстани въ смыслѣ приближенныхъ къ Богу. Такое толкованіе теперь уже не требуется.

3) См. *אשכול הכפר*, Евпаторія 1836, л. 41, алфавитъ 97, буква ט, и алфав. 98, буквы ך ו ק, гдѣ также искаженія *אלמנאריה* и *אלנרייה* вмѣсто *אלמנאריה*, что уже замѣчено Гретцемъ (тамъ-же стр. 421), который однако не доглядѣлъ объясненія имени у Гадаси и считаетъ первоначальною его формою *аль-Макарія*. Эта форма однакоже не поддается никакому толкованію. (О Макарьѣ, какъ собств. имени, конечно, нечего и думать здѣсь).

древнихъ, что Ессеевъ обыкновенно избирали себѣ обиталища въ пустынныхъ мѣстностяхъ¹⁾. Въ пустыняхъ же единственнымъ убѣжищемъ отъ звѣрей, палящаго солнца и бури могутъ служить только пещеры. Или же это названіе имѣло реальную подкладку, то есть, что потомки древнихъ Ессеевъ въ самомъ дѣлѣ жили въ пещерахъ. Мотивировка же этого названія тѣмъ, что книги ихъ найдены въ пещерѣ, носитъ на себѣ уже позднѣйшій рационалистическій отпечатокъ и принадлежитъ тому времени, когда исчезли уже окончательно обитатели пещеръ. Съ этимъ нашимъ предположеніемъ согласуется и то обстоятельство, что единственный писатель изъ среды этой секты, котораго Киркксани называетъ по имени, оказывается египтяниномъ (*аль-Искендерани* = Александриецъ, изъ города Александріи). Мы увидимъ далѣе, что другая отрасль секты Ессеевъ также жила, по свидѣтельству Ибнъ-Мервана, въ Египтѣ, недалеко отъ Фостата. Египетская почва, сохранившая для насъ столько памятниковъ глубокой древности, монументальныхъ и письменныхъ, долгое время сохраняла также остатки древнихъ сектъ.

Весьма интересно свидѣніе, сообщаемое Киркксани (повидимому по собственному наблюденію), относительно существованія въ X вѣкѣ книгъ, составленныхъ членами этой секты, изъ каковыхъ книгъ нашему автору поправились только двѣ, принадлежавшія упомянутому *Искендерани*²⁾. Судя по приведенному у Киркксани заглавію второй, меньшей книги, можно заключить, что сочиненія этой секты написаны были по еврейски, и вѣроятно раньше чѣмъ арабскій языкъ сталъ языкомъ ученыхъ евреевъ, писавшихъ на немъ свои литературныя произведенія. Значеніе указаннаго названія **ספר ידדו** можетъ быть двоякое: или оно означаетъ *Книгу извѣстную*, что не совсемъ прилично для заглавія; или же оно означаетъ *Книгу Яддуи*; тогда Яддуа будетъ собственнымъ именемъ автора³⁾, извѣстнаго подъ прозвищемъ *Искендерани*, по мѣсту его рожденія или жительства (въ Александріи), въ томъ случаѣ, если будемъ считать послѣдняго авторомъ обѣихъ книгъ. Если же еврейское сочиненіе принадлежало другому автору, а не Искендерани, то объ языкѣ, на которомъ было написано сочиненіе сего послѣдняго, мы ничего положительнаго сказать не можемъ.

Такъ какъ Киркксани говоритъ, что въ другихъ отдѣлахъ своего сочиненія онъ приводитъ мнѣнія сектантовъ и возражаетъ на нихъ, то можно

1) Свидѣтельства Филона, Юсифа Флавія, Плинія и Порфирія см. у Гретца, *Gesch. der Juden* III⁴, 702.

2) Или же: одна *Искендерани*, а другая *Яддуи*.

3) Имя *Яддуа* находится уже въ св. писаніи (Исесія X, 22. XII, 11. 22), а *Яддуи* или *Яддуа* — имя іерусалимскаго первосвященника, который вышелъ на встрѣчу Александру Македонскому.

надѣяться, что, когда будутъ отысканы и приведены въ порядокъ эти другіе отдѣлы, мы познакоимся съ другими воззрѣніями магарійцевъ. Во всякомъ случаѣ, о связи ихъ съ языческими мегарійцами у сабейцевъ и грековъ¹⁾, какъ кажется, нечего и думать.

IV.

Въ *осьмой главо* трактуется объ Иисусѣ и христіанствѣ. Объ Иисусѣ, иначе называемомъ *Бенъ-Пандера*²⁾, авторъ сначала приводитъ разныя мнѣнія. Нѣкоторые полагаютъ, что онъ считалъ себя пророкомъ, другіе же это отрицаютъ. Раввины приписываютъ ему твореніе чудесъ, только они говорятъ, что онъ творилъ эти чудеса посредствомъ тайнаго имени (Божія) и чарами. Веніаминъ Нагавенди (о которомъ рѣчь ниже) говорилъ, что къ пяти лицамъ пзъ іудеевъ, между коими находится и Иисусъ, примѣняется стихъ пророка Давида (XI, 14)³⁾. Часть же караймовъ утверждаетъ, что Иисусъ былъ праведнымъ мужемъ подобно Цадоку (основателю секты саддукеевъ) и Анану⁴⁾, и что раббаниты преслѣдовали его, подобно тому, какъ они преслѣдовали Аана и всякаго, кто имъ противорѣчитъ. Настоящій творецъ религіи нынѣшнихъ христіанъ есть *Лулузъ* (Павелъ), который приписывалъ Иисусу божественность, а себѣ присвоилъ пророчество отъ Иисуса. Онъ⁵⁾ не начерталъ ни одного закона и никаго ни къ чему не обязывалъ, утверждая, что религію составляетъ одно только смиреніе (предъ Богомъ). Они считаютъ, что соблюдаемые ими посты и молитвы не составляютъ обязательныхъ законовъ, а только добровольное богоугодное дѣло.

Онъ не запрещалъ имъ ничего съѣстнаго, а позволялъ имъ употреблять

1) См. Chwolson, Sabier und Ssabismus, II, 332—337.

2) Объ этомъ имени см. также Origenes contra Celsum; нѣкоторые ученые полагаютъ, что *Пандера* = πανθήρα искаженіе παρθένος, дѣва (см. Theol. Stud. u. Krit. за 1840 г. стр. 116).

3) Извѣстный караймскій экзегетъ *Гефетъ Ибнь-Али* также говоритъ въ своемъ комментаріи на это мѣсто (по рукоп. Имп. Публич. Библиот.): *ואמא קולה ובני פריצי עמך ונ. פאנה ישיר בה אלי אצחאב ישו אלוין אקאמיה מקאם נבי פתחמלו אן יקימון לה נבוה פיעתרו ויוהקו. וולך אן אלרגל פי היאתה להם ישחר מנה שי אכתר מן מינות אעני אבדאע מדהב וכאן יסתשהר עלי דלך מן כלאם אלאנביא פקט. ואמא דין אלנצראניה פאנמא שהי עלי עהד קוסמנטינום אלכביר בעד אלזמאן (sic) אלדנול בארבע מאיה סנון [вмѣсто 337!] ולקוסמנטינום והיליני אליום תקף סנה* значить онъ писалъ это въ 990 г. по Р. X.

4) Сравненіе Аана съ Иисусомъ стало послѣ Киркисани, особенно у караймовъ христіанскихъ странъ, типичнымъ, начиная отъ Гадаси (*אשכל הכפר*) алфавитъ 99, непечатанный по цензурнымъ причинамъ) до А. Фирковича (въ сочиненіи *חותם תכנית* стр. 54 и 56); см. Пинскера (*Zur Geschichte I*, 20) о дѣли этого сооставленія.

5) Можетъ быть, что это относился къ Иисусу, а не къ Павлу.

въ пищу всѣхъ животныхъ отъ букашки до слона. Христіане вѣрятъ, что Создатель — одно существо при трехъ естествахъ¹⁾, что Онъ три-единный, потому что Онъ живъ и свѣдущъ; жизнь же и знаніе суть качества существа, причесъ существо составляетъ естество и оба упомянутыя качества составляютъ два естества; посему Онъ сталъ трехестественнымъ. Они утверждаютъ, что мессія, о которомъ возвѣстили пророки, это Иисусъ, составляющій одно изъ трехъ естествъ — Отца, Сына и св. Духа, — а именно естество Сына. Онъ и божественъ и человѣченъ, такъ какъ существо Создателя соединено съ нимъ.

Они еще утверждаютъ, что храмъ (іерусалимскій), о сооруженіи коего возвѣстили пророки и который видѣлъ пророкъ Езекиль, есть тотъ самый, который сооруженъ Зерубабелемъ (Зоровавелемъ; т. е. второй іерусалимскій храмъ), и что другаго уже не будетъ. Точно также и другія возвѣщанія пророковъ всѣ уже исполнились и миновали. Новѣйшіе же христіанскіе философы утверждаютъ, что законы Таурата (= Торы, Пятикнижія) даны сынамъ Израиля вслѣдствіе негодованія (Бога) на нихъ, и что они выбрали себѣ эти законы по причинѣ ихъ сходства съ законами сабейцевъ. Это случилось потому, что они (сыны Израиля) во время пребыванія въ Египтѣ научились вѣроученію египтянъ, которое однородно съ вѣроученіемъ сабейцевъ²⁾. Они утверждаютъ еще, что три-единство тайна, не обнаруженная Богомъ никому изъ предшественниковъ Иисуса, по той причинѣ, что человѣческій умъ, будучи низкимъ (слабымъ), не достигнулъ бы этой тайны, пока не появился Иисусъ и не сообщилъ ее тѣмъ, чей умъ былъ въ состояніи постигнуть это, и они хорошо поняли и сообщили это другимъ. Они считаютъ слово Божіе предвѣчнымъ вмѣстѣ съ Богомъ, и одно доказательство, на которое они опираются, это — начало Евангелія отъ Іоанна, которое составляетъ одно изъ четырехъ Евангелій: — «Въ началѣ было Слово, и Слово было у Бога, и Слово было Богъ».

А вотъ, продолжаетъ далѣе Киркисанп, рассказъ *Дауда Ибнъ-Мервана ар-Ракки* о происхожденіи христіанской религіи. Даудъ этотъ, извѣстный подъ прозваніемъ *аль-Мукаммисъ*, былъ философомъ; вначалѣ былъ онъ іудеемъ, затѣмъ принялъ христіанство въ городѣ Неспбинѣ, чрезъ посредство нѣкоего человѣка, именуемаго *Нана*³⁾. Этотъ послѣдній былъ почитаемъ между христіанами, такъ какъ онъ былъ философомъ въ совер-

1) Или трехъ лицахъ, въпостасяхъ (افانيم).

2) Это утвержденіе относительно Ветхаго Завѣта было, можетъ быть, личнымъ мнѣніемъ христіанскаго учителя Дауда Ибнъ-Мервана, о которомъ говорится далѣе.

3) Имя *Нана* у сирійскихъ христіанъ соотвѣтствовало латинскому имени *Nannus*; см. у Assemani, *Bibl. Orient.*, въ спискахъ сирійскихъ епископовъ.

шенствѣ, а профессіей его была медицина. *Даудъ аль-Мукаммисъ* былъ его ученикомъ въ продолженіе многихъ лѣтъ и узналъ основанія христіанства и его тайны, и отличался въ философіи.

Затѣмъ Даудъ составилъ два сочиненія, въ которыхъ онъ возражалъ противъ христіанства; сочиненія эти общезвѣстны. Онъ перевелъ также изъ сочиненій христіанъ и ихъ комментаріевъ (на св. Писаніе): *Толкованіе кн. Бытія*, которое онъ назвалъ *Книгу сотворенія*¹⁾, и *Толкованіе Экклезіаста*.

Показанія означеннаго Дауда о христіанствѣ находятся въ нашихъ рукописяхъ въ отрывочномъ видѣ. Изъ сохранившагося начала видно только, что онъ приписываетъ начало христіанскаго законодательства апостоламъ Петру и Павлу, а продолженіе его — Никейскому собору изъ 318 епископовъ; упоминается тамъ также объ императорѣ Константинѣ²⁾, который открылъ крестъ, построилъ церкви и умертвилъ, Арія за то, что онъ утверждалъ, что мессія созданъ. Оканчивается пятата изъ сочиненія Ибнъ-Мервана разборомъ генеалогическихъ данныхъ объ Іисусѣ въ Евангеліяхъ.

Объ означенномъ Даудѣ Ибнъ-Мерванѣ, показанія котораго о сектахъ служили источникомъ для многихъ послѣдующихъ писателей, не имѣлось до сихъ поръ достовѣрныхъ свѣдѣній, а было только много неосновательныхъ догадокъ³⁾, которыя всѣ нынѣ падаютъ. Такъ мы теперь знаемъ, что онъ не назывался *аль-Ираки*, а *ар-Раки*; что онъ не былъ мусульманиномъ, а природнымъ евреемъ, принявшимъ на извѣстное время христіанство; что онъ не переписывался съ караимомъ Менахемомъ (который, какъ оказалось, жилъ на 400 или 500 лѣтъ позже); что онъ не жилъ въ Капрѣ и не занималъ никакой должности при фатимидскихъ халифахъ⁴⁾; что онъ не назывался ни *Ибнъ-аль-Акули*, ни *Акиласъ га-Геръ*, и т. д. За то несомнѣнное прозваніе Ибнъ-Мервана — *аль-Мукаммисъ* (слово это означаетъ по арабски *прыгунъ, скакунъ*, откуда *قاص* саранча, *sauterelle*, и по арамейски *קמץ*)⁵⁾ — можно теперь объяснить тѣмъ обстоятельствомъ, что онъ два раза переходилъ изъ одной религіи въ другую⁶⁾, сперва изъ іудейства въ христіанство, а затѣмъ

1) Что соответствуетъ греческому названію этой книги: Γένεσις.

2) Въ мѣсто *בן חילארי* (Сынъ Гилани или Джилани) слѣдуетъ читать *בן חילארי* (сынъ Хилари = Хлора).

3) См. Pinsker, Zur Geschichte I, 167—8. II, 43—55. Graetz, Gesch. d. Juden V, 306—7 (рус. перев. стр. 268; ср. мое замѣчаніе тамъ-же стр. 503—4. Тогда, въ 1883 г., мною еще не было найдено обстоятельное извѣстіе о Даудѣ).

4) Это невозможно уже потому, что фатимидскій халифатъ въ Египтѣ основанъ въ концѣ 60-хъ годовъ X вѣка; а сочиненія Ибнъ-Мервана цитуются какъ давно извѣстные уже въ 937 году, значитъ они написаны въ началѣ X вѣка или въ концѣ IX вѣка, послѣ того какъ авторъ ихъ пробылъ *многіе годы* въ христіанствѣ.

5) Вѣроятно *קמץ* *קמץ* тождественъ съ еврейскимъ корнемъ *קפץ*.

6) Разумѣется, что это предположеніе получить больше вѣроятія, если найдется другой примѣръ употребленія означеннаго слова въ такомъ смыслѣ.

обратно. — Сочинение, гдѣ Ибнъ-Мерванъ трактовалъ о сектахъ, называется ниже (въ IX главѣ) *כתאב אלצראה*, что, быть можетъ, означаетъ: *Книга льсной чащи*. Другое сочинение его носило названіе: *עשרון מקאלה* — 20 отдѣловъ¹⁾. Сказанное здѣсь у Киркисани, пменно, что въ двухъ своихъ сочиненіяхъ Ибнъ-Мерванъ полемизировалъ съ христіанами, не слѣдуетъ принимать въ исключительномъ смыслѣ, такъ какъ изъ цитатъ у Моисея Ибнъ-Эзры и Иегуды Ибнъ-Барзилая²⁾ видно, что Ибнъ-Мерванъ вообще защищалъ иудаизмъ отъ возраженій *осыгъ* иновѣрцевъ.

Интересно извѣстіе, сообщаемое Киркисани, что Ибнъ-Мерванъ перевелъ двѣ христіанскія книги, содержащія толкованія на кн. Бытія и на Экклезіастъ. Что касается первой книги, то я нашелъ подтвержденіе о ней на одномъ рукописномъ листкѣ изъ арабскаго комментарія на Бытіе же.

Тамъ именно говорится слѣдующее: *וקד דון דאוד בן מרואן אלקי אלמערוף באלמקמן פי תפסיר בראשית כתאבא חסנא נקלה מן תפאסир אלсрианин نير انہا لہ یشرفہ فی مواضع مנה نمیع ما یشانہ אליہ مما קعد اלקول علیہ. وایضاً انہا اکثر اלהود والاسمانا فی مواضع مנה انہر ممنا لہ تهن בה امانہ אליہ. ودون نیرہ ایضاً من اادل ہذا الےצר فی ولخ کتابا حסنا سلخ فیہ شہیاہ ممنا سلכה داود. ونحن ناکد من کلماہما الخ احسنا الخ* («*Даудъ Ибнъ-Мерванъ ар-Ракии*, извѣстный подъ прозваніемъ *аль-Мукаммисъ*, составилъ по толкованію кн. Бытія прекрасную книгу, которую онъ перевелъ изъ комментаріевъ сирійцевъ, но только онъ мѣстамъ не достаточно распространяется тамъ, гдѣ это требуется, а также иногда чрезъ-чуръ распространяется тамъ, гдѣ въ этомъ нѣтъ надобности. Другой же, также изъ людей нашего вѣка, составилъ³⁾ о томъ-же предметѣ прекрасную книгу, гдѣ онъ шелъ по пути, подобному пути *Дауда*. Мы же возьмемъ изъ обѣихъ книгъ самое лучшее» и т. д.).

Изъ содержанія остальнаго отрывка видно, что оба комментарія, которыми авторъ пользовался, были составлены въ философскомъ духѣ. Намъ вѣроятно, что отрывокъ этотъ взятъ изъ вышеупомянутаго комментарія Киркисани на Пятикнижіе (подъ заглавіемъ *כתאב אלриаянъ والחדایк*), и что второй авторъ послѣ Ибнъ-Мервана есть *Саидъ аль-Файюми* (Saadîya), такъ какъ изъ отрывковъ комментарія (въ Имп. Публичной Библіотекѣ), не-

1) См. Studien u. Mittheilungen III. 42—3, прим. 115. Впрочемъ, возможно также, что оба эти заглавія принадлежали одному и тому-же сочиненію. [Первое заглавіе, по нашему мнѣнію, скорѣе значитъ: книга совершенной преданности или привязанности (н. пр. къ истинѣ). Ср. Lane, s. v. p. 1789. В. P.].

2) М. Ибнъ-Эзра въ *کتاب الحاضرة* (Steinschneider, Polem. Literatur, p. 103); Ибнъ-Барзилай въ *Commentar zum Sepher Jezira*, p. 65, 77, 151.

3) Или: Другой, изъ нашего вѣка, также составилъ и т. д. Этотъ другой комментаторъ вѣроятно Саидъ Аль-Файюми; см. ниже.

сомнѣнно принадлежащихъ Киркисани, видно, что онъ дѣйствительно заимствовалъ изъ комментарія Саадія¹⁾.

Въ другомъ мѣстѣ мы указали на то, что примѣру Ибнъ-Мервана въ пользованіи сирійскими христіанскими комментаріями и переводами Ветхаго Заветѣ послѣдовали *гаоны* (главы талмудическихъ академій) *Самуилъ Ибнъ-Хофни* и его зять *Гая* въ Вавилоніи и *Самуилъ Ибнъ-Надила* и др. въ Испаніи (въ X и XI столѣтіяхъ)²⁾. Все это составляетъ весьма интересное для исторіи литературы той эпохи явленіе.

V.

Въ *девятой главѣ* Киркисани трактуетъ о сектантахъ подъ названіемъ *Аль-Карайя* (אלקרייה), отъ ар. слова *قرب*, тыква, потому что они употребляли посуду изъ тыквы. По другой же версіи, они получили это названіе по своему происхожденію отъ *Иоанна, сына Карая*, выселившагося изъ Палестины въ Египетъ во время пророка Іеремія³⁾. Мѣстожителство этихъ сектантовъ было на берегахъ Нила, въ 20 фарсангахъ отъ Фостата. Причпна, почему они употребляли только тыквенную посуду, Киркисани, слѣдовательно и Ибнъ-Мервану, неизвѣстна. Киркисани только догадывается⁴⁾, что причиною тому было то обстоятельство, что онъ считалъ всѣхъ людей левитски нечистыми, такъ какъ за непмѣніемъ жертвы рыжей теляцы⁵⁾ исчезла возможность очиститься отъ приближенія къ мертвымъ; поэтому они не могли употреблять

1) Такъ напр. при толкованіи слова *עזאול* (кл. Левитъ XVI, 8) Киркисани говоритъ: *ואלגואב פי דלך הו אסם נבל ודלך מתל יקתאל ויבנאל ומא שבא דלך והו מוצע צעב גדא ודלך משתק מן עז אלדי ידל עלי אלשה ואלצעובה ודלך איצא נשיר חיל ועזו אלדי פיה חרפין מתראדפין מתל קו ועזו מלחמה.* То-же самое говоритъ Саидъ аль-Фаюми въ *Книгѣ аламанатъ*, стр. 144; ср. возраженіе Мобешшира въ изданномъ нами отрывкѣ. З. В. О. V, 207.

2) См. Studien u. Mittheil. III, 49, прим. 126. Въ одномъ интересномъ во многихъ отношеніяхъ рукописномъ комментаріи на Псалмы (въ Имп. Публичн. Библіот.), повидимому раббанитскаго автора, весьма часто приводятся христіанскія толкованія трудныхъ мѣстъ.

3) См. ки. пр. Іеремія, гл. XLI—XLIII. Это послѣднее объясненіе какъ единственно вѣрное принимаетъ карангъ Даудъ аль-Фаси въ своемъ словарѣ п. с. *קר*, гдѣ сказано: *ויגזו אז מן דלך (מן קרחה) תסמיה קרה בן יצהר ויוחנן בן קרה. ועלי מא נשאהר אלי אליום יסמו אליום אלדי מצו מע יוחנן בן קרה אלקרעה.* Несмотря на положительное увѣреніе этого писателя, что въ его время (въ концѣ X или началѣ XI вѣка) еще существовала секта *Карайя*, вѣроятнѣе всего кажется, что онъ только заимствовалъ это у Киркисани. Гадаси же (алф. 97, буква *iōd*) заимствовалъ у послѣдняго только первое объясненіе.

4) Или эта догадка принадлежитъ Ибнъ-Мервану, такъ какъ Киркисани рѣдко отдѣляетъ свои собственныя слова отъ словъ приводимыхъ имъ авторовъ.

5) См. ки. Чисель XIX, 9—12. 16—18.

посуду, изготовленную другими, и должны были употреблять изготовленную или самими посуду. Они никого не допускали помощниками при сѣяніи и жатвѣ, чему Киркисани также удивляется. Авторъ говоритъ, что про нихъ рассказывали, что они праздновали воскресенье вмѣстѣ съ субботой. Это, прибавляетъ Киркисани, доказываетъ, что они частью склонялись къ христіанству. Заканчиваетъ Киркисани эту главу слѣдующей замѣткой: «Я сначала полагалъ, что эта секта возникла послѣ Иисуса и послѣ христіанства, пока я не прочиталъ въ сочиненіи Дауда Ибнъ-Мервана подъ заглавіемъ *Китабъ аль-Даръ* (כְּתָב אֱלִיעֶזֶר), что христіанская вѣра взята изъ вѣрованій саддукеевъ и карайцевъ вмѣстѣ, что доказываетъ, что послѣдніе предшествовали христіанству. По той причинѣ, что сначала я считалъ христіанство предшествовавшимъ карайцамъ, я помѣстилъ его раньше (т. е. въ VIII главѣ)».

Не можетъ быть сомнѣнія въ томъ, что подъ сектой *аль-Карайя*, существовавшей до возникновенія христіанства и жившей въ Египтѣ, разумѣется другая отрасль Есеевъ, которая особенно строго соблюдала Моисеевы законы о левитской чистотѣ.

Такъ какъ относительно значенія названія *Карайя* (тыквенники), самъ авторъ не увѣренъ въ причинѣ, подавшей къ нему поводъ¹⁾, то можно также предполагать, что употребленіе тыквенной посуды было однимъ изъ средствъ для изгнанія роскоши и для введенія простаго образа жизни²⁾. Это намъ вѣроятнѣе еще и потому, что по еврейскому закону плоды и растенія не воспримчивы къ левитской нечистотѣ только пока они на корню и соединены съ землею; послѣ же ихъ оторванія они не отличаются въ этомъ отношеніи отъ другихъ вещей³⁾, а въ дѣлѣ левитской чистоты Есеевъ шли гораздо дальше остальныхъ евреевъ. По этой же причинѣ они не допускали чужихъ помощниковъ при сѣяніи и жатвѣ.

Извѣстіе Киркисани о празднованіи этими сектантами воскресенія вмѣстѣ съ субботой въ дохристіанское время— очевидно основано на недоразумѣніи. Оно, быть можетъ, относится къ празднованію пятидесятницы въ воскресенье. Или же можно допустить, что впоследствии въ эту секту проникли и христіанскіе элементы⁴⁾. Третья возможность, наконецъ, что они прирав-

1) Второе происхожденіе отъ Іоанна с. Карен (קָרֵן) филологически невозможно; см. Пинскера, *Zur Gesch.* I, 166.

2) Тыквы эти сектанты имѣли собственного производства, ибо уже изъ Пятикнижія (Числа XI, 5) мы знаемъ, что Египетъ славился обиліемъ тыквы.

3) См. напр. Мишна, тр. *Ололотъ*, VIII, 5; тр. *Кетумъ*, XVII, 15 и мн. др.; специально о тыквахъ тр. *Маширинъ*, VI, 6.

4) Этимъ обстоятельствомъ объяснилось бы также, почему Евсей Кесарійскій считалъ египетскихъ Есеевъ (оерапетовъ) христіанами.

нвали субботу къ праздникамъ, которые празднуются въ-палестинскими евреями лишній день, по сомѣннѣю въ правильности исчисленій. У Гадасы въ самомъ дѣлѣ ¹⁾ говорится, что они праздновали одинаково субботу и праздни-ки, т. е. что они строго запрещали въ праздни-ки все то, что запрещено въ субботу; раббаниты же, какъ извѣстно, дозволяютъ въ праздни-ки многое изъ запрещеннаго въ субботу.

Въ *десятой главѣ* нашъ авторъ занимается псчисленіемъ разногласій между палестинскими и вавилонскими раввинами ²⁾. Это дѣлается имъ съ цѣлью опроверженія утвержденія раббанитовъ о синайскомъ происхожденіи *устнаго закона* (תורה שבעל פה). Эта глава помѣщена не на своемъ мѣстѣ, такъ какъ полемикой съ раббанитами авторъ занимается выше въ 3-й и 4-й главахъ, равно какъ и дальше во второмъ и третьемъ отдѣлахъ настоящей книги.

Въ *одиннадцатой главѣ* Киркисани трактуетъ объ ересіархѣ *Абу-Иса Исфаанскомъ*, котораго еврейское имя было *Обадія* (Авдія) ³⁾. Жилъ онъ во время халифа Абдуль-Малика ибнъ-Мервана (685—705 по Р. Х.), и, выдавъ себя за пророка, возсталъ противъ мѣстнаго султана вмѣстѣ съ своей партіей, и былъ убитъ въ сраженіи съ правительственнымъ войскомъ. Нѣкоторые же изъ его послѣдователей рассказываютъ, что онъ не былъ убитъ, но спасся въ горную пещеру, а что стало съ нимъ дальше, неизвѣстно. Приверженцы его рассказываютъ про него такое чудо: онъ былъ простымъ портнымъ, не умѣвшимъ ни писать, ни читать, и за всѣмъ тѣмъ онъ однако издавалъ книги и сочиненія безъ чужой помощи, что, по ихъ мнѣнію, могло только осуществиться помощью его пророческаго дара. Община его послѣдователей въ Дамаскѣ, которую нашъ авторъ ниже (въ 18-й главѣ) оцѣн-ваетъ въ 20 человекъ, извѣстна подъ названіемъ *аль-Исунія*.

Религозныя мнѣнія и вѣрованія Абу-Исы состояли въ слѣдующемъ: онъ запретилъ брачный разводъ, подобно саддукеямъ и христіанамъ; онъ обязывалъ молиться семь разъ въ день, опирался на слова царя Давида ⁴⁾: «Семь разъ въ день восхваляю Тебѣ»; онъ запрещалъ употребленіе мяса и вина не на основаніи библейскаго преченія, но потому что Богъ, будто бы,

1) См. **אשכּל הכּפר**, алфавитъ 97, буква *кафъ*.

2) Все изложенное авторомъ по сему предмету заимствовано караимскими авторами Юсуфомъ аль-Басиромъ (см. Studien u. Mittheil. IV, 394), Саглемъ Тустери, и другими.

3) Шаграстани говоритъ (I, 168 араб. текста; I, 254 нѣм. перев.), что еврейское имя его было *Исхакъ Ибнъ-Якубъ*, а по нѣкоторымъ **عوفیل الوهيم**, что уже Гаарбрюккеръ объяснилъ еврейскими словами **עובד אלהים**, что равно по значенію съ **עובדיה** (Обадія, Авдія).

4) Ц СХІХ, 164; у Шаграстани, тамъ-же, невѣрно сказано, что Абу-Иса обязывалъ своихъ послѣдователей молиться *десять разъ* въ день.

сообщилъ ему это въ пророчествѣ. Онъ возвеличивалъ раввиновъ и почиталъ ихъ до такой степени, что сравнивалъ ихъ степень со степенью пророковъ. Онъ утверждалъ, что Богъ приказалъ ему молиться 18-ю *благословеніями* и *чтеніемъ Шема*¹⁾, какъ это предписываютъ раббанты.

Все это, прибавляетъ Киркисани, онъ дѣлалъ для того, чтобъ привлечь сердца толпы и общинъ, почему раббанты и общины не удаляютъ *исунийцевъ* и не смотрятъ на нихъ такими глазами, которыми они смотрятъ на ананитовъ и каранитовъ. Я разъ (говоритъ онъ) спросилъ Якуба Ибнъ-Эфранима Палестинскаго²⁾ и сказалъ ему: «Почему вы приближаете къ себѣ *исунийцевъ* и вступаете съ ними въ бракъ, несмотря на то, что они приписываютъ пророчество не-пророку?». На это Якубъ мнѣ отвѣтилъ: «По той причинѣ (мы ихъ не отталкиваемъ), что они согласны съ нами относительно праздниковъ». Эготъ отвѣтъ его, говоритъ нашъ авторъ, доказываетъ, что появленіе и распространіе безвѣрія въ народѣ (имъ кажется) лучше, чѣмъ противорѣчіе имъ въ дѣлѣ выдуманныхъ ими праздниковъ.

Абу-Иса признавалъ пророчество Иисуса, равно какъ и пророчество основателя ислама, утверждая, что они были посланы (Богомъ) къ своимъ народамъ³⁾. Онъ приказывалъ читать Евангеліе и Алкоранъ вмѣстѣ съ ихъ комментаріями, и утверждалъ необходимость того, чтобъ христіане и мусульмане придерживались своихъ религій точно такъ, какъ евреи должны держаться своей⁴⁾. Побудительной же причиной, говоритъ нашъ авторъ, почему Абу-Иса признавалъ пророчество Иисуса и Мухаммеда, было соблюденіе собственнаго дѣла и забота объ интересѣ собственной миссіи и претензій на пророчество, ибо, еслибъ онъ не признавалъ пророчества своихъ предшественниковъ, то люди скорѣе отвергнули бы и его; въ ихъ же признаніи онъ надѣялся найти оправданіе и опору, но надежды его оказались тщетными.

Въ *дѣнадцатой главѣ* трактуется о послѣдователяхъ *Юдана*⁵⁾ или

1) Составныя части молитвъ у раввинскихъ евреевъ.

2) Эготъ Якубъ Палестинскій составилъ въ началѣ X вѣка комментарий на Иерусалимскій Талмудъ и полемическія сочиненія противъ каранитовъ. Киркисани часто приводитъ его мнѣніе въ настоящемъ своемъ сочиненіи.

3) Макриси у Де-Саси (Chrest. arabe I², 116) прибавляетъ еще, что Абу-Иса утверждалъ, что онъ самъ поднялся на небо, что Богъ помазалъ ему голову (такъ, мнѣ кажется, сдѣдуетъ перенести здѣсь арабское выраженіе *ومسح على رأسه*, вмѣсто «que Dieu lui avoit touché la tête avec sa main» Де-Саси, р. 307) и что онъ увидѣлъ тамъ Мухаммеда и увѣровалъ въ него. [Переводъ де-Саси болѣе соответствуетъ обыкновенному смыслу арабскаго выраженія. В. Р.].

4) Гаарбрюккеръ (II, 421) указываетъ, что въ *Китабъ аль-Мавакифъ* (ed. Soerense n, р. 216) сказано про *Исаюю*, что они вѣрили въ миссію Мухаммеда только для однихъ арабовъ; про христіанъ же тамъ ничего не сказано.

5) По Шаграстани онъ назывался также *Иудой*, и на этомъ основаніи Гретцъ отождествляетъ его съ *Иудой изъ Персіи* у Ибнъ-Эзри, что едва-ли вѣрно.

Юданитахъ. Основатель этой секты былъ ученикомъ Абу-Исы (слѣдовательно, жилъ въ первой половинѣ VIII вѣка), и выдавалъ себя за пророка. Приверженцы его считаютъ его мессіей, называютъ его *ар-Раи* **אלראי**, потому что онъ былъ «пастыремъ» народа¹⁾. Они утверждаютъ, что онъ не умеръ и ожидаютъ его возвращенія. *Юданиты*, подобно *исунійцамъ*, запрещаютъ употребленіе мяса и вина и весьма усердны въ отправленіи молитвъ и постовъ. Они утверждаютъ, что соблюденіе субботы и праздниковъ не обязательно въ наше время и что это дѣлается только какъ воспоминаніе.

VI.

Въ *тринадцатой главѣ* Киркисани говоритъ про самаго важнаго изъ ересіарховъ той эпохи, а именно, про *Анана*. Послѣ *Юдана*, сказано у нашего автора, появился *Ананъ*, глава изгнанія²⁾, во время халифа Абу-Джафара аль-Мансура (754—775 по Р. Х.). Киркисани характеризуетъ его слѣдующими словами: «Ананъ былъ первымъ, открывшимъ всю правду о законахъ вѣры³⁾. Онъ былъ весьма свѣдущъ въ показаніяхъ раввиновъ, и никто изъ нихъ не выражалъ сомнѣнія относительно его познаній. Рассказываютъ, продолжаетъ нашъ авторъ, что *Гая*, глава академіи⁴⁾, вмѣстѣ съ отцемъ своимъ, перевели книгу Анана съ арамейскаго языка на еврейскій⁵⁾, и имъ не встрѣтилось въ его словахъ ничего такого, чему не нашлось бы основанія въ показаніяхъ самихъ раввиновъ, и только въ двухъ пунктахъ они сначала не знали источника, но затѣмъ нашли его въ литургической поэзіи *Янаи*⁶⁾.

1) Слово **אלראי** (**الرأى**) искажено у арабскихъ писателей и у Гадаси въ **אלראעי** (**الدراعی**), и на этомъ основаніи у Пинскера (*Zur Gesch.* I, 10, 16) и Гретца сдѣланы невѣрные заключенія.

2) Политическое главенство надъ всѣми восточными евреями во время Сассанидовъ, Омейядовъ и Аббасидовъ было сосредоточено въ семействахъ потомковъ царя Давида, и облеченный этимъ саномъ носилъ титулъ *главы изгнанія* (**ראש גלות**), по арабски **ראس الجالوت**. Происходя также отъ потомковъ царственного дома, Ананъ претендовалъ на означенный санъ.

3) Имѣется въ виду, конечно, его оппозиція раввинству. Часть правды, по словамъ нашего автора (выше въ VI главѣ), открылъ уже Цадокъ, глава саддукеевъ.

4) Гай бенъ Даниэль, который былъ главою въ Пумбадитской академіи отъ 890 по 897 г. по Р. Х.

5) У Юсуфа аль-Басира, который заимствовалъ это мѣсто у Киркисани, говорится: *на арабскій языкъ*.

6) Палестинскій литургическій поэтъ (пфройтно конца VII вѣка), который впервые ввелъ риму въ этотъ родъ поэзіи. Онъ былъ учителемъ извѣстнѣйшаго литургическаго поэта *Элазара Калира*; см. *Stud. u. Mittheil.* V, 106—109.

Затѣмъ Киркисани исчисляеть рядъ религиозныхъ законовъ, которыми Аванъ отличался отъ своихъ предшественниковъ. Между этими законами и постановленіями многіе оказываются чисто произвольными. Такъ напр. постановленіе, что пасхальные опрѣсноки (*мацца*) должны быть приготовлены исключительно изъ ячменя; что обрѣзаніе должно быть совершаемо непременно ножницами и что при этомъ необходимо сдѣлать два прорѣза, которые называются большимъ и малымъ обрѣзаніями¹⁾; что вторичнымъ мѣсяцемъ высокоснаго года долженъ быть не *адаръ* (мартъ), какъ у евреевъ-раббанитовъ, а *шебатъ* (февраль). Онъ предписывалъ поститься семьдесятъ дней сряду, отъ 13-го *нисана* (апрѣля) по 23-е *сивана* (іюня); седьмое число каждаго мѣсяца, равно какъ и два дня *пуримъ* (праздникъ Амана), онъ также включалъ въ число дней поста. Аванъ вѣрилъ въ переселеніе душъ (метемпсихозу) и будто бы даже составилъ сочиненіе объ этомъ предметѣ.

Впрочемъ, Киркисани и другіе караимскіе авторитеты часто полемизируютъ съ Ананомъ и опровергаютъ его мнѣніе, и строгихъ послѣдователей его (ананитовъ) и сначала было немного, а во время нашего автора, какъ онъ объ этомъ свидѣтельствуеть въ концѣ 18-й главы, ихъ уже было совсѣмъ мало.

Въ *четырнадцатой главѣ* Киркисани трактуетъ о *Веніаминѣ ан-Нагавенди*, самомъ крупномъ послѣ Авана писателѣ между караимами, жившемъ въ первой половинѣ IX вѣка. Его нашъ авторъ характеризуетъ слѣдующимъ образомъ: *Нагавенди* былъ также (какъ Аванъ) весьма свѣдущъ въ показаніяхъ раввиновъ и силенъ въ знаніи Библии. Онъ долгое время исполнялъ должность судьи. Во многихъ пунктахъ онъ, по мнѣнію Киркисани, угадалъ истину, но иногда опять-таки дѣлалъ странныя умозаключенія.

Самое важное изъ приведенныхъ нашимъ авторомъ мнѣвій *Нагавенди* его утверженіе, что Богъ создалъ одного ангела и этотъ ангелъ создалъ вселенную и онъ же посылалъ пророковъ, совершалъ чудеса, издавалъ приказанія и запрещенія; онъ же понынѣ совершаетъ все то, что пропсходитъ во всемъ мірѣ, безъ участія первоначальнаго Создателя. Эта теорія во всякомъ случаѣ не оригинальна у *Нагавенди*, ибо мы выше (въ VII главѣ) видѣли, что творцомъ ея была секта *Магарія* (пещерники); *Нагавенди* только возобновилъ ее и, быть можетъ, представилъ дальнѣйшее ея развитіе²⁾.

1) Можетъ быть, что *малое обрѣзаніе* Аванъ постановилъ вмѣсто выворачиванія кожи (פּוּרְטָא), требуемаго раббанитами.

2) На это повидимому указываютъ и слова Шаграстани (I, 169—170; перев. Нааг-вгүскег'а I, 257) относительно *Нагавенди*.

По части релігіозныхъ обрядовъ и юридическихъ законоположеній нѣкоторыя утвержденія *Нагавенди* дѣйствительно оказываются своеобразными. Такъ напр. онъ утверждалъ, что начало мѣсяцевъ *нисанъ* и *тишири* (апрѣля и сентября) опредѣляется по вычисленію, какъ у раббанитовъ, остальные же мѣсяцы опредѣляются наблюденіемъ новой луны, какъ у караймовъ; что левиратъ¹⁾ обязательенъ также и для рабы²⁾; что сынъ нелюбимой жены, даже не будучи первороднымъ, пользуется правомъ первородства предъ рожденнымъ раньше его сыномъ любимой жены³⁾. Законъ о ворѣ, найденномъ въ подкопѣ⁴⁾, по мнѣнію *Нагавенди*, примѣняется также въ случаѣ, если ровъ подъ стѣной былъ уже готовымъ и воръ хотѣлъ имъ воспользоваться. *Нагавенди* запрещалъ женитьбу на женщинѣ, которая кормитъ ребенка грудью; этотъ запретъ существуетъ также у раббанитовъ.

Исполненіе релігіозныхъ законовъ онъ считалъ обязательнымъ для мальчика съ того времени, когда онъ начинаетъ говорить; у раббанитовъ, релігіозное совершеннолѣтіе наступаетъ съ начала 14-го года. При убіеніи птицъ онъ считалъ обязательнымъ сперва зарѣзать ихъ, а затѣмъ свернуть имъ голову⁵⁾.

VII.

Пятнадцатую главу Киркисани озаглавилъ: *Описаніе дурныхъ дѣлъ Исмаила аль-Окбари*⁶⁾. Исмаилъ этотъ жилъ во время халифа Аль-Мотасимъ-Биллахи (834—842 по Р. Х.). Большая часть его словъ, по мнѣнію Киркисани, похожа на безуміе, и кто только изъ людей разсудительныхъ слушалъ его, издѣвался надъ нимъ. Несмотря однако на это, онъ былъ, при всемъ своемъ невѣжествѣ, весьма самонадѣяннымъ⁷⁾, ибо онъ унижалъ *Анана* въ своихъ сочиненіяхъ и представлялъ его глупцомъ. Рассказываютъ, что когда смерть его приближалась, то онъ приказалъ своимъ приверженцамъ написать на его могилѣ: *Колесница Израиля и конница его*⁸⁾.

1) Второзаконіе, XXV, 5.

2) Это не совсѣмъ ясно, ибо неизвѣстно, кто именно обязанъ былъ вступить въ этотъ бракъ, такъ какъ зятя-инновѣрца нельзя же обязывать къ чему либо; неужели владѣлецъ рабы долженъ былъ заступить мѣсто ея зятя? Или-же это относится къ еврейской невольницѣ?

3) Такъ онъ толковалъ стихъ во Второзаконіи, XXI, 15, гдѣ идетъ рѣчь объ этомъ.

4) Исходъ, XXII, 1 (у LXX, ст. 2).

5) См. Левитъ, I, 15.

6) Замѣчаніе Де-Саси (Chrest. ar. I², 358), что слѣдуетъ читать *Окбари*, а не *Акбари*, подтверждается нашими рукописями, гдѣ это слово читается אֱלֵעֲבָרִי и אֱלֵעֲוֹבָרִי. Это не было мнѣ извѣстно, когда я писалъ прибавленія къ Исторіи Гретца (стр. 491—492), гдѣ мною оставлено безъ поправки чтеніе *Акбари*.

7) Буквально: онъ чрезвычайно удивлялся самому себѣ.

8) Ср. II (IV) кн. Царствъ, II, 12.

Исмаилъ Окбари, по разказу Киркисани, отрицалъ существованіе масоретическаго правила, что нѣкоторыя библейскія слова надобно читать иначе чѣмъ они написаны (קרי וכתוב), и утверждалъ, что ихъ слѣдуетъ всегда читать по написанному. Съ другой же стороны онъ утверждалъ, что нѣкоторыя библейскія мѣста были первоначально иначе написаны, а у насъ они искажены. Впрочемъ нѣкоторые изъ приводимыхъ нашимъ авторомъ примѣровъ исправленныхъ Исмаиломъ чтеній соотвѣтствуютъ чтеніямъ самаритянъ, и Киркисани высказываетъ предположеніе, что *Окбари* заимствовалъ ихъ у послѣднихъ.

Начало новаго мѣсяца, по ученію *Окбари*, совпадаетъ со временемъ видимости новой луны, хотя бы это время было гораздо раньше захода солнца. Онъ позволялъ ѣсть въ субботу приготовленное иновѣрцами, какъ напр. жареные бадиджаны и сорванные въ субботу фрукты и т. п.¹⁾ У Исмаила, прибавляетъ Киркисани, много весьма зловредныхъ показаній, и при этомъ онъ постоянно порицаетъ въ своихъ сочиненіяхъ *Анана*, котораго онъ третируетъ какъ глупца и осла.

Въ *шестнадцатой главѣ* говорится вкратцѣ о *Мусъ аз-Зафрани* и о *Мамикъ ар-Рамаи*. Первый изъ нихъ былъ младшимъ современникомъ Веніамина Нагавенди и Исмаила Окбари (онъ жилъ, значить, около половины IX вѣка) и былъ извѣстенъ подъ прозваніемъ *Абу-Имрана ат-Тифлиси*. Родомъ былъ онъ изъ Багдада и выселился въ *Тифлисъ* (нашъ авторъ поясняетъ, что это армянскій городъ), гдѣ онъ нашелъ послѣдователей, жившихъ тамъ еще во время Киркисани²⁾. Почему онъ назывался *аз-Зафрани* нашъ авторъ не объясняетъ; по всей вѣроятности онъ жилъ нѣкоторое время въ мѣстности *Зафранія* близъ Багдада³⁾, и по арабскому обычаю получилъ прозваніе по имени этой мѣстности. Существовала также мусульманская секта подъ названіемъ *Зафранія*⁴⁾, вѣроятно также основанная лицомъ, происходившимъ изъ этой мѣстности.

Киркисани говоритъ еще, что послѣдователи *Исмаила Окбари* утверж-

1) На это и предыдущее кратко и неточно намекаетъ Макризи (De Sacy, Chrest. arabe I², 116 араб. текста), говоря, что секта *Окбарія* отмѣняла нѣкоторые субботніе законы и объясненія Пятикнижія. Гада си же говорить только о чтеніяхъ *Окбари* въ Пятикнижіи; о субботнихъ же законахъ совсѣмъ умалчиваетъ.

2) Интересно узнать мимоходомъ, что въ IX и X вѣкахъ въ Тифлисъ была значительная еврейская община, въ которой даже образовалась новая секта.

3) См. Jacut's Geograph. Wörterb. II, 931 п. сл. زعفرانية; тамъ же отмѣчена мѣстность زعفران (Зафранъ) близъ Гамадана. Пинскеръ (Zug Gesch. I, 26), а за нимъ Готлоберъ (ЛКРК, стр. 201) предлагаютъ ненужную и невѣрную поправку אלזופרני — Аль-Исфамани.

4) См. Шаграстани, араб. текстъ I, 61—62; нѣм. перев. I, 92—93.

даютъ, что *Абу-Имранъ* былъ его ученикомъ и у него получилъ свое учебное воспитаніе.

Тифлиси не оставилъ по себѣ цѣльнаго сочиненія съ изложеніемъ своей религіозной системы, но только извѣстно, что въ разныхъ пунктахъ онъ отдѣлялся отъ раббанитовъ. Такъ напр. пятидесятницу праздновалъ онъ въ воскресенье, запрещалъ бракъ на племянницѣ и считалъ недозволёнными нѣкоторыя части мяса, употребляемыя раббанитами въ пищу. Соглашаясь съ *Исмаиломъ Окбари* относительно начала мѣсяца со времени наблюденія новой луны, онъ однако считалъ, вопреки мнѣнію своего учителя, весь тотъ день принадлежащимъ къ новому мѣсяцу. По части письменныхъ произведеній онъ оставилъ, по свидѣтельству Киркисани, отвѣты на вопросы *Хивии* или *Хиви аль-Балхи* ¹⁾ и небольшую тетрадь о дозволенности употребленія мяса, что было запрещено *Юдианомъ* ²⁾.

Про *Малика ар-Рамли*, прозваннаго по его родному городу, *Рамль* въ Палестинѣ, извѣстно только, что во многомъ онъ былъ согласенъ съ *Абу-Имраномъ*. О немъ рассказываютъ, что онъ сталъ на мѣсто бывшаго храма въ Иерусалимѣ и принялъ присягу въ томъ, что на алтарѣ, бывшемъ въ этомъ храмѣ, приносились въ жертву пѣтухи. Киркисани не объясняетъ, для чего *Маликъ* это сдѣлалъ, а замѣчаетъ только, что это поступокъ невѣжды. Но это объясняется тѣмъ, что *Ананъ* и его послѣдователи утверждали, что куры и пѣтухи принадлежать къ нечистымъ птицамъ, запрещеннымъ къ употребленію въ пищу ³⁾. Послѣдователи этого *Малика* жили въ *Рамлѣ* еще во время нашего автора и послали названіе *аль-Маликія* (Маликіицы). Макриси невѣрно говоритъ, что основатель этой секты, *Маликъ*, былъ ученикомъ *Анана* ⁴⁾.

Въ семнадцатой главѣ у нашего автора идетъ рѣчь о *Мешви* (или *Месви*) *аль-Окбари* ⁵⁾. Послѣ *Исмаила*, говоритъ Киркисани, жилъ въ *Окбарѣ* *Мешви*, который былъ весьма слабъ по части умственныхъ способностей, да къ тому про него рассказываютъ, что онъ былъ похожъ на растеряннаго (или поставленнаго въ тупикъ). Послѣдователи его жили въ *Окбарѣ* подъ названіемъ *Мешви* (Мешвицы) еще во время Киркисани, и

1) Имя извѣстнаго вольнодумца IX вѣка, противъ котораго писали также аль-Файюми и Самуилъ Ибнъ-Хофни.

2) См. выше, гл. XII.

3) У Гадаси (алфав. 98, буква *айинъ*) тутъ большая путаница, по которой выходитъ, что *Маликъ* свидѣтельствовалъ о томъ, что *Абу-Имранъ* присягнулъ, а вмѣсто пѣтуха (תור) по еврейски) у него является животное подъ названіемъ *תור*; см. Пинскера II, 84.

4) Посему сомнительно также извѣстіе этого писателя, что члены этой секты утверждали, что воскресенія мертвыхъ удостоятся только тѣ, которые приводятъ доказательства ему изъ Библии.

5) Гадаси (алф. 98, буква *самекъ*) называетъ его *Баалбекки* и утверждаетъ, что онъ жилъ въ городѣ *Баалбеккѣ*.

онъ выдаетъ имъ аттестатъ, что между ними нѣтъ ни одного ученаго и благоразумнаго человѣка. Въ религіозныхъ дѣлахъ *Мешоія* отличался слѣдующими ученіями. Во первыхъ, онъ позволялъ употребленіе сала въ пищу. Сначала, говорить Кприсани, я, какъ многіе другіе, думалъ, что онъ выдумалъ это мнѣніе; но одинъ изъ старцевъ города Окбара рассказалъ мнѣ, что *Мешоія* заимствовалъ это у кого-то изъ Джебала¹⁾. Это, прибавляетъ нашъ авторъ, не невозможно, такъ какъ жители Джебала много выдумываютъ. Только во всякомъ случаѣ *Мешоія* впервые обнародовалъ и распространялъ это мнѣніе и приводилъ ему доказательства. *Мешоія* утверждалъ, что пятидесятница должна быть въ воскресенье, только онъ не зналъ въ какое именно воскресенье, почему онъ праздновалъ ее вмѣстѣ съ общей массой (раббанитовъ). Это есть также мнѣніе нѣкоторыхъ Басрійцевъ²⁾. Пасху онъ велѣлъ праздновать всегда въ четвергъ для того, чтобъ день очищенія грѣховъ пришелся въ субботу, что опять-таки необходимо, по его мнѣнію, потому что этотъ день называется שבת שבתון (суббота покоя)³⁾, что, по его толкованію, означаетъ двойную субботу.

Въ дѣлѣ вычисленія мѣсяцевъ онъ колебался и совѣтовалъ своимъ приверженцамъ слѣдовать общей практикѣ (раббанитовъ). Онъ утверждалъ, что въ субботу запрещены жертвоприношенія (въ іерусалимскомъ храмѣ), и что слово בשבתו (въ субботу)⁴⁾ равнозначуще съ לשבתו (для субботы), т. е. что надобно совершать субботнее жертвоприношеніе до наступленія субботняго времени. *Мешоія* утверждалъ также, что *Кибла* (сторона, въ которую обращаютъ лицо во время молитвы) вездѣ должна быть къ западу⁵⁾, а кто находится⁶⁾ въ Египтѣ и Магрибѣ обращается спиной къ Іерусалиму во время молитвы⁷⁾.

VIII.

Въ *восемнадцатой главѣ* авторъ говоритъ про *Даніила ад-Дамгани*, извѣстнаго подъ прозваніемъ *аль-Кумиси*⁸⁾, который составилъ сочиненія

1) Слово *Джебаль* Гадаси принимаетъ въ нарицательномъ смыслѣ: אנשי הררים (горцы).

2) Повидимому авторъ разумѣетъ здѣсь часть басрійскихъ каранитовъ.

3) Левитъ, XXIII, 32.

4) Кн. Чисель, XXVIII, 10. Вопросъ о жертвоприношеніи въ храмѣ имѣетъ практическое значеніе для субботнихъ молитвъ.

5) Вѣроятно на основаніи изреченія Талиуда (тр. *Баба Батра*, л. 25), что *Шехина* (присутствіе Божье) находится на западѣ.

6) Вѣроятно, что это заключеніе принадлежитъ уже нашему автору: и такимъ образомъ выходитъ, что, кто находится въ Египтѣ и т. д.

7) Гадаси приводитъ еще одно постановленіе *Мешоія*, а именно, что въ субботу и праздники дозволяется разсматривать (или считать) свои деньги.

8) По Якуту (Geogr. Wörterb. IV, 203) *Кумисъ* есть названіе области въ гористомъ Табаристанѣ, главный городъ которой — *Дамганъ*. Въ литературѣ этотъ Даніилъ былъ

и имѣлъ послѣдователей. О немъ Киркисани трактовалъ также въ первой главѣ съ отрицательной точки зрѣнія. Прежде всего Киркисани выдаетъ ему неслестный аттестатъ, что онъ отвергалъ заключенія разума и издѣвался надъ тѣми, кто употреблялъ такія заключенія. Затѣмъ, по словамъ нашего автора, онъ не допускалъ существованія ангеловъ въ томъ смыслѣ, какъ это понимаетъ весь израильскій народъ, а именно, что ангелы существа, одаренныя жизнью, обладающія даромъ слова и употребляемыя (Богомъ) для порученій и посланій, подобно тому, какъ для этой же цѣли употребляются пророки. Онъ утверждалъ, что слова *ангелъ* и *ангелы* употребляются въ св. Писаніи для тѣхъ существъ (силъ природы), посредствомъ коихъ Богъ совершаетъ всѣ дѣйствія, какъ напр. огонь, облака, вѣтры и т. п.

Изъ законоположеній *Даніила* нашъ авторъ приводитъ слѣдующія: Онъ запрещалъ рыбу кровь, а изъ саранчи онъ позволялъ къ употребленію только четыре вида, упомянутые въ Пятикнижіи. Запрещалъ онъ совокупленіе съ женой ночью¹⁾, чтобы не опаздывали на молитвы. Онъ утверждалъ, что прикосновеніе къ прокаженнымъ причиняетъ левитскую нечистоту и въ наше время. Религіозные законы онъ считалъ обязательными, начиная съ 20-лѣтняго возраста. Въ субботу онъ запрещалъ разныя (дозволенные) вещи, какъ напр. очищеніе рукъ порошкомъ (или пескомъ), а въ предпраздничные вечера онъ запрещалъ зажиганіе свѣчей какъ въ вечера предъ субботой²⁾. Предписаніе Пятикнижія свернуть голову птицѣ³⁾ онъ толковалъ такимъ образомъ, что это слѣдуетъ дѣлать уже послѣ зарѣзанія⁴⁾. Къ свидѣтельствуванію о новой лунѣ онъ допускалъ также мусульманъ⁵⁾.

Въ заключеніи этой главы Киркисани обзрѣваетъ существовавшіе еще въ его время остатки численныя имъ сектъ. Нѣкоторыя секты, говоритъ онъ, совсѣмъ уже исчезли, какъ напр. *аль-Магарія*, *Саддукеи* и послѣдователи *Исмаила аль-Окбари*. *Ананитовъ* же осталось весьма мало, и чѣмъ дальше, тѣмъ больше они идутъ на убыль. Прпверженцевъ *Абу-Исы аль-Исфгани* осталось только въ *Дамаскѣ* около 20-ти человекъ. Послѣдователей

извѣстенъ до сихъ поръ только подъ прозваніемъ *аль-Кумиси*. Чтенія *аль-Кумси* и *аль-Кумаси*, употреблявшіяся до сихъ поръ всѣми (и раньше также мною), должны посему быть оставлены.

1) Должно быть: въ послѣдніе часы ночи?

2) Выше нѣсколько разъ упоминалось мнѣніе о томъ, что не существуетъ разницы относительно запретовъ между субботой и праздниками.

3) Левитъ, I, 15.

4) См. выше (гл. XIV) о томъ, что таково было также мнѣніе *Вениамина Нагавенди*.

5) Глава Пумбадитской академіи *Гая бенъ Шерира* (998—1038 по Р. Х.) также допускалъ мусульманскихъ свидѣтелей въ денежныхъ дѣлахъ. См. Studien u. Mittheil. IV, 140 (§ 278).

Юдана находится совсѣмъ малое количество въ *Исфганиъ*. Между *караимами* же господствуетъ, какъ съ сожалѣніемъ замѣчаетъ авторъ, большое разнообразіе и противорѣчіе въ мнѣніяхъ и религиозныхъ обрядахъ, о чемъ онъ обстоятельно говоритъ въ 19-й и послѣдней главѣ этого отдѣла. Выше, во второй главѣ Киркисани сказалъ, что послѣдователи *Абу-Имрана* находились въ его время въ *Тифлисѣ*; приверженцы *Малика ар-Рамли* назывались въ то время *Маликія* и *Рамлія*; вѣроятно они жили въ городѣ *Рамль*; въ *Окбартъ* (близъ Багдада) жили еще тогда остатки секты *Мешвія*, послѣдователей *Мешви аль-Окбари*.

IX.

Въ *девятнадцатой и послѣдней главѣ* Киркисани даетъ обзоръ разногласій между караимами разныхъ мѣстностей и толковъ. Нѣкоторые изъ нихъ запрещаютъ въ субботу совершать омовеніе отъ левитской нечистоты, а другіе не дозволяютъ мыть лицо въ субботу, и опять другіе запрещаютъ подавать поднось (или малый столкъ) для кушанія и дѣлать постель въ субботу, а когда они хотятъ поѣсть, то отправляются туда, гдѣ кушанія стоятъ (по нашему: въ кухню), и тамъ ѣдятъ; нѣкоторые же дозволяютъ подавать поднось и разстилать подушки, но запрещаютъ убирать то и другое, ибо подача ихъ потребность субботы, уборка же ихъ не есть потребность субботы. Иные изъ нихъ не дозволяютъ надѣвать кушакъ въ субботу. Часть *багдадскихъ* каравмовъ дозволяетъ дѣлать въ субботу для наступающаго обыкновеннаго дня все то, что дозволено дѣлать для самой субботы, напр. охлажденіе воды и т. п. Часть каравмовъ *Тустера* не позволяетъ оставлять горячихъ кушаній до наступленія субботы и требуетъ охлажденія ихъ до субботы, утверждая, что теплота производитъ въ кушаньяхъ перемѣны, увеличеніе и уменьшеніе ихъ количества, уже по наступленіи субботы; другіе же не согласны съ этимъ и дозволяютъ даже прятать горячія кушанія для субботы въ солону. Нѣкоторые изъ нихъ запрещаютъ варить и печь во всѣ праздники, за исключеніемъ Пасхи, когда они дозволяютъ и то и другое; а въ Тустерѣ появились недавно каравмы, запрещающіе дѣлать въ праздникъ все то, что запрещено въ субботу¹⁾, и т. д., и т. д. Нѣкоторые дозволяютъ читать въ субботу всѣ письма за исключеніемъ еврейскихъ письменъ, а другіе запрещаютъ читать всѣ письма.

Одни изъ нихъ дозволяютъ употреблять въ пищу въ изгнаніи (послѣ разрушенія іерусалимскаго храма и изгнанія евреевъ изъ Палестины) мясо до-

1) См. выше въ прим. къ XVIII главѣ.

машняго скота, а другіе не дозволяютъ этого¹⁾. Нѣкоторые караимы дозволяютъ приобретать отъ иновѣрцевъ мертвую рыбу; другіе запрещаютъ. Одни изъ нихъ ѣдятъ изжаренную цѣликомъ овцу, а другіе запрещаютъ это по причинѣ того, что сало ея жарилось вмѣстѣ съ мясомъ. Нѣкоторые дозволяютъ употреблять въ пищу мясо зарѣзаннаго раббанитами скота, другіе же не дозволяютъ. Одни дозволяютъ употребленіе въ пищу куръ, другіе не дозволяютъ, а третьи сомнѣваются²⁾. Одни употребляютъ яйца дозволенныхъ птицъ, а другіе не дозволяютъ, и т. д., и т. д. Нѣкоторые изъ нихъ дозволяютъ лечиться у иновѣрцевъ, когда лечение происходитъ въ присутствіи ихъ (караимовъ)³⁾, а другіе это запрещаютъ и т. д. Нѣкоторые считаютъ дневную молитву обязательной ежедневно, а другіе считаютъ ее обязательной только для постныхъ дней и т. д. Старые караимы изъ *Басры* утверждали, что пятидесятница должна быть только въ воскресенье, но они не знали въ какое именно воскресенье⁴⁾; другіе же между ними утверждали, что празднованіе пятидесятницы совсѣмъ необязательно въ настоящее время, и опять другіе утверждали, что всѣ праздники нынѣ необязательны, а составляютъ только воспоминаніе⁵⁾. Часть палестинскихъ караимовъ утверждала, что въ прибавочный постъ можно поститься (воздерживаясь) отъ одного только предмета. Нѣкоторые караимы изъ *Хорасана* отвергаютъ масоретское правило, что нѣкоторые библейскія слова слѣдуетъ читать иначе какъ они написаны, и держатся только писанныхъ чтеній⁶⁾, почему по ихъ мнѣнію всякій, кто читаетъ четырехбуквенное имя Божіе, начинающееся буквами *iodъ* и *ge* (יוד גי), посредствомъ *алефа* и *далета* (אדג) — вѣроотступникъ. Между караимами *Хорасана* и *Джебала* находятся такіе, которые утверждаютъ, что обѣщанный мессія уже явился и что обѣщанный храмъ—это сооруженный Зерубабелемъ, а другаго уже не будетъ⁷⁾; другіе же изъ нихъ отрицаютъ воскресеніе мертвыхъ и утверждаютъ, что библейскія мѣста, гдѣ говорится объ этомъ предметѣ, имѣютъ въ виду избавленіе еврейскаго народа отъ изгнанія и бѣдственнаго положенія. Нѣкоторые изъ караимовъ *Багдада* утверждаютъ, что Энохъ и пророкъ *Илья* умерли и что невозможно допустить, чтобы они тѣлесно вознеслись на небо.

1) Это уже упомянуто въ Вавилонскомъ Талмудѣ, тр. *Баба Батра*, л. 60; ср. еще источники, приведенные Рапопортомъ въ біографіи Саадін, прим. 39 (בכורי העתים) за 1829, стр. 34—35).

2) См. выше (гл. XVI) рассказъ о *Малик ар-Рагли*.

3) Или: въ присутствіи его (большаго)?

4) Ср. выше (гл. XVII) въ рассказѣ о *Мешви*.

5) Ср. выше (гл. XII), гдѣ это мнѣніе приписывается *Юдану*.

6) Выше (гл. XV) это приписано *Исмаилу аль-Окбари*.

7) См. выше (гл. VIII), гдѣ говорится, что это мнѣніе христіанъ.

Между новѣйшими караимами въ *Басръ* и *Тустертъ* находятся такіе, которые считаютъ недозволеннымъ надѣвать ботинки и башмаки въ субботу безъ особенной нужды; равнымъ образомъ запрещаютъ они надѣвать въ субботу больше одной рубашки и другія не необходимыя вещи, какъ напр. кушакъ и т. п. Нѣкоторые караимы дозволяютъ и даже предписываютъ гасить огонь въ субботу въ случаѣ, если забыли погасить его до наступленія субботы; точно также они считаютъ обязательнымъ закрывать (затыкать) въ субботу воду, орошающую засѣянные поля, когда забыли закрыть ее до субботы; они также закрываютъ въ субботу мельницу для того, чтобъ она не молола. Странно, говоритъ Киркисани, что они не только дозволяютъ, но еще обязываютъ къ работѣ и движенію въ субботу и запрещаютъ отдыхъ и спокойствіе, и т. д., и т. д.

Въ заключеніе нашъ авторъ говоритъ: Вотъ что я извлекъ изъ разногласныхъ мнѣній караимовъ, но это дѣло получаетъ все большее и большее развитіе. Можетъ быть, прибавляетъ Киркисани, караимскіе читатели будутъ меня порицать за то, что я пишу объ этомъ, такъ какъ раббаниты могутъ воспользоваться этимъ доводомъ и противопоставить его нашему преканію ихъ разногласіями между палестинцами и вавилонянами¹⁾; но вы, караимскіе читатели, можете быть спокойными на счетъ этого и не обращать на это вниманія, такъ какъ между нами и раббанитами большая разница въ этомъ отношеніи, ибо они утверждаютъ, что всѣ ихъ законоположенія — традиція отъ пророковъ, а въ такомъ случаѣ не должно въ нихъ быть несогласія, и несогласіе это служитъ опроверженіемъ ихъ притязаній; наши же утвержденія составляютъ продуктъ заключеній нашего ума, и посему естественно могутъ появляться въ нихъ разногласія.

Х.

Окончивъ обзоръіе показаній Киркисани о сектахъ, скажемъ нѣсколько словъ объ ихъ значеніи въ исторической литературѣ. Эти показанія замѣчательны уже тѣмъ, что они принадлежатъ караимскому автору, такъ какъ караимы вообще самый беззаботный народъ относительно исторіи, и во всей богатой караимской литературѣ, арабской и еврейской, историческихъ свѣдѣній весьма мало даже о самихъ караимахъ, при чемъ эти немногія свѣдѣнія обыкновенно невѣрны или запутаны²⁾. Правда, что большинство настоящихъ

1) См. выше, гл. X.

2) Такъ, между прочимъ, караимскіе писатели часто повторяютъ, что литовскій великій князь *Витольдъ* переселилъ Крымскихъ караимовъ въ Троки, Луцкъ и Галичъ въ 1218 и 1246 гг. по Р. Х. Въ гораздо большей степени это доказываетъ новѣйшая «Исторія возникновенія и развитія Караимизма» нѣкогого *Исаака Синани* (Симферополь 1888 и Спб. 1890).

извѣстій Киркисани заимствовалъ у раббанита; но все-же такъ онъ составляетъ исключеніе въ караимской литературѣ уже тѣмъ, что онъ интересовался исторіей сектъ и собралъ свѣдѣнія о нихъ; отъ него уже взаимствовалъ свои показанія Гадаси.

Въ этой части «Книги Свѣтлѣ» мы получаемъ въ первый разъ подлинный источникъ извѣстій о средневѣковыхъ еврейскихъ сектахъ, извѣстій, не искаженныхъ переписчиками и переводчиками; во многихъ случаяхъ мы можемъ даже указать, помощью этихъ новыхъ данныхъ, какимъ образомъ произошли позднѣйшія искаженія. Такъ секта *Магарія* (пещерники) превратилась то въ *Макариба* (Шаграстанн), то въ *Маадія* или *Гадія* (Гадаси), то въ *Маариба* (Макризи). Время существованія этой секты обозначалось до сихъ поръ ¹⁾ эпохой, слѣдовавшей за *Ананомъ* и *Нагавенди*, значить въ IX столѣтіи по Р. Х. Теперь же оказывается, что она существовала въ дохристіанское время, и что по всей вѣроятности этимъ названіемъ обозначаются египетскіе Ессеи или Терапевты. Ихъ теорія, что все дѣло міро-созданія и синайское откровеніе происходили не непосредственно отъ самого Бога, но чрезъ ангела — весьма близка къ теоріи ихъ земляка, Филона Александрійскаго (въ первомъ столѣтіи по Р. Х.), гдѣ только мѣсто ангела занимаетъ слово Божіе = *Логосъ*, которое, впрочемъ, названо Филономъ *первымъ ангеломъ*. вмѣстѣ съ тѣмъ мы узнаемъ отъ Киркисани, что еще въ X вѣкѣ существовали сочиненія приверженцевъ этой секты, и узнаемъ также названіе одного автора-магарійца (*Яддуа?*) *аль-Искендерани*. Впрочемъ, когда будутъ найдены другія части сочиненія Киркисани, гдѣ приводятся цитаты изъ сочиненія этого *Искендерани*, то быть можетъ, окажется, что этотъ послѣдній никто иной какъ самъ Филонъ, а что *Книга Яддуа* принадлежала другому автору ²⁾; но пока это тождество не доказано ясными доводами оно остается только предположеніемъ.

Интересно въ высшей степени извѣстіе Киркисани о сектѣ подъ названіемъ *Карайя*, которая безсомнѣнно представляла другую отрасль египетскихъ Есеевъ, и имѣла, по свидѣтельству Дауда Ибнъ-Мервана, вліяніе на христіанство. Къ сожалѣнію, не объясняется, въ чемъ именно состояло это вліяніе, которое можно относить къ Ессеямъ, выработавшимъ теорію, похожую на теорію Филона о *Логосѣ*.

1) См. Гретца, *Исторія Евреевъ*, V, 180, 421—422 русск. перевода.

2) На этотъ разъ, быть можетъ нарочно употреблена форма *Искендерани* (похожая на греческую и латинскую формы: Ἀλεξανδρινός, Alexandrinus) вмѣсто болѣе обычной арабской формы *Искендери*. Причина же, почему Филона могли считать ессеискимъ писателемъ кроется въ томъ обстоятельствѣ, что онъ далъ сочувственное описаніе этой секты. Объ его сочиненіи Даудъ Ибнъ-Мерванъ могъ узнать изъ греко-сирійскихъ христіанскихъ источниковъ.

Во всякомъ случаѣ, одному только Киркисани мы обязаны сохраненіемъ извѣстій объ этой сектѣ, такъ какъ Гадася, хотя и говорить со словъ нашего автора, но говорить весьма отрывочно и посему непонятно; арабскіе же писатели объ этой сектѣ совсѣмъ не упоминаютъ; оттого она и не фигурируетъ въ Исторіи Гретца.

Относительно секты *Исунія* или *Исаویя*¹⁾ мы узнаемъ изъ показанія нашего автора, что ея основатель, *Абу-Иса аль-Исфгани*, жилъ во время халифа Абдуль-Малика, значить въ концѣ VII или въ самомъ началѣ VIII вѣка по Р. X. Съ этимъ временемъ согласно также опредѣленіе Моисея Маймонида: *въ началъ господства мухаммеданъ* (בְּתוֹלַת מְלֻכּוֹת שִׁמְעוֹנִים) въ посланіи подъ заглавіемъ *אגרות תימן*. Шаграстани же, а за нимъ Гретцъ, невѣрно опредѣляетъ его время: во время послѣдняго омейяда Мервана II и втораго аббасида Альмансура, значить слишкомъ на пятьдесятъ лѣтъ позже. А эта разница важна въ отношеніи вопроса — предшествовалъ ли Абу-Иса Анану, или на оборотъ, и кто у кого заимствовалъ.

Узнаемъ мы со словъ Киркисани еще и разныя другія интересныя подробности какъ объ основателѣ секты, такъ и объ его послѣднихъ приверженцахъ, жившихъ въ началѣ X-го вѣка въ Дамаскѣ въ количествѣ двадцати человекъ. Извѣстіе нашего автора о томъ, что послѣдователи Абу-Исы утверждали, что послѣдній не былъ убитъ въ сраженіи, но спасся въ пещеру и жилъ тамъ, по всей вѣроятности, подало поводъ къ такой же легендѣ о слѣдующемъ ересіархѣ, *Юдианъ*, который былъ его ученикомъ.

Свѣдѣнія, сообщаемыя нашимъ авторомъ объ этомъ послѣднемъ, также весьма цѣнны. Имя *Юдианъ*, вслѣдствіе перемѣщенія диакритической точки, искажено у Шаграстани въ *Юдз'анъ* (يودغانъ вмѣсто يودغانъ). Затѣмъ, изъ словъ Киркисани мы узнаемъ, что онъ былъ ученикомъ *Абу-Исы Исфгани* и жилъ раньше *Анана*. Изъ того обстоятельства, что въ сочиненіи Шаграстани *Ананъ* помѣщенъ предъ Юдианомъ, Гретцъ заключилъ, что послѣдній жилъ послѣ основателя караимства, и считаетъ *Юдиана* даже караимомъ, что вполне ошибочно, такъ какъ вольнодумный *Юдианъ*, уничтожившій всѣ праздники и всѣ законы о пищѣ, можетъ только служить противоположностью ригоризму *Анана* и ближайшихъ его приверженцевъ. Показаніе Киркисани, что *юдианиты* называли своего главу пастыремъ, объясняетъ намъ пролическое прозваніе его у Гадася: *верблюдопасъ* (רועה גמליך).

Въ историко-литературномъ отношеніи весьма важно разъясненіе, представляемое нашимъ авторомъ о личности и литературной дѣятельности

1) У Макризи имя секты гласитъ *аль-Исбания* по имени роднаго города основателя секты.

перваго извѣстнаго между евреямп *мутекалима*, *Дауда Ибнъ-Мервана*, который до сихъ поръ представлялъ изъ себя совершенную загадку.

Точно такимъ же образомъ показанія Киркисани объ *Ананъ*, *Веніаминъ Нагавенди*, *Исмаиль Окбари*, *Абу-Имранъ Тифлиси*, *Маликъ Рамли*, *Мешви Окбари* и *Даніиль Дамагани* — прибавляютъ весьма много къ тому, что до сихъ поръ было о нихъ извѣстно, и показываютъ намъ рельефно, какъ отразились движеніе идей и броженіе умовъ въ мусульманскомъ мірѣ на восточныхъ еврейхъ въ VIII и IX столѣтіяхъ по Р. Х. Вмѣстѣ съ тѣмъ настояція показанія наглядно показываютъ намъ живучесть религіозныхъ системъ и теорій и великую ихъ способность къ эволюціи и перерожденію посредствомъ амальгамы и компромисовъ. Такъ *саддукеизмъ* чрезъ 700 лѣтъ послѣ своего упадка, сдѣлавъ раввинизму нѣкоторыя капитальныя уступки (относительно безсмертія души, воскресенія мертвыхъ, мессіанизма и др.), воскресаетъ подъ названіемъ *караимства*. Теоріи египетскихъ *Ессеевъ* и *Филона Александрійскаго* черезъ 8 столѣтій вновь появляются въ Персіи. До сихъ поръ не было однако извѣстно, какимъ путемъ богословскіе взгляды древнихъ сектъ дошли до средневѣковыхъ месопотамскихъ и персидскихъ евреевъ; въ настоящее же время этотъ путь, кажется, найденъ. Мы узнаемъ сверхъ сего, что въ періодъ броженія умовъ первыхъ вѣковъ ислама, даже среди самыхъ консервативныхъ въ религіозномъ отношеніи восточныхъ евреевъ являютя секты, *profession de foi* коихъ составляетъ смѣсь всѣхъ главнѣйшихъ вѣроисповѣданій въ разныхъ доляхъ и съ явной раціоналистической окраской¹⁾.

1) Часть объяснительныхъ указаній, тѣсно связанныхъ съ текстомъ, помѣщена ниже въ выноскахъ подъ арабскимъ оригиналомъ.

Первый отдѣлъ „Книги свѣтилъ и обсерваціонныхъ башенъ“ (المقالة الاولى من كتاب الانوار والمراقب) караимскаго писателя первой половины X столѣтія Абу-Юсуфа Якуба аль-Киркисани.

По рукописямъ Имп. Публичной Библиотеки.

ואלמקאלה אלואלי מן כתאב אלאנואר ואלמראקב
לאבי יוסף יעקוב אלקרקסאני. אלבאב אלאול.
צדר אלכתאב.¹⁾

... (לא אערף לא ענן ולא) בנימיין ולא גירחמא מן הזה (אל) טבקה אד הם
5 כוארנ כאנו באלאמם ואנמא אערף בית הלל רבית שמי אללדין הם אלאצל
והם אללדין כאנו בקרב אלנבוה והם אכדו ען אלאנביא וענהם נקלו והם אהל
אללנה והם אלכתרה ואלנמהור. פאן קאל קאיל הדא אחק באלקול ממן יציף אלי
ארבאנין ענן וינעל סבילה פי אלאצליה סבילהם. פאן כאן הדא לא יגו ואנמא
יגב אן תתכד אלפראיין באלבחת ואלנטר פכלמא אונבה אלנטר וסאק אליה
10 אלבחת כאן הו אלדי יגב אתכאדה מן קול מן כאן אמא ארבאנין ואמא ענן
ואמא גירחמא. נעם ולו טהר ללבחאת אלנטאר קול לס יקל בה אחר בתדה
לוגב קבולה בעד אן לא יכון עליה טען ולא ילחה פסאד. פאמא אלטבקה
אלאברי אלמנסובון אלי אנהם מן אלקראיין פמנהם אל פרס מתל קום מן
אלתסתריין ומן מאל אליהם פאנהם מע אטהארהם ואדעאיהם ללבחת יעיבון
עלי מן נטר פי אלמעקול יעני בשי מן אלעלום אלבראניה אמא אלגדליה ואמא
15 אלפלספיה. ואלדי קטעהם ען דלך אמראן. אחרמא אלכסל ען טלב מערפה
דלך וצעובתה עליהם וטלב אלראחה מן אלתעב. ואלתאני אן בעצהם יתוהם
אן אלנטר פי אלמעקול יפסד²⁾ מן יתשאגל בה ויכרבה ען אלדין לאנהם זעמו
אנהם ראו קומא ממן טלב דלך קד פסדת אדיאנהם והדא כורט³⁾ אריבה
20 ואלתהמה אד כאן קולהם הדא יוהם אלסאמע אן אלמעקול יצאר אלדין וינאפרה

1) Начало соч. не сохранилось в рукоп. А., которая начинается в срединѣ 1-ой главы I отдѣла. Мы могли доополнить (къ сожалѣнію, отчасти только) этотъ недостатокъ при помощи другой также неполной рукоп. Б., которая начинается немного прежде чѣмъ рукоп. А., и нѣкоторыхъ незначительныхъ отрывковъ изъ другихъ рукописей. Большая часть диакритическихъ точекъ отсутствуетъ во всѣхъ этихъ рукописяхъ и прибавлена нами для печати.

2) Вторая буква въ словѣ **יפסד** сомнительна.

3) Или **חבת**? **סכת**? — неясно въ рукоп. [Не **סכב** ли? В. Р.].

ויבאניה. פאן כאן דלך כדלך פאן אלדין מטעון עליה והוא נאיִה אלמחאל. וקד
 כאן יגב עליהם לו אנצפו אן לא יחכמו עלי (אלמעקול באנה סבב פסאד
 אלדין מן אנל אן קומא נטרו פיה פפסדו אד כאן קד נטר פיה נמאעה לם תפסד
 אדיאנהם בל כאן דלך זאיִדא פי קוִה אעתקאדהם (ולוא באן תרך אלנטר פויה
 5 סבב צלאח אלדין אד כאן כלק עטים לם ינטרו פי אלמעקול ולא וקפו עלי שי
 מנה כארגין ען אלודין) מקימין עלי צרוב מן אלאחאד. וסגורי פסאד קול האולי
 פימא יסתאנף ונבין אן אלמעקול אצל יבני עליה כל קול ויסתכרג בה כל עלם
 ולם¹) אד אחדא מן מנתחלי אלנטר אנצח לנפסה מן דני אל אלקו מסי ולא²)
 מן יעטי לנטר³) חקה ויופיה מא יגב לה מתלה. ודלך אן כל מא אטהרה לה אלנטר
 10 וסאקה אליה אלבחח ואונכחה עליה אלחנה אנתקל אליה ואתכזה ואיצא⁴)
 פאנה יכתב אלי אצחאבה אלדין קד נסכו כתבה יערפהם מא קד טהר לה ממא
 הו ללאף למא⁵) כאן דונה פי כתאברה מן קבל ויאמרהם בתודין דלך) פי⁶)
 כתאבה⁶) ניר אנה לם ירתין פי אלמעקול בל ינכרה ויעיב אהלה פי כתברה
 כתירא אלא אנה קוי פי אלכתאב עאלם פי אללנה⁷) ומע הדא פקד ערצת לה
 15 אפה קד⁸) וצעת מן מקדארה ענד קום מן אצחאבנא והי אפראטה פי בנצה
 אלעאנאניה⁹) ומנאצבתה להם באלעדואה. וקד כאן פי אול אמרה יפצל
 עא נא¹⁰) וידכרה פי כתבה כתירא¹¹) ויועם אנה ראש המשכילים תם מן בעד
 דלך צאר יקול אנה ראש הכסילים. והוא מן מתלה קביח גרא מעמא הו עליה
 מן אלמערפה ואלנסך. והוא איצא אחד אלבלאיא אלעטימה אלתי תערין לקום
 20 מן אצחאבנא והי מנאצבתהם בעצא לבעין ואלקצד באלבנצה ואלעדוה.
 ואכתר מא יחמלהם עלי דלך אלחסד וטלב אלריאסה. פהוא אלזי זכרתה הו
 אלזי חרכני עלי נמע הדא אלכתאב ותאליפה. אריד אן אחני פיה גמלא מן
 אקאויל אלעלמא¹²) פי אלפראיין ואחתנאנהם¹³) ממא בעצה מדון פי כתב מן
 תקדם ובעצה ממא נרי פי אלמנאלם אלתי חצרתהא ומא אנתהי אליי¹⁴) ממא
 25 לם אחצרה. ואצחח מן דלך מא צח ענדי באלמסלה ואלגואב. ואפסד מנה¹⁵)
 מא ראית אנה פאסד. ומא כאן אלכלאם ענדי פיה מתכאפיא אוקפתה¹⁶) עלי
 תכאפיה פלעל נירי ממן ינטר פיה יטהר לה פוק מא טהר¹⁷) לי. ואנתהד אן
 יכון מתוסטא בין אלאטנאב ואלאכתצאר לא יגל ען עאלם ולא ידק ען מתעלם.
 ובאלכלאק תעאלי גדה עלי דלך ועלי כל כיר אסתעין ואליה ארנב פימא רנב
 30 אליה פיה עבדה ווליה דויד עליה אלסלאם אד יקול גל¹⁸) עיני ואביטה נפלאות
 מתורתך. גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך :

1) Слово неясно.

2) Также неясно.

3) Чит. לנטר

4) Последние два слова сомнительны в рукоп.

5) Здесь начинается А.

6) Б. כתבה.

7) Б. באללנה

8) Сл. пропущено в Б.

9) Б. אלעאנניה.

10) Б. עגן.

11) Сл. כתירא пропущено в А.

12) Вь А. хуже: אלנאם.

13) Б. ואחתנאנתהם.

14) Б. אלי.

15) Б. פיה.

16) Б. וקפתה.

17) А. יטהר.

18) Ψ 119, 18—19.

אלבאב אלתאני.

פי דכר אפארק אליהוד כל פרקה ופרקה פי אי עצר מהרת:

אן אול מן אטרה אלכלאף פי אלדין וזרע אלמעאצי פי אל ישראל בעד
 אסתוי (sic) אלמלך וניר אלפראיץ ובדלהא הו ירבעם אד יקול אלכתאב פיה פי ניר
 5 מוצע אשר ¹ החטיא את ישראל ודלך פי אתכאדה שני עגלי זהב. וקולרה
 ללאמה רב ² לכם מעלות ירושלם ונ. וכאן אלדי חמלה עלי דלך מא אנכר בה
 אלכתאב טלבא לתבאת אלמרד ובקאה עליה.....תוק אלקום אלי מלכהם
 אלדי הו מן ולד דאוד אדא צארו אלי אלקום פיכרנ אלמלך ען ידה אד יקול
 אלכתאב ויאמר ³ ירבעם כלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם יעלה העם
 10 הוה לעשות זבחים בבית יי בירושלם ושכ לב העם הזה אל אדוניהם אל רחבעם
 מלך יהודה: ויועץ המלך ויעש שני [עגלי זהב] ויאמר להם רב לכם מעלות
 ירושלם הנה אלהיך אשר העלוך מארץ מצרים: וקר זעם קום מן אצהאבנא
 אנה אנמא אכד הדין אלעגלין ליזעלהמא מקאם שני כרובים. וליס הדא אלקול
 באלבעיד אד כאן גמיע מא אתכדה וכאלף פיה אנמא קצד בה אלתשבירה
 15 ואלתמתיל באלמפתרין. ידל עלי דלך אסתבדאלה באלכהנים קום מן סאיר
 אלאמה אד יקול ויעש ⁴ כהנים מקצות העם אשר לא היו מבני לוי. וכדלך
 אתכאדה אלחנ פי אלשהר אלהאמן בדלא מן אלסאבע עלי סביל מא אתכודה
 בבית אלמקדם לקו ויעש ⁵ ירבעם חנ בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש
 כחג אשר ביהודה. וקר ⁶ ינוז אן יכון אוהם ⁷ אוהם אלקום כאן אלסנה כביסה
 20 עלי מא קאל קום מן אצהאבנא. פהרא מא אנכר בה אלכתאב אן ירבעם
 כאלף פיה ובדלה. וקר ינוז אן יכון קד כאלף פי פראיץ אכר כתירה ונירה
 ובדלהא לא יזכרהא אלכתאב כל אקתצר עלי דכר אלבעין אלדי הו אלאלגין ⁸
 ואלאעטם. ודלך אם ⁹ ירבעם לם יכנ כאפרא באלכאלק גל זכרה ולא נאחדא
 לה ולא עאבדא לוהן עלי מא יתוהם קום ¹⁰. פעלם דלך מן גהתינ. אחדאהמא
 25 מא קדמנא זכרה מן אסב דילה ¹¹ בכל פריצה גירהא פי מוצעהא ולו כאן
 כארנא ען גמלה אלדין לתוך אלפריץ גמלה ואסקטה ולם יחתג אן יסתבדל בה.
 ואנמא כאנת אלעלה פי אסתבדאלה ותניירה מא דכרנאה מן חדרה לזואל
 אלמלך ענה. ואלוהנה אלהאני אלדי מנה יעלם אנה לם יכנ כארנא ען אלדין
 ולא עאבדא לוהן אנה ראינא יהוא קד אכאד אלאותאן וקתל עאבדיהא

1) I (III) Kn. Царствъ, XIV, 16, XV, 30 и т. д.

2) Тамъ же, XII, 28.

3) Тамъ же, XII, 26—28.

4) Тамъ же, XII, 31.

5) Тамъ же, XII, 32.

6) Здѣсь начинается пропускъ въ А. и Б., и мы даемъ текстъ по другому небольшому рукописному отрывку (B).

7) Чит. אנה.

8) Позднѣйшая ороографія въ. אלאאלגין.

9) Чит. אן.

10) Нѣчто подобное въ Вав. Талмудѣ, тр. Самедринъ л. 102.

11) Чит. אסתבדאלה въ одномъ словѣ.

מִן אִסְרָאֵייל אִד יְקוּל פִּיה וישמר¹⁾ יהוא את הכעל מישראל. וראינאה יכבר בעד
 דלך אנה כאן מקימא עלי כמאיא ירבעם כקולה רק²⁾ חטאי ירבעם בן נבט
 אשר החטיא את ישראל לא סר [יהוא] מאהריהם. והוא מן אדל דליל עלי אן
 אתכאדה אלעגלין לם [יכן לתעב]דהמא כמא תעבד אהל אלאותאן אלאותאן.
 5 פאן קאל קאיל [הל קד] אכבר אלכתאב אנה כאן ידבח להא ויקתר אד יקול
 לזבח³⁾ [לעגלים אשר] עשה. ויקול פי מוצע אכר לקטר⁴⁾ לעגלים אשר...⁵⁾
 ...לאשור⁶⁾ יובל ותמאמה פעלמנא אן קו פי אל אסר' ענד אלגלא וילכו⁷⁾
 בני ישראל בכל חטאת ירבעם אשר עשה אנה עני אלמדאהב ואלרזין אתי
 אחדהא ואתמדעהא ונעלהא כדלא מן אלפראיין אלחקיקה. תם תאבעוהם
 10 אל יהודה עלי דלך אלכלאף לקו גם⁸⁾ יהודה לא שמר ויקול וילכו⁹⁾ בכל חטאת
 ישראל אשר עשו. פנלא אלגמיע והם עלי תלך אלמדאהב ואנתשרו פי
 אלעאלם ותבתו עלי דלך והם יתוארהונה אלי הדה אלגאייה. פלעל בעין מן
 יקרא הוּא אלפצל יכבר מא גרי פיה מן אלחטויל אד כאן נרצי פי הוּא אלכאב
 אן אדכר אלעלה פי כלאפהא. פליעלם מן וקע לה דלך אני לם אפעלה אלא
 15 לעלה לים תכפי עלי מן אמען אלנשר פי דלך.
 (ב')¹⁰⁾ וכאן בעד ירבעם אלסאמרה והם אלדין תסמיהם אלאמה אלכותים¹¹⁾
 אלדין קיל פיהם ויבא¹²⁾ מלך אשור מכבל ומכותה. והם אלדין קיל פיהם אנהם
 צרי יהודה ובנימן. אד יכבר פיהם אנהם תקדמו אלי רוסא בני אסראיל פי וקת
 כאנו יבנון אלבית אלחאני אד יקול פיהם¹³⁾ ויגשו אל זרבבל¹⁴⁾ ואל ראשי האבות
 20 ויאמרו להם נבנה עמכם. וקאלו ולו¹⁵⁾ אנחנו זכחים ממי אסר חדן מלך אשור.
 וחכי ענהם אנהם אלי הדה אלגאייה יזכרון סנבלט החרני ואנה כאן רייסיה
 פיהם.¹⁶⁾
 (ג') ושהר בעד אלסאמרה רוסא אלגמאעה והם אלרבאניון ודלך פי אלבית
 אלחאני. ואול מדכור מנהם שמעון אלדי יסמונה שמעון הצדיק. והם יזעמון
 26 אנה כאן מן באקיי¹⁷⁾ כנסת הגדולה. ואלדין¹⁸⁾ יסמונהם אנשי כנסת הגדולה
 יזעמון אנהם אלדין¹⁹⁾ כאנו פי עצר עזרא ונחמיה יאנמא ראם אלרבאניון²⁰⁾
 ללגמאעה לאתבאעהם לתלך אלמדאהב ואלרזין אלמתוארהה ען ירבעם ודלך

1) II кн. Царствъ, X, 28.

2) Тамъ же, X, 29.

3) I кн. Царствъ, XII, 32.

4) Такого стиха нѣтъ въ Библии; вѣроятно авторъ писалъ по памяти, и ему пере-
 мѣшались стихи 32 и 33 упомянутой XII главы.

5) Здѣсь пробѣлъ и въ В.

6) Кн. Осн, X, 6.

7) II кн. Царствъ, XVII, 22.

8) Тамъ же, XVII, 19.

9) Тамъ же.

10) Раздѣленіе этой главы на §§ отмы-
 чено на поляхъ А.

11) Б. כותים.

12) II кн. Царствъ, XVII, 24.

13) А. пропуск. сл. פיהם.

14) Эзра, IV, 2.

15) Тамъ же.

16) Б. עליהם.

17) Б. בקאיא.

18) Б. אללדין.

19) Б. проп. это слово.

20) Б. ללרבאניון.

אנהם תבתוהא ושיוהא ¹ ואחתנו להא ודונו פיהא אלמשנרה ונירהא ².
וקד ³ כאן פיהם אלו אחד בעד אלו אחד רכמא אטרה אלהק פי פריצרה מן
אלפראיין פיבעדונה ויקצדונה באלמכרוה. ודלך מתל גמליאל אלדי אתכד
אלעיד עלי ריהא אלהאל ⁴. ומתל אליעזר בן הורקנוס אלדי כאלפיהם פי טמא
5 מא לא ⁵ (סתתם עמלה ⁶) מן אלכלים ⁷. פחרמוה ואנפרדו ⁸ מנה מע קיאם
אלכרההין אלמענאות עלי צדק קולה ושהאדה אלבארי גל ותקדם ⁹ עלי דלך
ענדנה. ומעאד אלהא אן יכון דלך ענדנא עלי מא קאלוה גיר אנהם אלמכברון
בדלך. וסנדכר גמלה הדה אלקצה עלי מא דכרוהא פי אתלמוד.

(ד). וטהר בעד טהור אלרבאנין אלצדוקיה וצאחבהם צדוק ובי תוס.
10 וכאנא פימא אכבר אלרבאנין תלמידין לאנטיגנוס אלדי כאן בעקב שמעון הצדיק
וען שמעון אכדא ¹⁰. וצדוק הו אול מן כאשא אלרבאנין ואטרה אלכלאף עליהם
ואטלע שיא מן אלהק ודון כתבא אכתר פיה מן תלב אלרבאנין ואלטען עליהם
גיר אנה לס יקם עלי שי ממא קאלה דלילא ואנמא קאל דלך עלי נהה אלכבר
אלא פי שי ואהד ¹¹ והו תחרמה לאבנה ¹² אלאך ואבנה אלאכת פאנה אסתדל
15 עלי דלך בקיאסהמא עלי אלעמה ואלכאלה. פאמא ביתוס פאנה כאן יקול אן
עיד אלענצרה לא יכון אלא יום אלאחד עלי מא תקול אלעאנאיה ונמיע ¹³
אלקראיין.

(ה). וטהר קול לקום יקאל להם אלמגאריה ואנמא אסמיו בהדא לאן כתבהם
אציבת פי מנאר. מנהם אל אסכנדראני וכתאבה משהור מערוף והו אנל כתב
20 אלמנאר. ובעדה כתיב ¹⁴ צניר יקאל לה ספר ידוע והו איצא כתאב חסן. פאמא
סאור כתב אלמנאריה פלים פיהא כתאב לה מעני ואנמא אכתרהא אכבאר
שביה באלכראפאת.

(ו). תם טהר ישוע אלדי יקול אלרבאנין אנה בן פנדיךא והו אלמערוף
בעיסו בן מרים. וכאן פי איאם יהושע בן פרחיה יקאל אן יהושע כאן כאל
25 ישוע וכאן דלך פי עהד קיצר מלך אלו רום ודלך פי אלבית אללהאני ואהתאל
אלרבאנין עליה ¹⁵ התי קתלוה וצלבוה.

(ז). ועקאל אן עלי גיל מצר מוחל פצטאט עלי עשרין פרסכא קום יקאל
להם אלקרעיה. ואנמא אסמיו אלקרעיה לאנהם יסתעמלון אלאת אלקרע
דון סאור אלאשיא והכי ענהם בעין אלמתכלמין אנהם יזעמון אנהם אולאד
30 יוהנן בן קרה.

1) ב. שידוהא ותבתוהא.

2) א. ונירה.

3) א. קד.

4) Мишна, *Ротш-Гашана*, II, 8.

5) ב. לס.

6) ב. פעלה.

7) Вав. Таламудъ, тр. *Баба-Меция*, л. 59.

8) ב. ואמתאז.

9) ב. רעז.

10) ב. אכדו.

11) א. ואהדא.

12) ב. לאבנת.

13) ב. ונמאעה.

14) Т. с. *كتيب* (умсильнит.).

15) Первонач. въ рукоп. написано *פיה*,
а сверху приписано *עליה*.

(ה'). הם אפתרקו אלרבאנין פרקתין. בית הלל ובית שמאי. פאקאם אהל
אל עראק עלי מדהב בית הלל ואקאם אהל אלשאם עלי מדהב בית שמאי.
והלל ושמאי אכדא ען שמעיה ואבטליון. וכאן אכתלאף בית הלל ובית
שמאי פי תלתא מן אדר. וקתל בעצרהם מן בעין גמאעה.
5 (ו'). וטהר בער מן דכנאנה עבדיה והו אלמערופ באבי עיסי אלא צפה אני
אדעא אלנבוה. וכאן טהורה פי איאם עבד אלמלך בן מרון. ודכרו אנה
ראם אלכרוג עלי אלסלמאן ואתבעה קום וצאר מעה ניש וחורב וקתל. וקום
מן אצהאבה יזעמון אנה לם יוקתל ואנמא דכל פי כרק מן אלגבל ולם יערף
לה כבר. ומענזותה ענד אצהאבה כאנהם יזעמון אנה כאן רגלא כיאטא וכאן
10 פימא יזעמו אמיא לא יכתב ולא יקרא. פאטהר כתבא ומצאהפא מן גיר אן
יעלמה אחר. ורבדמשק גמאעה¹⁾ מן אצהאבה יערפון באל עיסוניה²⁾.
(ז'). וכאן בעד אבי עיסי יודנאן והו אלדי יסמוה אצהאבה ראעיא³⁾ אי
אנה ראעי אלאמה. ויקאל אנה כאן תלמידא לאבי עיסי עבדיה⁴⁾ ואדעי⁵⁾
איצא אלנבוה. ותלמידה⁶⁾ יזעמון אנה אלמסיה.
15 (י'). וכאן בעד יודנאן עאנאן⁷⁾ ראם אלגאלות ודלך פי איאם אבי נעפר
אלמנצור. והו אול מן ביין גמלה מן אלהק פי⁸⁾ אלפראיין. וכאן עאלמא
באקאויל אלרבאנין ולם יכן פיהם מן יטען פי עלמה. והכי ען האי ראם
אלמתיבה אנה כאן הו ואכזה יקלבאן כתאב עאנאן⁹⁾ מן אלארמאני אלי
אלעבראני¹⁰⁾ ואנה לם ימר בהמא שי פי¹¹⁾ קולה אלא וערפא לה אצלא פי
20 קול אלרבאנין אלא מא קאלה¹²⁾ פי אלככור ואלפרק בין אלדי אנזרע ענד
אסראיל¹³⁾ ובין אלדי אנזרע ענד אלאמם פלם יעלמא¹⁴⁾ ממן אכד דלך התי
ונדאה פי הזאנה¹⁵⁾ ינאי. וקד אנתהד אלרבאנין פי קתלה פלם ימכנהם
אללה מנה.
(יב'). וכאן בעד עאנאן¹⁶⁾ אסמעיל¹⁷⁾ אלעכברי ודלך פי איאם אלמעצם
25 באללה. ואכתר כלאם אסמעיל יוול אלי אלגנון ומן¹⁸⁾ סמעה ממן כאן קוי
אלמערפה יהוא¹⁹⁾ בה. ומע הוא פאנה כאן מע נהלה שריד אלעגב כנפסיה
לאנה יסתצנר עאנאן²⁰⁾ פי כתבה ויסתמהקה²¹⁾ וחכי ענה אנה קאל לאצהאבה
למא הצרתה אלופאיה אן יכתבו עלי קברה רכב ישראל ופרשיו.

1) ב. קום.

2) ב. באלעיסוניה.

3) ב. רעיא.

4) ב. проп. עבדיה.

5) ב. ענן.

10) Въ соч. Караниа Юсуфа аль-Басира (= Иосифъ Гарозъ, жилъ въ XI в.) говорится:

ענן רחמה אללה רגלא

11) ב. מן.

יערף באסמעיל.

12) אר. חז. פי מקאלה.

17) אר. חז. וממן.

13) ב. אסראילי.

18) ב. אלא ויהו.

14) ב. יעלמאן.

19) אר. חז. ענן.

15) ב. כזאנה.

20) ב. כתבה כתירא.

16) ב. ענן.

21) אר. חז. ויסתמהקה כתירא.

(יג). וכאן פי איאם אסמעיל אלעכברי איצא בני מן אלנה או נדי. וכאן איצא עאלמא באקאויל אלרכאנין קויא פי אלכתאב. ויקאל אנה כאן דיאנא סניג (1) כתיבה. וקד וקע לה פי כתיב ממא קאלה אלהק (2) ניר אנה פי בעין אלמואציע לא יטרד (3) אלקיאם בל יבעד מנה גזא. וכלאמה ידל עלי אנה כאן חריצא עלי אתבאע אלנצוין ואלאסתכראג מן אלנין או מא כרג מן אלקיאם במקדמתין 5 ונתינה אלדי הו מתוסט בין אלקיאם ואלנין. וסנדכר הוא אלכאב פי אלמקאלה אלתאניה.

(יד). וכאן מע האולי ובעדה מוסי אלזע פראני והו אלמערופ באבי עמראן אלת פליסי. וכאן מן בגדאד (4) ואנמא ערף באלת פליסי לאנה 10 ארתחל אלי תפליסי והי מדינה מן מדין ארמיניה פאקאם בהא ותאכעה עלי מדהבה למאעה והם אלי הדה אלנאיה בהא (5). ואצחאב אסמעיל אלעכברי יועמון אן אבא עמראן כאן (6) תלמידא לאסמעיל וענה אכד.

(יה). וכאן באלרמלה מלך אלרמלי. ואצחאבה יערפון אלי הודח אלנאיה באלרמליה והם אלמלכיה (7).

(יז). וכאן בעד אסמעיל בעכברא (8) מישויה אלעכברי. וכאן צעיפא גזא פי אלנטר ומע דלך פאנה כאן שביהא כאלמתחיר עלי מע יחכי ענה. 15 וסנכין דלך פימא בעד. ואצחאבה בעכברא אלי הדה אלנאיה יקאל להם אלמישויה לם יר פיהם עאלם קט ולא נטאר.

(יח). ואכר מן תחקק במדהב ודון כתאבא ותאכעה קום דניאל אלדא מגאני 20 אלמערופ באלקומסי. וקד תקדם וצפנא (9) לה פי אלכאב אלאלול.

פהאולא הם (10) אלפאריק אלמערופין אלמשהורין עלי מא תאדי אלינא. פאמא קראין אהל (11) הוא אלעצר אלכארנין ען הדה אלמדאהב אלתי דכרנאהא פאנד לא תכאד (12) תגד אתנין מנהם מתפקין עלי כל שי בל ודא יכאלף הוא פי שי והא יכאלף הוא פי אשיא. וסנדכר מן דלך טרפא פימא בעד. ולנבטדי (13) 25 אלאן פי זכר מא תפרדת בה כל פרקה.

אלכאב אלתאלת.

פימא תפרד בה (14) אלרכאנין מן אלקול אלדי כאלפהם פיה למיע אלפאריק (15) אליהודיה אלא מן תאכעהם עלי דלך מן אלשאד וידכל פיה אשיא (16) ממא כאלפו פיהא נצוין אלכתאב ותנאקין (17) אקאוילהם.

1) ב. סניא.

2) ב. וקע לה אלהק פי כתיב. ו ת. ד.

3) Др. чд. יסתעמל.

4) ב. אהל בגדאד.

5) ב. והם בהא ו ת. ד.

6) ב. проп. с. כאן.

7) א. אלמאלכיה.

8) א. בעוכברה.

9) ב. דכרנא.

10) А. проп. הם.

11) Б. проп. אהל.

12) А. יכאד.

13) Б. פלנכתי.

14) Б. תפרדת פיה.

15) А. проп. למיע.

16) Отъ А. проп. с. А. и приписано на поляхъ.

17) Б. וינאקין.

ואנמא אכתדאנא ¹ כדכר האולי לאנא קד קלנא אן הדה אלפראיץ אתלי כאלפו פיההי הי אלמתוארתה ען ירבעם ואנה הו ² אול מן אטהר אלכלאף פי אלדין. וזכרנא מא אכבר בה אלכתאב ממא כאלף פיה ודללנא אן אלאמה למא גלית ³ כננת מוקימה עלי מדאהבה ואנהא תבודת פי אלעאלם והי עלי תלך אלמדאהב יתוארתונהא אלי הדה אלנאיה והי מדאהב ארובאנין ורצצהא ⁴. פלנבתי בקולהם פי אלבארי גל ועז ⁵ פאנהם אנאזו עליה אלתשביה ואלתנסים ווצפיה באקבה אלצפאת ואנה דו אעצא ומסאחה ⁶ וחורו מסאחה עצו עצו מנה וכס יכון דלך מן פרסך. ודלך פי כתאבהם אלי יסמונה שי עור קומה ⁷. מעני דלך מקראר אלקאמה ירידון קאמה אלבארי גל ותעאלי. הדיא גיר מו ⁸ יזכרונה ענה פי אלחלמוד וגירה מן כתבהם מן אלאכבאר ואלאפעאל וסאור אלאמור אתלי לא תליק בבעיץ אלמכלוקין פצלא ען אלכאלק תעאלי. וסנדכר מן דלך טרפא כבירא ⁹ פימא בעד. תם אנהם זעמו ¹⁰ אן הדה אלתוריה אתלי ¹⁰ פי יד אלאמה ליסת אלתוריה אתלי אתי בהא מוסי עליה אלם כל הי ממו אלפיה ¹¹ עזרא לאן תלך אתלי אתי בהא מוסי זעמו אנהא זאלת וסקמת ¹² ודהבת. והדיא אסקאט אלדין גמלה. ולו וקף אלמסלמון עלי הדיא מן קולהם למא אחתאנו אלי שי יעירונו בה ויחתנון בה עלינא גירה. אד כאן ¹³ קום מ מתכלמיהם קד ¹⁴ ידעון עלינא באן יקולון אן אלתוריה אתלי מעכס ליסת אלתוריה אתלי אתי בהא מוסי. ונתן ננאדי עלי מן אדעי מנהם דלך באנה קד בהת ¹⁵ ונאקין ואן אלדי יחמלהם עלי דלך אלאנקטאע ולזום אלהנה להם. פלו וקפו עלי הדיא מן קול ארובאנין עאפאהם אלהה לכאן להם פיה מנדוהרה ולאסתגנו בה ען גירה.

ומן דלך אנהם אסקמו אלצלאה ¹⁶ מן ספר תהלות ונעלוהא ממא אלפיה הם. ודלך בכלאף מא אכבר בה ¹⁷ אלכתאב אד יקול להלל ¹⁸ ליי על ידי דוד. ומע הדיא פאנהם יקולון פי אכתדא צלאתהם אשר ¹⁹ כחר בודד עכרו ורצצה

1) **אכתדנא**.

2) **הו**. *pron. sa.*

3) **למא גלית**. *pron.*

4) **ורצצהם**.

5) Против этого места напечатано возражение Саадін аль-Файюми в комментарии на *Sefer Tevara* Iegudy Барзилаи стр. 20 и с.

6) **ומסאחה**. *pron. sa.*

7) Каббалистическое соч. приписываемое Р. Иеману; см. возражение Саадін у Барзилаи стр. 21.

8) **כבירא**. *pron. sa.*

9) Это извращение словъ Ваи. Талмуда, тр. *Сукка* л. 20, гдѣ сказано, что евреи позабыли Тору и Эзра вновь научилъ ихъ ей. Въ такихъ же выраженіяхъ говорится тамъ также о Гилгелѣ и Р. Хаѣ.

10) **אתלי**.

15) **באתה**.

11) **אלפה**.

16) **אלצולה**.

12) **ומסקמת**. *pron. sa.*

17) **בה**. *pron. sa.*

13) **כאנו**.

18) **להלל את יי**.

14) **קד**. *pron.*

19) Въ известн. молитвенникахъ (въ

изреченіи гласить: **ובשירי דוד עבדך נהללך יי** (ברוך **שאמר** и т. д.

בשירי קדשו וסאיר אלקול. פאקרו פי הוּא אלקול באן אלתהליק ואלתמניד ואלתסביח ללה גל תנאוח ואנב מן קול דוד. ולם יסתעמלו דלך עלי מא ינב אן יסתעמל בל אנמא יקולנה והם קעוד עלי להה אלקראה ואלדכר פקט. ונסנתופי הוּא אלכלאם באלחנה פי מוצעה.

5 וחרמו עלי אלנאם אן ילצקו ונההם באלארין וקת¹ אלסגוד. ודלך כלאף קול אלכתאב ויכרעו² אפים ארצה על הרצפה וישתחוו. הם אנהם יפעלוזן פי אכר אלצלואר³. מא תפעלה אלנצארי מן אלרכוע ימנה ויסרה. ויועמוזן אן דלך אלרכוע ללמלכין אלמוכלין ככל אנסאן ואן אחרהמא ען ימין אלנאסאן ואלאכר ען שמאלה. הם אענב מן הוּא אנהם יכתדון באלרכוע להמא תם ירכעון בעד דלך ללכארי גל ועז אלדי הוּא אלרכוע אלי אלונה.

10 ומע (הוּא⁴) פאננהם יסלון אלמלאיכה אן יוצלו צלואתהם אלי אלכארי עז ונל ליסמעונה⁵ תצרעהם ותרחהמם⁶. ודלך פי קולהם מכניסין⁷ רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים. וקר תאולו עלי דלך⁸ קול שלמה גם⁹ במרעד מלך אל תקלל. הם וזעמוז¹⁰ אנה אראו כדלך אלכארי גל ועז. ואן קז ובעל¹¹ כנפים יגיד דבר יריד אלמלאיכה אלדין קיל פיהם שש¹² כנפים שש כנפים לאחד. ואנה יכבר כדלך אלכארי גל ועז. תעאלי אלאהא ען דלך¹³ עלוא כבירא אלדי וצף נפסה בקן הנה¹⁴ אני יי אלהי כל בשר הממני יפלא כל דבר. וקול¹⁵ נביה לז יפלא¹⁶ ממך כל דבר. והוּא אלדי קיל פיה הוּא¹⁷ גלא עמיקתא ומסרתה ירע מה כחשוכה. פהל יחתאנ מן הדה¹⁸ צפתה אן יוכלנ או¹⁹ יוצל אליה קול או כלאם.

20 ומן דלך אנהם אטלקו פי אלסבת אן יטלב אלרגל מן צאחבה נרה כמר וגרה דהן. ודלך פי קולהם שואל²⁰ ארם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר הלויני. וכן אשה מחברתה ככרות להם ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועשרה עמו השכונ אחר השבת. והוּא ביע ושירי פי אלסבת אלא אנה בחילדה כמא²⁵ קאל במרמה²¹ מאנו דערט אותי נאם יי. וקאלו פי אלעירוב מא הוּא משהור מערוף ענד כל ואחד.

ואנאזו אן יכתב²² אלנאסאן פי יום אלסבת חרפא וחרפין אדא²³ לס יכן דלך אסמא תאמא או כלמה ואחרה²⁴. כאנה אן כתב דן עלי אנה קצד אסם

1) Б. ענד.
2) II Паралипои., VII, 3.
3) Б. אלצלורה.
4) Б. דלך.
5) А. ויסמעונה.
6) Б. проп. ותרחהמם.
7) *Селуха Калира, Zuz, Synag. Poesic.*
p. 148.
8) Б. проп. עלי דלך.
9) Экклес., X, 20.
10) Б. וועם.
11) Экклес., X, 20.
12) Исая, VI, 2.

ען. דלך. проп. А.
14) Геремія, XXXII, 27.
15) Б. וקאל.
16) Герем., XXXII, 17.
17) Даниїлє, II, 22.
18) Б. הוּא.
19) А. אן.
20) Мишна, тр. *Шаббат*, XXIII, 1.
21) Герем. IX, 5.
22) Мишна, тр. *Шаббат*, XII, 3.
23) Б. מא.
24) Б. תאמה.

דן כאן דלך חראמא אד כאן אסמא תאמא. ואן כתב דנ עלי אנה ירוד בעין
אסס דני אל לם יכנ דלך חראמא אד כאן לם יכתב אסמא תאמא.

וכדלך אנאזו אן ינסג¹⁾ אלהאיך פי אלהוב כיטא או כיטין²⁾ לא יני מנהמא
ברקה אי גזו מן טוב.

5 ואטלקו אלנמאע³⁾ פי יום אלסבת אלדי פיה תלתה⁴⁾ אשיא מצאדה למא
תעבדנא בה פי אלסבת. אחרהא אלהרכה ואלתעב אלדי הו בצד⁵⁾ לא תעשרה⁶⁾
כל מלאכה. ואלהאני אכתסאב אלנמאסה⁷⁾ אלדי הו בצד אלקדושה אלתי תנב
פי אלסבת. ואלתאלת טרח בדר⁸⁾ ואלקא זרע אלדי הו איצא⁹⁾ בצד קו בהריש
ובקציר תשבת¹⁰⁾.

10 פאטלקו הדה אלאשיא אלביינה אלמאהרה¹¹⁾ אלתחרים וחרמו אשיא ישהד
אלהס מתלא בכלאף מא קאלו פיהא. מנהא אנה לא ינסג אנסאן יום אלסבת
לילא יסל רבה האנה. וליס מן צלוה יצלונהא הם וגירהם אלא ופיהא מסלחה
חואינ. פמן אין גאז אן יסל אלאנסאן רבה האנה והו קאים או קאעד ולם יגז אן
יסלה והו סאנד. ולם גאז אן יקול פי צלאתה זכר¹²⁾ רחמיד וכבוש כעסיך וכלה
15 דבר וקצף וחרב ממנו ומכל בני בריתך אלדי הו מסלה חואינ לה ולנמיע אל
אסראיל ולם יגז אן יסל רבה האנה לנפסה כאצה¹³⁾.

ואענב מן הדא אנהס יזעמון פי אלהלכה אן מא זרעה¹⁴⁾ אלאמס וגרסודה
ישמי מן דנא בה לאנהם פעלו דלך באסס עבודה זרה וקד קאל אלכתאב תזום¹⁵⁾
כמו דוח. והדא¹⁶⁾ יונב אן אכלה חראם ואן בני אסראיל למא דכלו אלי ארין
20 אלשאם לם יאכלו מן גלאתהא ולא מן תמארהא. ואי¹⁷⁾ עמי קלב יפי בהדא.

וכדלך חרמו אן יחמל אלאנסאן ריקה¹⁸⁾ פי פמה ארבעה אדוע פיאלירת
שערי איש כבר¹⁹⁾ אלכול ואלנאיט. והל יכון פי אלמדאהב אנת מן הדא אלמודהב.
ואלענב אנהס חרמו²⁰⁾ אן ינעל אלאנסאן תכנא²¹⁾ פי גרבאל יום אלסבת
לילא יקע מן דקאק אלתבן מן אלגרבל פיכון כאנה קד גרבל פי יום אלסבת.
25 ואנאזו למן²²⁾ אנכסרת פי סקף ביתה כשבה פי יום אלסבת אן יאתי בסריר²³⁾
פיצעה תחת תלך אלכשבה פיסגדהא²⁴⁾ בה. פהל יכון פי אלתנאקן אשד מן הדא
אד חרמו מא לים בקצד ואטלקו אלקצד צרחא.

1) Мишна, тр. *Шаббатъ*, XIII, 1.

2) А. *ולייטין*.

3) См. Вап. Талмудъ, тр. *Кетуботъ*, г. 62.

4) А. ג'.

5) Б. *אלמצאד לקו*.

6) Исходъ, XX, 10.

7) Б. *אלנמאסат*.

8) А. *בזר*.

9) Б. *ודלך*.

10) Исх., XXXIV, 21.

11) Б. проп. *אלמאהרה*.

12) Изъ молитвы на новый годъ и суд-
ный день съ нѣкоторыми отступленіями.

13) А. *כאין*.

14) См. Мишна, тр. *Авода Зара*, III, 7—8.

15) Исаія, XXX, 22.

16) А. проп. *ורודא*.

17) Б. *פאי*.

18) Гдѣ говорителъ объ этомъ запреще-
ніи — мяѣ невзвѣстно.

19) Б. *מא חאל*.

20) Мишна, тр. *Шаббатъ*, XX, 3.

21) *תבן*.

22) Мишна, тр. *Шаббатъ*, XXIII, 5.

23) Б. *בסרירה*.

24) Б. *פיסדה*.

ואטלקו איצא אן ישכך אלאנסאן פי יום אלסבת. ודלך באן יצלה אלקרד¹⁾
 קבל אלסבת וינעלהא פי אלתנור פתנטכך פי יום אלסבת ותוכל פי יום אלסבת²⁾.
 ומן דלך אנהם³⁾ אונכו אלכתאנה ללמית⁴⁾ אתי ינפרהא אלעקל נאיה
 אלנפור⁵⁾.

5 ומן דלך אנהם אסקטו אלטמא ען גמיע אלנאם פי אלנאליר⁶⁾. ודלך פי
 קולחם מיום⁶⁾ שהרב בית המקדש אין טמאה ואין טהרה. ועמו אנה לים טמא מן
 מצורע ולא טהרה מן מית. פאסקטו בהדא אלקול גמיע אלננאסאת לאנה
 ענדהם אדא כאן אלמית אלדי הו אהקל אלטמא לים מנה טהרה פאלנאם כלהם
 אטמיה ענדהם פי הדא אלעצר ולא יכאלון כמדא דנו⁷⁾ ולא במא למסו מן סאיר
 10 אלננאסאת לאנה⁸⁾ אדא כאן אלטמא אלהקיל האל⁹⁾ בהם לא כלאין להם מנה
 ולא טהר פמא דונה קד נרק פיה. והם מע דלך יצלון ויתצלון באלמצאחף
 ואלאקדאם ודלך ענדהם ניר נאיו. וקד תכלמו פי הדא אלמעני במא יכאלף הדא
 15 ללקול והו אנהם זעמו¹⁰⁾ אנהם אנאזו ללאטמיה אן ידנו באלמצאחף לאן
 ארנצאחף מכתובה פי גלוד טמיה לאנהא מן שחיטת גוי. פקיל להם ולם אטלקתם
 20 אן תכתב אלמצאחף פי שחיטת נכרי ופי אנאזה דרך גמע בין אלטמא¹¹⁾ ואלקדשה.
 פזעמו אנהם אנמא פעלו דלך לתכתר אלמצאחף פי אירי אלנאם ואנהם לו לם¹²⁾
 יטלקו אן¹³⁾ תכתב אלמצאחף אלא¹⁴⁾ פי דביחה יהודי למא כאן יונד מצחף או¹⁵⁾
 ספר תורה אלא פי אלגדרה וכאנת אלקראה תעז ותקל¹⁶⁾ פי אלאמה. אפלא תרי
 אלי הדא אלכבת אלביין אד כנא נעלם אנה קד יונד פי מדינה ואחדה מן אלגלוד
 25 ממא ידבחה אליהוד מא יפי כגמיע מצאחף אלעאלם ואספארה עלי אנה יקאל
 להם אולים¹⁷⁾ קד יכון פי אלמצאחף מא קד תכון גלודה מן דביחה אליהוד פלם
 נעלתמוהא באסרהא שרעא ואחרא ולם לא מיותם מא הדה סבילה ונירה
 ואנתנבתם¹⁸⁾ אלטאהר אד¹⁹⁾ כנתם לא תגתנכון אלטמי.

תם נקצו איצא מא אונכור מן אהקאט טמא אלמית פי הדא אלעצר אד כאן
 30 לים מנה טהרה מן גהה אכרי והו אנהם ימנעון אלכהנים מן אלדנו באלמותי ומן
 המל²⁰⁾ אלננא²¹⁾ באלקבור... לא טמא ולא... גמיע אלנאם... ודהם
 מע דלך יצלון ויקרון פי אלאספאר ואלמצאחף ולא ימנעום מן דלך מא קד חל
 כהם מן אלטמא פמא הדה אלכצוציה אתי ינב אן יכין בהא אלכהנים מן הדי
 אלמנעו ולום ונב אן ימנעו מן אלאתצאל באלקבור ולם ימנעו מן אלאתצאל

1) Мишна, тр. *Шаббат*, III, 1

2) Б. проп. отъ *דו תוכל* до *אלסבת*.

3) Б. проп. *אנהם*.

4) А. *ללמית*.

5) Б. *אלמנאפרה*.

6) Место этой цитаты изъ равв. литературы мнѣ не известно.

7) Б. *במא אדנו*.

8) А. *לאנהם*.

9) Б. *חאלא*.

10) проп. *אנהם זעמו*.

11) Б. *אלטמאה*.

12) Б. *לא*.

13) Б. *דלך אן*.

14) Б. проп. *אלא*.

15) Б. проп. *אז*.

16) Б. *תקל ותעז*.

17) Б. проп. *אולים*.

18) Б. *מן נירה פאנתנבתם*.

19) Б. *אן*.

20) Здесь не хватает итск. листовъ

въ А., а въ Б. место повреждено.

21) М. 6. *אלננאסאת*.

כמותאדם. פאן אעתלו בקול אלכתאב כי אם¹⁾ לשארו וכאן אלזאב אן הדד
אלאטלאק אנמא וקע אדא כאן מא יכון בה אלטהר מונודא פלס אנזתם דלך אל
וליס אלטהר מונודא.

ואענכ מן הדא אן מית²⁾ אנסאן מן אלנוים ענדהם לא יטמי³⁾ והדא כצד מא
5 אכבר בה אלכתאב מן אן בני ישר' אמרו כאן יתטמו מן אהל מדין אד יקול ואתם⁴⁾
הנו מחוין למחנה שבעת ימים. וועתלו למא ארעהו מן דלך אן אלכתאב קאל
אדם⁵⁾ כי ימות באהל קאלו וליס אדם אלא ישראל לקי ואתם⁶⁾ צאני צאן מרעיתי
אדם אתם. פהל יכון פי אלנהל ועמי אלקלב אשר מן הדא.

תם זעמו אן מן דנא⁷⁾ בעטם אלמית אד כאן מכסורא לא יטמי לקולה או⁸⁾
10 בעצם אדם. פאלויל למן קאל הדא אתרי לס יעלם אן נזו אלעטם הו עטם ולו
אנה שטיה מנה כמא אן אליסר מן נזו אללהם הו לחם.

וקאלו נדה⁹⁾ משמשת כל צרכי הבית. וקאלו פי אלחמור כל מלאכר¹⁰⁾
שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה. אי אן כלמא נזאו ללאמראה אן תעמלה
לזונהא פאן אלהאיין נזאו אן תעמל דלך מן אלטבך ואלכבו ואלדנו באלתיאב
15 ואלאלאת וגיר דלך. תם אסתתנו בני אשיא לס יניזוהא להא וחי אלא תפרש לה
פראשה ולא תסרנ לה סראנא¹¹⁾ ולא תמוג לה אלכאם. פהם יניזון אן תטבך לה
ותכבו מא יאכלה ולא יניזון אן תסרנ אלסראנ אלדי לים פיה צרר ולא נפע ולא
נזאסה תלחק אנסאן.

וקאלו פי שבעה נקיים¹²⁾ מא לס יאמר אללה בה.

ואנלט מן הדא וועטם קולהם אן אליזבות¹³⁾ לס יכן יעלמהא אלא אלכהן
20 ואן אלמראה¹⁴⁾ כאנת אדא ראת אדם תחמלה אליה חתי יערפהא הל הו דם נדה
או דם זבה ואסתדלו בקול אלכתאב בין דם¹⁵⁾ לדם אלדי לא ישך דו חם פצל
ען דוי אלעקול אנה אנמא קצר כה בין דם כרי עלי דם סקים. וזעמו אן אלזב¹⁶⁾
לא יכון זב עלי אלכמאל חתי ירי אליזבות תלת מראת אשר לא דברו יי'.

1) Левитъ, XXI, 2.

2) Въ рукоп. ошибочно прибавл. сл. אלנוי. Въ. אלוני вероятно следует читать. מות.

3) См. Вав. Талмудъ, тр. *Lebajoth*, л. 61.

4) Числа, XXXI, 19.

5) Тамъ же, XIX, 14.

6) Езекиль, XXXIV, 31.

7) Это утверждение ошибочно, см. Мишна, тр. *Оталот* II, 3.

8) Левитъ, XIX, 16.

9) См. Мишна, тр. *Нудда*, X, 7; Stud. u. Mith. IV, 385.

10) Вавил. Талмудъ, тр. *Кетуботъ*, л. 4.

11) Это основано на недоразумѣнн, такъ какъ въ указан. мѣстѣ въ Талмудѣ говорится о запрещеннн нечистой женѣ умывать мужу лице, руки и ноги, а о зажиганнн свѣчи носсе не упоминаютс.

12) Вав. Талмудъ, тр. *Берахотъ*, л. 31.

13) Вероятно основано на недоразумѣнн.

14) Вав. Талмудъ, тр. *Синедриг*, л. 87.

15) Второзаконн, XVII, а.

16) Мишна, тр. *Завимг*, I, 1.

ומן דלך¹ אדא אכתלט אלטמי במא יכון מתלה סתין מן אלטאהר
 למ יטמי אלטאהר מן דלך ואלטמי ולם יחרם. פענדהם אנה לו וקעת פארדי
 מיתה או לחם כנזיר פי כל או כמר מא יכון מתלה סתין מרה תם אנסחקרת
 ותלאשת למ יחרם אבל דלך אלדי תקע פיה ושרכה. פהם בהדא אלקול יאכלון
 6 אלמחארם צראה.

וכדלך אטלקו אלדוד אלמתולד פי אלחמאר ואללחם ואלסמך ואלדכאב פי
 אלכאקלי וכלמא שבה דלך. והדא כאלאול או אנלט.

ואטלקו אלאליה אלמנצוין עליהם באנהא חלב וכדלך אלכלי וזיאדה אלכבר.

ומן דלך אטלאקהם ללנרציין וקולהם² אנה לו חרת פי אלחקל כמם סנין
 10 כאנת דביחה אמה תטהרה. פענדהם לו אן שאה או בקרה דבחת וקד אן וקרת
 ולאדתהא תם שקת בטנהא וכרג מנהא ולד עאש כמם סנין לם יחתג דלך
 אלולד אלי דביחה למן אראד אכלה ולם יחרם מנה שי בתה. פאטלקו בהדא
 סבעה אשיא מן אלמחרמאת. אחרהא אלמיתה. ואלתאני אלדם. ואלתאלות
 אלחרב. ואלראבע אבר מן ההי. ואלכאמם אתו ואת בנן. ואלסאדם שחיטת נכרי.
 15 ואלסאבע ניד הנשה.

וילזמהם פי הדא אלקול אנה אן מאתת שאה³ או בקרה פי וקת ולאדתהא

קבל אן תלד תם שקת בטנהא וכרג אלולד היא⁴ תם עאש מא עאש לם ינו אכלה
 אכדא אד כאן גזו מן אלמית ומא כאן גזו מן אלמית⁵ לם ינו אכלה לאנה אדא
 כאנת דביחה אמה קד טהרתה ואטלקת אכלה פכדלך יגב אן יכון מות אמה קד⁶
 20 נגסה וחרמה.

וקד קאלו איצא קולא יונב עליהם מא קלנאה צרורה לאנהם זעמו אן
 אלעובר⁷ אדא ברנת ידה או רללה מן אלרחם⁸ קבל אן תדכח אמה ומאת אלולד
 פי⁹ דביחה אמה כאן אלעצו אלכארג הראמא¹⁰ ודלך כאן¹¹ יקמע ומא כאן
 דאכל פהו¹² חלאל ינו אכלה כעד אן יקמע דלך אלעצו אלכארג מנה¹³.

ואטלקו¹⁴ הדא כלה וחרמו מא לם יחרמה אללה ולם תגד¹⁵ לה אתרא והו
 25 מא אדעוה מן אלטרפות אלתי תערף באלנטר פי אלריה. ומא דכרוה מן שרוט
 אלדביחה פי חלבת שחיטה¹⁶ אלתי הי שהיה דרסה הלדה הגרמה ועיקור. פכאלפו
 לא¹⁷ תסף ולא תגרע ממנו¹⁸ גמיעא.

1) Здѣсь оканчивается листокъ и мы не увѣрены въ томъ, что между нимъ и слѣ-
 дующимъ ничего недостаетъ.

2) Мишна, тр. Хуллинг, IV, 5.

3) Здѣсь начинается опять текстъ
 рукоп. А.

4) А. חי .

5) А. מית .

6) Б. проп. קד .

7) А. אלענו .

8) Мишна, тр. Хуллинг, IV, 4.

9) А. {מן} .

10) А. הראם .

11) Б. проп. כאן .

12) А. проп. פהו .

13) А. проп. מנה .

14) Б. פאטלקו .

15) А. יגד .

16) Вав. Талмудъ, тр. Хуллинг, г. 9.

17) Второзак., XIII, 1.

18) Б. проп. ממנו .

וכדלך מא אויגוה מן תנקיה אללחם¹ אלדי תפסדה² אנכאר אלכתאב
אלתי הי כתרדה אלקרובין פי אלאוקאת מתל קו³ אלף עולות יעלה שלמה. ומתל
אלפסחים וניר דלך. פהל יקבל עקל עאקל אן נמיע דלך כאן לה מן ניקיה או
כאן⁴ פי אלוקת מן אלפסחה מא יחתמל דלך. והל ישך שאך אן אכתר הדרה
אלאמור אנמא לעוה סכבא ללתכסב. 5

ואענב מן הדא אנהם חרמו טרח⁵ אללחם פי אלקדר עלי אלמא אלכארד
אלא בעד אן ינלי אלמא לאנהם זעמו אנה אדא טרח אללחם עלי אלמא⁶ אלכארד
חם אנליא נמיעא אנחל אדם פי אלמא ואכל. ואדא אנלי⁷ אלמא חם טרח
עליה אללחם לם ינחל פיה. פדל הדא אלקול מנהם אן אכל אדם פי נפס אללחם
חלאל ופי אלמרקה⁸ חראם. ומתל דלך ילזמהם פי תחרימהם למכיך אלכבד
10 ואלטחאל והם ירון אכל דלך ניא⁹. ונטיר הדא¹⁰ פאנהם ירון אן ישויו אלסמכיה
אלצחיהה ותמבך¹¹ מע דמוה ותוכל¹². פאמא אדא לרנ אדם מנהא מן ניר אן
תעאלג¹³ פאן דמהא חראם אכלה. ואטלקו אכל אלסמך אלמאפי אלמירי¹⁴
אלמנצוין עליה כאנה נבלה חתי אנהם זעמו אנה אן צידת סמכה מיתה טמיה
15 פאציב פי נופהא סמכה טאהרה נאו אכל אלטאהרה. פאטלקו הדא וחרמו אללחם
כאללכן.

וועמו אן עטאם אלנבלה ואלטרפה ונלדהא לא יחרם אכלהא¹⁵ ואנמא
יחרם אכל אללחם פקט לקו ובשר¹⁶ בשדה טרפה לא תאכלו¹⁷. פילזמהם אן
ניזויו אכל עטאם אלנזיר ונלדה אד כאן אלכתאב חרם אכל לחמה פקט. וכדלך
20 ילזם פי אלשחם ואלכבד ואלטחאל ואלריה ואלמך אן לים שי מן דלך¹⁸ חראם
אד כאן נמיע דלך ניר אללחם ואנמא חרם אכל¹⁹ אללחם פקט. פאן ונב אן יכון
נמיע דלך חראמא קיאסא²⁰ עלי אללחם חרם אלגלד ואלעטם איצא קיאסא עלי
אללחם. וילזמהם איצא פי קוליה ולא²¹ ילין מן הבשר אשר תזבח בערב וז
אן ניזויו²² תבקיה הדה אלאשיא אלתי דכרנאהא אלי נד²³ אד כאנת ליסת לחם
25 ואנמא חרם תבקיה אללחם. וכדלך נמיע אלשלמים. וכדלך קולה כל²⁴ אשר ינע
בבשרה יקדש ינב²⁵ אן מן דנא בהדה²⁶ אלאשיא לא ילזמה יקדש. וכאלפו מא ניז

1) Мишна, тр. Хулйнъ, III, 1 и слѣд.

2) Б. проп. תפסדה.

3) I кн. Царствъ, III, 4.

4) Б. וכאן.

5) А. תרך.

6) Б. проп. отъ. עלי לאנהם זעמו

אלמא.

7) А. גלי.

8) Б. אלמרק.

9) А. גי.

10) Б. להדא.

11) Б. ויטכניה.

12) Б. ויאכלונהא.

13) Б. проп. отъ. תעאלג מן ניר

אלמייית.

15) Мишна, тр. Хулйнъ, IX, 1.

16) Исходъ, XXII, 30.

17) А. проп. לא תאכלו.

18) Б. מן דלך שי.

19) А. проп. אכל.

20) А. חראם קיאס.

21) Второзак., XVI, 4.

22) А. ינוז.

23) А. מן נד.

24) Левитъ, VI, 20.

25) А. проп. ינב.

26) А. אלי הדה.

עליה אלכתאב מן אן חג השבועות¹ יגב אן יכון יום אלאחר דון סאיר איאם
אלאסכוע² ונעלוה פי סאיר אלאיאם.

ואקרו כאן רום³ אלהשור כאנת תתכל עלי רוייה אלהאל וכאלפו דלך
כאתאורהא עלי אלעבור אלמכני עלי לא בדו אלדי לא יערף לה סכב יונבה.
5 והו אלדי אלפה יצחק נפחה⁴. וקד דכר דלך האי י ראס אלמתיבה פי
כתאב אלפה. ואלנאם פי אמר אלעבור ועלה לא בדו עלי גהתינן. פקום יזעמון
אנהם פעלו דלך לילא תקע⁵ אלערבה פי יום אלסבת פתקל אלעטאיא ואלנדור
אד כאן סביל מן יחצר אלקדם מן אלנאם אן יעטו⁶ אלעטאיא פי יום אלערבה⁷
פאדא כאן דלך יום אלסבת לחקה נקץ ואתלאל. וקום אכרון יזעמון⁸ אנהם
10 אנמא פעלו דלך לילא יקע אלכפור⁹ פי יום אלגמעה או יום¹⁰ אלאחד פיכונ אן
מאת מית פי יום אלגמעה אלדי הו יום אלכפור ויעקב¹¹ דלך אלסבת או מארת
פי אלסבת¹² ויעקבהא¹³ אלכפור בקי אלמית יומין ולילתינ וינתן¹⁴.

וזעמו אן מחרת הפסח¹⁵ אלדי פיה לרגו בנו אסראיל מן מצר כאן יום סתה
עשר פי ניסן בללאף קול אלנץ¹⁶ ויסעו¹⁷ מרעמסם בחדש הראשון. וקולה
15 בחמשה¹⁸ עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצ' ב' יש' ונ'.

וכדלך זעמו¹⁹ אן מא תבקי מן אלפסח יחרק פי יום²⁰ סתה עשר פי ניסן
בללאף קולה והנותר²¹ ממנו עד בקר באש תשרפו.

ומן מנאקצאתהם אנהם זעמו²² אן מן פי ביתה אקלף לא יגזו לה יאכל
פסח והם יזעמון אן בני אסראיל כאנו ידבחון אלפסח ארבעין סנה פי אלבריה
20 וביותרם פיהא גמאעה קלף והם אלדין ולדו פי אלבריה לקו' כי²³ ערלים היו כי
לא מלו אותם בדרך.

ואנאו²⁴ אן ידכל אלי בית אליהודי למיר פי סבעה איאם אלפטיר אדא לס
יכן לה. ודלך כאן²⁵ יכון פי ביתה רגל מן גיר אהל אלדין פנאזי אן ידכל דלך
אלמכאלף למיר אלי בית אליהודי ואתלו בקולה ולא²⁶ יראה לך שאור. קאלו
25 פאנמא יחרם דלך לך פאמא לגירך פאנה לא יחרם. ופי הדא אלמעני צרבאן²⁷
מן אלפסאד. אחרמא פאן²⁸ פיה בלאף²⁹ אלנץ אד יקול שאור³⁰ לא ימצא

1) שבועות. ב.

2) סאיר אלאיאם. ב.

3) רום. ב.

4) נפחה. ב.

5) יקע. א.

6) יעטו. א.

7) א. ערבה.

8) זועם אכרון. ב.

9) Вап. Талм., тр. *Тош-Гауана*, г. 20.

10) א. יום.

11) ב. ובעקב.

12) א. אלסבות.

13) ב. ובעקבהא.

14) ב. פינתן.

15) Числа, XXXIII, 3.

16) ק' פי אלכתאב. ב.

17) Числа, XXXIII, 3; А. приб. בני
Израиль, что ошибочно.

18) Тамъ же.

19) Мишна, тр. *Песахимъ*, VII, 10.

20) А. проп. יום.

21) Исходъ, XII, 10.

22) См. Мишна, тр. *Песахимъ*, V, 3.

23) Исусъ Нав. V, 7.

24) См. Мишна, тр. *Песахимъ*, II, 2.

25) א. כאן.

26) Исходъ, XIII, 7.

27) א. צרבין.

28) ב. אן.

29) Зѣсь недостаетъ вѣск. листовъ
въ А.

30) Исходъ, XII, 19.

כבתיכם. ואלהאני פאנהם פיה מנאקצין אד כאנו יחרמו אן יכון לנא למיר פי בית גירנא מע קול אלכתאב כבתיכם. פאן כאן בקו לך אנמא יחרם לך דון נירך כדלך קו כבתיכם אנמא יחרם מא כאן פי ביותנא דון ביות גירנא.
 ואונבו טלב אלאביב ואתנאד אלפסח עליה ונקצו דלך בקולהם באלעבור.
 5 וסאחכי בעץ מא פי כתבהם ממא יתבת אלאביב. ודלך פי אלמקאל ליה אלס אבעה והי אלתי נתכלם פיהא עלי רווס אלשהור ואלאביב.
 וממא כאלפו פיה אלנץ צראהא אן אלכתאב אויגב פי שור מועד אנה קד קתל אנסאנא אן צאחבה יקתל. השור¹⁾ יסקל וגם בעליו יומת. פזעמו הם²⁾ אנה לא יקתל.
 10 ואסקטו צלאה תמיד³⁾ יום אלכפור אלתי לא שבהה פי ונובהא לאנהם יבתרון בצלאה הטאת הכפורים ויתבעונהא באלמוסף. ואונבו צלאה לא תערף והי אלתי יסמונהא צלאה נעילה יצלונהא פי אבר אלנהאר.
 וזעמו אן בין הערבים מן נצף אלנהאר אלי מניב אלשמם. הם נקצו דלך באן קאלו פי אלמשנה⁴⁾ אן אלצרעת לא תרי פי אלסחר ולא נצף אלנהאר ולא
 15 בין אלגרובין בל אנמא תרי פי אלסאעה אלסאבעה ואלתאמנה ואלתאסעה. פדל דלך עלי אן הדה אלתלת סאעאת ליסת מן בין הערבים אלדי זעמו אנה מן נצף אלנהאר אלי מניב אלשפק.
 ולם יונבו אדא וקע פי אליום אלואחד מוספין ותלתה מתל ראם אלסנה
 אדא וקע יום אלסבת. פאנה יגב פי דלך תלת מוספות מוסף אלסבת ומוסף ראם
 20 אלשהור ומוסף ראם אלסנה. פלם יונבו מן אלתלתה אלא צלוה ואחדה⁵⁾ יזכרון אלתלתה מעאני. פאן כאן דלך גאיזא גאו אן יזכר דלך פי צלאה אלתמיד ולא יחתאג אלי צלאה גירהא. פנקצו הדה אלצלות אלואגנה ואונבו צלאה זאידה אסמוהא מנחה⁶⁾.
 קאל אלכתאב ולקחתם⁷⁾ לכם ביום הראשון פאמר באתנאד אשיא לעמל אלסוכה עלי מא פסרה וכינה פי עזרא⁸⁾. פזעמו אן הודא אנמא הו ללהושען⁹⁾ ואן אלאתנאד אנמא הו אכל באליד¹⁰⁾. ואונב אלכתאב אתנאד מקרא קדש יומא ואחרא פי כל עיר פנעלוה הם יומין.
 וכדלך אויגב אכל אלמצה סבעה איאם ואלגלוס פי אלסוכה סבעה איאם פנעלוהא תמניה תמניה. ומן דלך קולהם אן מן מאת בניר ולד כאן מיראתה
 50 לאכיה אלדי ייבם אמראתה דון גירה¹¹⁾.

1) Тамъ же, XXI, 29.

2) Мишна, тр. Баба-Кама, IV, 2.

3) Это основано на недоразумѣнн.

4) Мишна, тр. Песаимъ, II, 2.

5) Вл. рукоп. ואחדה.

6) Мишна, тр. Бера.отз, IV, 1.

7) Левитъ, XXXIII, 40.

8) Си. Неем. VII, 15.

9) Т. е. къ молитвайт, начинающимся словами **הושע נא** (Осанна).

10) Си. Мишна, тр. Рош-Гашиана, IV, 3; тр. Сука, IV, 1.

11) Мишна, тр. Кетуבותъ, VIII, 7.

וכדלך אן מן מאת ולה אכנה צנירה מע אבן פאנה ינב להא אן תאכד עשור נכסים¹⁾ פאמא אן כאנת באלנה פאנהא לא ינב להא אן תאכד מן מאל אביהא שיא בתה ותבקי תמות מן אלנוע. פיאלית שערי מ²⁾ אלסכב אלדי פרק בין אלטפלה ואלבאנה פי אלמיראת והל הוא אלחכם אלא משפט מעוקל³⁾.

5 פאמא אהר אלשאם פאנהם יונבון אלאבתני באלאצבע⁴⁾. פועם מן תעאטי אלאחתנאנ לדלך אן הוא אנמא ינב לילא יקדם אלאנסאן עלי ארתכאב חראם לאנה לא יעלם הל אלמראה אלתי יריד אן יבתני בהא צחיחה נקיה או קד ארתכבת חראמא ופסאדא. פאן כאנת פעלת דלך לס ושיהא פקד וטי חראמא פאדא אסתבראהא באלאצבע כאן קד סלם מן ארתכאב אלחראם. פיקאל לצאחב 10 הוא אלקול אן כאן הוא ואנבא פקל מא פירי אנה ילוס מנה אן יכון ינב עלי אלאנסאן כלמא אראד אן יטי אמראה אן ימתחנהא כטי שוטה אד כאן לא יאמן אן תכון קד ארתכבת פסאדא פכין אלסר' באסרהם יחתאגון אן יאתו בנסאיהם פי כל יום חתי ידלוהן אלי אלכור לס יגאמענהן או ילאומנהן לילהם ונהארהם. בל מא קלנאה נחן אולי ואונב ממא קאלה חם ואונבה. ודלך אן אלדי יריד אן יבתני פאנה יקף עלי צחה אלמראה ופסאדהא מנד אולמא יבאשרהא מן קבל 15 תמאם אלפעל פהו חיניד אן ראי אלאמר עלי גיר אסתקאמה תהיא לה אן ימתנע מן אלפעל. ואלדי יריד אן יאתי אמראה אלתי קד ושיהא קבל דלך לא סביל לה אלי מערפה צחתהא אלא במא דכרנאה. והל קולהם פי דלך אלא סכנה עין מן אלאקאוייל. ואנמא דכרנא האנהא פסאד הוא אלקול לאנא לים נריד אן נדכרה 20 פי מוצע אכר אד כאן לים בדאכל פי אלוצאייא.

וכדלך כלמא דכרנא פסאדה מן הוא אלבאב פאנמא נפעל דלך לאנא ל⁵⁾ נדכרה פי מוצע אכר הוא פימא ל⁶⁾ יטול פיה אלכלאם ממא לים בדאכל פי אלוצאייא פאנא נוכר אלקול פיה אלי אלמקאלה אלהאניה ואלהאלהה פנדכר כל כאב מן דלך פי מוצעה.

25 וקאלו פי אלפניה והי אלעובה אדא כלא בהא רנאל בעצהם ינוו להא אן תתווג בהם ובעצהם לא ינוו להא אן תתווג בהם. יענן קראבאת. אן אהאהא ואחד מנהם וולדה⁷⁾ ולדא אן קאלת הי אן אלולד⁸⁾ מן אלקראבאת אלמחרמין עליהא כאן אלולד ממזר...⁹⁾

30 ...נבעת⁷⁾ עלי אן אלימין כאנת עלי מא קד אמר אללה בכלאפה פאתרו אלקיאם באלימין עלי אלאפתראן בפריצה לא⁸⁾ תחיה כל נשמה ועלי לא⁹⁾ תכרות

1) Талмудъ Вавил., тр. *Кетуботъ*, л. 52, 68.

2) Ср. Аввак., I, 4.

3) Въ обзорѣнїяхъ различїй между палестинцами и вавилонянами у каранимовъ Юсуфа аль-Басира и Сагья Туестери — этого различїя нѣтъ; см. Studien und Mittheil. IV, 394—396.

4) Чит. וולדת.

5) См. Вав. Талмудъ, тр. *Исбамотъ*, л. 47.

6) Здѣсь пропускъ въ обѣихъ рукописяхъ.

7) Отсюда опять начинается Б.

8) Второзаконїе, XX, 16.

9) Тамъ же, VII, 2.

להם ברית. ואדא כאן אלה עז וגל יקול לא ¹ אחלל בריתי פהל ינוז לנירה דלך. ואדא כאן קד קאל הוצאתיה ² נאם יי' ותמאם אלקול פהל ישך שאך פי אן מן כאלף דלך כמן כפר כאללה גל ועז. וקד כאן אצחאכנא פי נפלה ען אקאוילרה לאננהם לם יכונו יענו כהא ולא יטלעו עליהא ולו כאנו פתשו ענהא לאננאהם ⁵ דלך ען אסתעמאל אלטר ואלנדל מעהם. ואנמא עני בעצהם כאלנטר פי דלך מנד קריב פאנכשפת להם הדה אלמחאלאת ואלמנאקצאת.

וזעמו אן מן אבתני ³ לם ינוז לה מעאודה אלממע אלא בעד סבעה איאם לילא יכונו קד כרג ⁴ מע דם בתולים דם נדה פיוכו קד אתי נדה. קיל להם פי דלך ⁵ אנה אן כאן ואנכא פאנה ילום מנרה ⁶ אן יטמו ⁷ כלמא דנת כה פי תלך ⁸ אלסבעה איאם אד כאן לא יומן ⁹ אן תכונו נדה וכאן כלמא וקע פיה אלשך ¹⁰ פוינכ אן יוכד פיה כאלאתקאל. וכדלך יונכו ¹¹ עלי מן דנא כמשככה אן ינתסל וינסל תיאבה. וכדלך יונכו עלי אלמבתני כהא אן יכונו סבילה סבילהא פי אלז איאם לקול אלכתאב ואם ¹² שכונו ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים פלם ילתמו דלך ונאקצו.

¹⁵ ומן דלך אטלאקהם לאכנה אלך ואכנה אלאת ¹³ אלתינו לא פרק בינהמא ובין אלעמה ואלכאלה אד כאנת אלעקול לא תפרק בין אלעם ואלעמה ואלכאל ואלכאלה. אעני אן קרב אלעם וסבילה מן אכנה אכיה כקרב אלעמה וסבילה מן אבן אכיהא. וכדלך אלכאל ואלכאלה.

וכדלך אטלקו אמראה ואבנתהא לרגל ואכנה וסבילהמא סביל אלך ואלאת עלי מא אלכבר אלכתאב. ²⁰

ואי שי אענב ממן יברך עלי סראג לילה ¹⁴ אלסבת ויזעם ¹⁵ פי ברכתה אן אלהא אמר כהא ¹⁶. וכדלך סראג אלחנכה.

ואענב מן הדא קולהם פי פטום הקמרת ¹⁷. אעני אללאט אלקמרת ¹⁸. אלתי אלכבר אלכתאב אנהא מן ארבעה אשיא והי נטף ושחלת וחלבנה סמים ולכוניה ²⁵ זכה. פואדו הם פיהא אשיא והי אלבלסאן ואלמסך ואלצנדל ושראב אלכבר.

ואיצא פאן אלכתאב אלכבר אנהא תכונו אנוז מתסאויה פנעלו הם בעצהא סבעין ובעצהא תסעה ובעצהא תלתה. ואגלט מן הדא קולהם אן אלכול גיד להא ולכן לאנה לא ידכל אלקדם אבדלוה בשראב אלכבר. וליס יללו אן יכונו קולהם אן אלכול גיד להא לאנה כאן קד אמר כה ¹⁹ פאכדלה אלמאמור אולא פאן כאן קד דכל פי אלאמר פלם יכונו ינוז ²⁰ אכדאלה כאינא מא כאן. ואן כאן ²¹ אלכארי גל ³⁰

1) Ψ LXXXIX, 35.

2) Захар., V, 4.

3) См. мои Stud. u. Mitth. IV, 31, 395.

4) Эдсье опять начинается А.

5) А. проп. פי דלך. ש.

6) Б. проп. מנה. ש.

7) А. תטמונו.

8) Б. проп. תלך.

9) А. תומן.

10) Б. שך.

11) А. תונכונו.

12) Левитъ, XV, 24.

13) См. Вав. Талм., тр. *Лебамотъ*, г. 62.

14) А. проп. לילה.

15) Б. וזעם.

16) Б. בודלך.

17) Вав. Талмудъ, тр. *Керитотъ*, г. 6.

18) Б. אללאשהא.

19) Б. כהא.

20) А. פלם ינוז.

21) Б. проп. כאן.

תנאוה לם¹) יאמר בה פמא מעני דכר הדא ואי שי דעא אלי אלקול בה. והל הדא אלא קדרה מן אלקול אפתי אימא כאן כירא²) להא אלכול או אלענבר ואלכאפור³). והל בקא קאיל הדא פי אלקבא ואלסמאנה נאייה. פנעוד כאללה מן עמי⁴) אלקלב ואפראט אלנהל.

6 ולהם פי אלאחכאם מן אלאמור אלקביחה אלטאהרה אלפסאד מא יטול שרחה. תרכת דכר⁵) דלך טלכא ללאקתצאר אד כאן גרצי אמר אלוצאיא אלכנינה אלואצחה. והם מעמא הכינאה ענהם מן הדה⁶) אלאקאויל יעמוזן אנהם נאקלחה ואנהם אכדו ען אלנכוה ואנהם אצחאב אללנה ואנהם הם אלמשכילים ואלמורים⁷). וסאהבי קולהם פי דלך ואסתופי מא יחתנון בה לדלך⁸) מע אפסאדה פימא בעד. ואנא אדבר אלן פי אלכאב אלדי בעד הדא טרפא מן אקאוילהם פי גיר אלוצאיא 10 ממא יוול אלי תרך אלדין גמלה ויוגב אלכפר ואלאלהאד אד כאן פי דלך איציא תנביה עלי אמרהם ואכטאל מא ידעונה מן אנהם נקלו ען אלנכוה.

אלכאב אלראכע.

פי הכאייה דלך.

15 קד חכינא ענהם פי אול אלכאב אלדי קבל הדא⁹) מא קאלוה פי אלתגסים ואלתשביה ומא הכוה פי שיעור קומה מן אלאקדאר ואלחדוד מן אצאבע אלרגלין אלי ארראם. וקאלו פי אבר דלך אן פי כל יום מיכאל¹⁰) יעקד אלתפלין פי ראסה ואן מן כף קרמה אלי נמיע קאמתה מאיתין וסתה ותלתין אלף פרסך. והדא בצד קול אלכתאב ההקר¹¹) אלוה תמצא. וקולה ואל¹²) מי תדמיון אל.

20 וקאלו פי אותיות עקביא¹³) אן אלכארי גל ועז קאל אני אכדת חנוך בן ירד ואני רפעתה עלי ארתפאע כל ארתפאע קאמתי פי וסט כל רפיע אלקאמאת וסבעין אלף פרסך כברת כרסיה מן כרסיי וכחרת וקאה מן וקארי. וקאלו הם¹⁴) פי הדה אלאותיות איציא¹⁵) אן אלכאלק תעאלי ירקין בין ידי אלצדיקים פי אלדעה אלתי ידעוהם פי אללנה ויקול להם אני לם אני אליכם¹⁶) אלא לאכר ואשרב מעכם. 25

וקאלו פי כתאב ישמעאל¹⁷) אן מיטטרוזן יעקד אלתפלין פי כל גדאחה פי ראם אלכארי פיציא אלכארי¹⁸) תעאלי אלאהנא ען דלך¹⁹) עלוא ככירא. ואן פי כל יום אדא בלג, וקת²⁰) קרית שמע באלגדאה יקף מיטטרוזן כהיבה וכרעדחה

1) ב. לא.

2) ב. כיר.

3) א.ם אלכאפור ואלענבר.

4) א. עמא.

5) ב. prop. דכר.

6) ב. הדיא.

7) א. אלמורים ואלמשכילים.

8) ב. לה.

9) א. prop. הדיא.

10) ב. מיכאל פי כל יום.

11) Iov., XI, 7.

12) Isaïl, XI, 18.

13) ב. עקביה.

14) ב. prop. הם.

15) א. prop. איציא.

16) א. prop. אליכם.

17) T. e. kabballenistisches soch. היכלות דר' ישמעאל.

18) (р. Комментарий на Св. Исаия Ибнъ-Барзилай, стр. 21.

19) א. prop. ען דלך.

20) ב. פי וקת.

ובכשיה פיעקד¹) אלתפלין פי ראם אלבארי. ואן אשראף קאמ׳ה מיטטרון מתל אשראף סבעה תהומות וסבעה מעינות וכאשראף אלוסא אלכבאר אחסבה. יעני אלמלאיכה. ואלבארי גל ועזו נאלם עלי אלכרסי אלדי לה והו וקאף עלי רגליה ולים יקרד²) יעקד אלתפלין חתי יתטאול וירפע רגלה.

6 וקד זכרו פי אלתלמוד³) אן אלבארי גל ועזו יצלי ואסתדלו עלי דלך בקן ושמתים בכית תפלת. ואן צלאתה די⁴) אן יקול יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ואתנהג במדת הדין⁵) עם בריותי. תבארך⁶) מן לה אלצלואת ולדי אלתסביחאת⁷) ותגזה ותעאלי⁸) אלאהנא כאלקנא עמא ינסבה⁹) אליה אוסאך אלמלחה.

10 וקאלו פי יראת¹⁰) חטא לים לך אנר אן תקרא ותדרם¹¹) פי אלתוריה¹²) אלא פי נמאר¹³) אלרבאנין. ואתבעו דלך באן קאלו¹⁴) העוסק בתורה מודה שאינה¹⁵) מרה והעוסק במשנה מדה ונוטל¹⁶) עליה שכר. תלמוד אין לך גדולה מנו¹⁷) לעולם הוי רץ למשנה. והדא בצד קול אלכתאב והגית¹⁸) בו יומם וליילה.

15 אכבר אלכתאב אן פי וקת כראב אלבית יגב אלנדב ואלככא ומה שבה דלך לעלה אלמעאצי לקו ולא¹⁹) הבמתם אל עושיה ותמ. ויקרא²⁰) יי אלהים צבאות כיום ההוא לכבי ולמספד ותמ. פועמו פי סדר ניהגם ופי תשובת אחאב²¹) אן הדא אלנדב ואלככא ואלצלעה ואלזורה אנמא צנעה אלבארי בנפסה. פהל יערף אלה חק מערפתה מן וצפה כאלככא ואלנדב ולכאם אלמסח.

20 וקאלו פי אלתלמוד²²) אן ללה מוצעא יקאל אלמסתרים יכני פירי לקי במסתרים²³) תכבה נפשי. וקאלו הנאך אן יקול אלול אדא כרבת בתי ואגלית אמתי. וזעמו²⁴) אן אלמלאיכה יבכון מעה ואנה מגד לרב ביתה קאמתה מנחניה. וקאלו אנה נתפ מן שערה בידיה והו אלי אלאן לס תתקדר מערפתה והדא כלה בצד קול אלכתאב ומה²⁵) שמץ דבר נשמע בו.

25 וקאלו פי אלתלמוד²⁶) אנה למא תכאסלו בנו אסר פי אלוצאיא צאר עדו אלבארי מך. וקולהם ערוה יענון בה אלבארי גל ותעאלי ודלך עלי נהה אלכני.

1) ובכשיה פיעקד.

2) מן יקרד.

3) Вав. Талмудъ, тр. *Берахотъ*, л. 7.

4) די.

5) Очевидная ошибка (вместо **הרחמים**).

6) תברך.

7) אלתסביחאת.

8) א. проп. ותעאלי.

9) תנסבה.

10) А. **יראות**; книга подъ такимъ заглавiемъ въ раввинской литературѣ не известна.

11) ב. תקרא.

12) בתורה.

13) גמר.

14) Вав. Таумудъ, тр. *Баба-Меция*, л. 33.

15) **וְאִינָה**.

16) Здѣсь недостаетъ въ А.

17) **מִמֶּנּוּ**.

18) Исусъ Нав., I, 8.

19) Isaia, XXII, 11.

20) Тамъ же, XXII, 12.

21) Книга, подъ так. заглав. не известна въ равв. литературѣ.

22) Вав. Талмудъ, тр. *Хагига*, л. 5.

23) Ieremia, XIII, 17.

24) Талмудъ, тамъ же.

25) Iovъ, XXVI, 14.

26) Вав. Талмудъ, тр. *Таанитъ*, л. 7.

ודלך כמה יסל אלאנסאן ענן ודה פיקול ערה מריין לילא ינסב אלמריין אלי ודה. ואסתדלו בקולה בעצלתים¹⁾ ימד המקרה קאלו ולים מקרה אלא אללה לקולה המקרה²⁾ במים עליותיו.

וקאלו פי אנדה להם תערף בתלמוד בני רבי³⁾ אן אלבארי גל ועז תעלם מן משה תלתה אשיא. אהדהא מן קצה אלענל למא אראד יהלך בני אסר⁴⁾ בקו ועתה⁵⁾ הניחה לי ויהר אפי כהם ואכלם. פקאל לה משה ושמעו⁶⁾ מצרים כי העלית בכחך ותמאם אלקול. וקולה מבלי⁷⁾ יכלת יי פנכה אלבארי עלי הדא אלמעני פקאל לה אלבארי אחייתני בכלאמך ואסתדלו בקולה ואולם⁸⁾ חי אני. ואלתאני אן אלבארי קאל למשה פי קצה סהון והתנר⁹⁾ בו מלחמה פלם יסתצוב דלך משה ופעל ללאפה. ודלך פי קו' ואשלה¹⁰⁾ מלאכים מטוכר קדמות אל סהון מלך השבון ותמ. פכאן מא פעלה ענד אלבארי הו אלצואב פקאל לה יא מוסי לאבטלן כלאמי ואקימן כלאמך. פתעלם דלך מנה ואסתעמלה פימא בעד דלך. ודלך פי קו' כי¹¹⁾ תקרב אל עיר ותמאם אלקול. ואחסב אן הדא אלקול מן אל תלמוד. פאי שי בקי מן אלנהל ואלתעניו אלא וקד נסכו אליה הכימ¹²⁾ אלחכמא אלדי הו ירב¹³⁾ חכמתה לחכימין ומנדעא לירעי בינה והו אלמעטי אלקודרה לבל קאדר אלדי קיל פיה מיי¹⁴⁾ מצעדי נבר. גדול¹⁵⁾ אדוננו ורב כה. לא¹⁶⁾ בנבורת הסום יחפין:

וכם עסי יתהיא למחצי אן יחצי מן אקאווילהם מן הדא אלגנס פאקתצרת עלי דבר הדא אלטרף אליסיר ליתבין בה כפרהם ואלחאדהם וקהה מן ידעי מנהם אנהם נאקלה ואנהם הגה אללה לאנהם אנדו ען אלנבה. והסכך מא אכברו כה פי אל תלמוד¹⁷⁾ ען אליעזר בן הרקנוס וקוליהם אנה כאן נמאעה מן אלחכמא יתנאזעון פי מא ישמי מן אלכלים אלי אן וצלו אלי אלתנור אלדי יעמל קטעה קטעה וחלקה חלקה פתרכב אלחלק בעצא עלי בעין ויעל בין כל קטעתין כתלה שין ובין כל כתלה וכתלה פרנה הל ישמי דלך אלתנור אם לא ישמי. ואונבו סאיר אלחכמא עליה אלטמא ולם יונב דלך אליעזר. וכאן כל ברהאן יאתי בה לא יקבלונה מנה אלי אן אסתשהד באלמענוזא. פכאן אול מענוזה קאמת לה כאן אלמא אלדי כאן יגרי אלי אספל רנע וצאר יגרי אלי פוק פלם יקבלו דלך. תם אנה אסתשהד במענוזה תאניה והו אן שגר אלכרוב סאר מן מוצעה אדע פלם יקבלו דלך מנה. תם קאמת לה מענוזה תאלתה והו אן היטאן בית אלמקדם מאלת פלם יקבלו דלך מנה. פלמא ראי דלך מנהם אסתשהד כאמר מן אלסמא פכרנת כת קול. ומעני דלך ענדהם צות אלבארי. פקאל מא לכם ולאליעזר ואלחק מעה פקאם יהושע בן לוי¹⁸⁾ פאומי אלי אלסמא.....¹⁹⁾

1) Когелетъ, X, 18.

2) Ч' CIV, 3.

3) Такая книга не известна; вероятно имется въ виду Иерусалимскій Талмудъ.

4) Исходъ, XXXII, 10.

5) Числа, XIV, 13.

6) Тамъ, же, XIV, 16.

7) Тамъ, же, XIV, 21.

8) Второзак., II, 24.

9) Тамъ же, II, 26.

10) Тамъ же, XX, 10.

11) Даниилъ, II, 21.

12) Ч' XXXII, 23.

13) Тамъ же, CXLVII, 5.

14) Тамъ же, CXLVII, 10.

15) Вав. Талмудъ, тр. *Babbi-Mevia*, л. 59.

16) Чит. **יהושע בן חנניה**.

17) Здѣсь пропускъ въ А.

... מלך¹⁾ אסור ברהמים. וקד צרה בולך אל עזר פי חזאנתה אלתי יצלוך
 כהא יום אלכפוריים פי לף ארין ווריף. וולך פי קו' והיד הרמה אשר ברהמ
 אסורה. ולעל אלוי קאל וקאלת אליהוד יד אלה מנלולה וקע לה הדא אלקול
 פאכד מנה קולה.

5 ואי שי אקבה מן קולהם פי אלתלמוד כל²⁾ מי שיתנבר עליו יצרו ילכש
 שחורים ויתכסה שחורים וילך למקום שאין בו מכירים אתו ויעשה הפצו ואל
 יהלל שם שמים בפרהסיא. פאטלקו כהדא אלקול אלפסק ואלפנור אדא לבס
 אלאנסאן סואדא ומצי אלי מוצע לא יערף פיה.

וקאלו פי אלתלמוד³⁾ אן מיטטרון הו יי' קטן ואסמה⁴⁾ כאסם אסתאדה ובין
 10 ידיה מדבח וארואה אלצדיקים תקרב עליה ואנפס אצחאב אלתלמוד חואלירי
 גלוס ואלמלאיכה וקף בין ידיהם מנתצבין⁵⁾ והו ידרם מעהם תלמוד והלכרה
 ואנהם לם יואלו ידרסו אלי אן אלתלפו פי קול אלכתאב ואם⁶⁾ בהרת לבנה
 הוא. פקאלו הם⁷⁾ אנה טאהר וקאל אלבארי אנה ננס פלם יקבלו מנה אוליך
 אלאנספס אללדין הואליה פארסל מלאכא ליאכד נפס רבא⁸⁾ בן נחמני אד

15 כאן רבא הדא רגלא חכימא בלינא פלם יקדר אלמלאך עלי אנד רוהה לאנה
 סמעה ידרם פי אלתלמוד פרנע אלי אלדי ארסלה פאכברה אלכבר פקאל לה
 אלמרסל קף לה מתל אלכמין והרך אלאשנאר אלתי חולה בריה עאצף פאדא
 סכת כל רוהה פפעל דלך פצעדת נפסה והו תקול טאהר טאהר תכזיבא ללכאלק
 גל תנאה ומעינה לאצחאבה פקאל אלבארי עז וגל קהרוני. והדא נטיר ללכבר

20 אלדי חכינאה פי קצה אליעזר בן הרקנוס וקול) אלבארי נצחוני בני ופיה מן
 אלקבאיה ואלעטאנים) מתל מא פי דאך ואעטם. קאלו ומן כראמה נסמה הדא
 בן נחמני לם ידע נסמה ללכלאב פטרה מן אלסמא גרידה אלי מתיבה אלסוראניין
 מכתוב פיהא אן רבא בן נחמני טלב לירשד אהל אלמתיבה אלעליא פקאמו
 פטאפו פי אלגאנם ופי אלגדראנאת ובין אלנכאת חתי אלטיור ואלנוארה עלי

25 גיפתה פחמלוהא ומרו בהא וספרו תלחה איאם פלמא אראדו אן יתפרקו וקעת
 גרידה אלרי מן אלגים מכתוב פיהא כל מן יתפרק יכון באלסמאת פעאדו פי
 אלאספאד סבעה איאם. תם וקעת גרידה תאלתה אנצרפו כסלאם פתרכוה ומרו
 פצעדת ריה עאצף לתכרב אלעאלם לאנה אראד אן יצעדה (אלי א) אלסמא פסאל
 רגל מן אלערב מא הדא פקאלו לה אן בן נחמני אצער אלי אלסמא פאכד יעאתב

30 אלכאלק ויקול לה אנת כלקת בן נחמני ואנת אכדת רוהה פאלעאלם לם תלכרה
 פסכתת היניד אלריח. פפי אול אלכבר יכבר אן בן נחמני כזב אלבארי גל ותע'
 ואכטל קולה ואקר אלבארי. באלאנקטאע פי ידה ואן קול בן נחמני הו אחק וקולה
 הו אעני אלבארי הו אלבאטל. ופי אבר אלכבר יכבר אן אלאעראבי אלכצם
 אלבארי תבארך ותעאלי ונכחה עלי אנה יריד אן יפעל מא לים בצואב ואן

1) Здесь начинается текст Б.
 2) Вав. Талмудъ, тр. *Шоша*, л. 16.
 3) Это находится не въ Талмудѣ, а въ мистическомъ соч. **אוריית דר' עקיבא**; см. **אוצר נחמד** III, 63.
 4) Вав. Талмудъ, тр. *Самедрий*, л. 38.
 5) Слово это неясно въ рукоп.
 6) Левитъ, XIII, 4.
 7) Вав. Талмудъ, тр. *Baba-Mevia*, л. 86.
 8) *Чит.* רכה.

אלבארי גל ועז רנע עמא אראד אן יפעלה. וקאלו אן אלבארי אהכד אבל עלי מתושלח סבעה איאם לקר' ויהי (1) לשבעת הימים ומי המכול.

וקאלו אן רגל סאל רבא (2) פקאל לה אלהבם כהן חית קאל ויקחו (3) לי תרומה פאן כאן כזי פחין דפן משה אין אנתסל ואנתמס פאן קלת אנה אנתסל באלמא 5 אפליס קד קאל מי (4) מדר בשעלו מים פאלמא לא יגמרה פקאל רבאכרו (5) ינתמס פי אלנאר ואסתדלו בקר' כי (6) באש י' יבא פקאל ודלך מן אלתוריה לקר' כל (7) דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר.

הם אנהם פאקו אלנצארי פי [אלכהת (8) ואלכזב ודלך אן מעול אלנצארי פי] כתיב מן אקאוילהם עלי אלכהת ואלמכאברה אד כאנו מעתרפינ מקרין בחקיקרה 10 דין אליהודיה תארכין לולך פאדא בין להם פי מא תרגם לה מן כתבנא אנה קד וקע פיה תגייר ותבדיל חמלתהם אלקהה עלי אן יזעמו אן לגה אלסריאני הי אללגה אלקרימה והדא חכי ען קר פרי (9) ונטראה וכתיב מנהם יחגל עלי אנה לם יקע פי אלתרגמה תגייר ולא תבדיל כאן בטלי מוס (10) אלמלך גמע סבעין שיד מן אליהוד ופרק כינהם ונעל כל אתנין מנהם פי מוצע ואמרהם אן יתרגמו לרה 15 אלארבעה ועשרין ספר פפעלו דלך פלמע בין אלתרגמאת פלם יוגד בינהא בלאף והו אלדי יסמונה אבראג אלסבעין. פאמא ארבאניון פאנהם צדקו קולחם פי דלך (11) ויסמון אלמלך אלדי פעל דלך תלמי גיר אנהם יזעמון אן אלבארי גל ועז לקנהם כלהם אן (12) כתבו שיא ואחדא ואנהם נירו עשרה אשיא ממא פי אלכתאב וכתבוהא בכלאף מא הי מנהא אלהים ברא בראשית. אעשה ארם בצלם ובדמות. זכר 20 ונקבה (13) ברא אותם (14). ויכל אלהים ביום הששי וישבת ביום השביעי. וברצונם עקרו אכום (15). ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על גשא אדם. לא המר אחד מהם. ובדל הארנבת צעירת הרגלים. ומושב בני ישראל אשר ישבו כמצרים ובכל הארצות. אשר חלק יי' אלהיך להאיר לכל העמים. פנסכו אלבארי גל ועז 25 בהדא אלקול אלי אלתמויה ותלקין אלכזב והדא פי נהאיה אלפסאד אד כאן מן אלהם אלכזב ולקנה פקד פעל אלכזב ומן פעל אלכזב פקד כזב והדא אהר מא יחתג (16) בה עלי אלמנברה. ואנמא פאן כאן אלבארי גל ועז אנמא פעל דלך לאן הדא אלאשיא אלתי לקנהם אן ינירוהא ויבדלוהא כאנת שינעה אלטאהר ועלם אן דלך אלמלך אן תרגמת לה עלי חקיקתהא אסתקבחהא ומעז עלי קאילהא פקד כאן יגב אן יגיר כל מא הדא (17) סבילה. ודלך אנה אן כאן גיר בצלמנו כדמותנו

1) Бытiе, VII, 10.

2) Вав. Талиудт, тр. *Самедриг*, л. 39: **ארבא**, какъ и здѣсь ниже.

3) Исходъ, XXV, 2.

4) Исаи, XL, 12.

5) Чит. **ארבא**.

6) Исаи, LXVI, 15.

7) Числа, XXXI, 23.

8) Заключенно в скобкахъ приписано на поляхъ рукописи съ отмѣткою **פצ**.

9) Имѣется ли тутъ въ виду *Курпим*?

10) Т. с. *Итоламей*.

11) Вав. Талиудт, тр. *Мисла*, л. 9; *Мессенг Соферим*, I, 8.

12) Здѣсь опять начинается А.

13) А. **ונקביו**.

14) Б. проп. **אתם**.

15) Б. **אכוש**.

16) Б. **נחתג**.

17) Б. **הדא**.

לאנה יוהם אלתשביה פקד כאן ינב אן ¹ יגיר מא הו נטיר לה. והו ק' כי ² בצלם
 אלהים עשה את האדם. ואיצא כדמות ³ אלהים ברא אתו. ולם יזעמו אנהם
 נירו דלך. וכדלך כאן ינב אן יגיר נמיע מא פי אלכתאב מן אלאוצאף באלאעצא
 מתל יד ועין ואון ופה. ואימא כאן אולי אן יגיר בראשית ברא אלהים אלדי לים
 5 פיה קבח בתל ולא סמאנה לא ⁴ פי טאהרה ולא פי באטנה או קולה פה ⁵ אל פה
 אדבר בו אלדי יוהם אן אלהה כאטב מוסי מן פיה. וכס עסי פי אלכתאב מן הודא
 אלגנס מא ⁶ לא יחצי ומא הו אנלט טאהר מן הודא מתל נלאתי ⁷ נשא אלדי
 יוהם אלעגז. ומתל אם ⁸ ארעב לא אמר לך אלדי יוהם אלנוע. ומתל אך ⁹
 העבדתני בחטאתיך הונעתי בעונותיך והדא ישבה מ ¹⁰ קאלוה ¹⁰ פי תיקון
 10 סופרים. וסנדכר דלך פימא בעד. תם כאן כדבהם פי דלך אן הדה אלאשיי
 אלתי דכרו ¹¹ אנהא גירת ובדלת אנא ¹² נדהא ענד אלנצארי כללאף מ ¹³
 דכרו בל הי עלי מא ענדנא סוא בניר תגייר. ואדליל עלי דלך אן אלנצארי
 יחתנון עלינא לאתבאת קולהם פי אלתגסים בקול אלכתאב בצלמנו ¹⁴ כדמותנו.
 וסנדכר דלך ענד חכאיתנא לאחתנא אלנצארי וארד עליהם. וכדלך אור
 15 אלתורייה ענדהם בקדמין ברא יי. וכדלך נמיע מא חכוה ענהם. פהל יכון פי
 אלכוב אברד מן הודא או אנה בלא פאידיה פיה ¹⁵ ולא מנפעיה. פהדא מ ¹⁶
 נשטנא לדכרה מן אקאוילהם פפיהם ¹⁶ מן אדא קול בין ידיה מן הודא שי קא
 הודא תשניע. ובעצהם יזעם אן לים כל ארבראנין יקולונה ואנמא קאלה אלשאד
 מנהם חתי אנה בלגני אן בעצהם קאל אן הדה אלאשיא ליסת מן קול ארבראנין
 20 ואנמא אלפהא אלמכאלפון ורסוהא פי אקאויל ארבראנין ¹⁷. פמתי נאחדוכם
 דלך ¹⁷ ובהתוכם פאסתעמלו אלסמאת ואללען למן קאל דלך ¹⁸ ולמן יעלם אן
 ארבראנין קאלו דלך ויגהר ויכאבר פאנכם תקמעונהם כדלך. וקד כאן עזמי אן
 אטען פי הודא אלמוצע עלי בעץ מא חכיתה מן אקאוילהם ממא לים ידכל פי
 אלכלאם פי ארבראנין ודלך מתל קולהם פי אלתשביה ואן הדה אלתורייה ליסת
 25 אלתורייה אלתי אתי בהא משה ¹⁹ וגייר דלך ואנקין ²⁰ מ ²¹ אדעוה מן אלאנמאע
 ואלנקל פאכרת דלך אלי אן אפרג מן חכאיה מא תפרדת בה כל פרקה ליכון ארד
 עליהם ועלי גיריהם יתלו בעצה בעצא.

ועטמו אמר תרגום אלתורייה ופלמוה נדא חתי אנהם ²¹ זעמו אן אנקלוס
 הגר ²² קאלה מן פם חגי וזכריה ומלאכי ²³ ואצאפוה אלי תוררת יי ²⁴ וצארו

1) А. проп. אן.

2) Бытiе, IX, 6.

3) Тамъ же, V, 1: עשה.

4) Б. проп. לא.

5) Числа, XII, 8.

6) ממא.

7) Исаия, I, 14.

8) Ψ L, 12.

9) Исаия, XLIII, 24.

10) ב. קולהם.

11) ב. דכרת.

12) ב. לאנהא.

13) Бытiе, I, 26.

14) А. проп. פיה.

15) Б. ופיהם.

16) Б. אקאוילהם.

17) А. проп. דלך.

18) Б. קאלה.

19) Б. מוסי.

20) А. ונקין.

21) Б. проп. אנהם.

22) Б. אלגר.

23) Вав. Талмудъ, тр. Мешилта, г. 3.

24) Б. תורייה אללה.

יתלונה מעהא איה איה. ופיה מן אלמחאלאת מא לא יכיל מן דלך קולרה פי אסרי¹ לנפן עירה אנה קריתה². ותרנם לא³ תהיה קדשה אנה אראד בה אן לא תתזוג מרה⁴ מן בנאת אסראיל ברנל עבד ולא רגל מן בני ישראל באמיה. ותרנם כל⁵ ערל לא יאכל בו כל משעמר⁶ לא יאכל מנה. ותרנם והיה⁷ יי' לי לאלהים ויכון⁸ קול אלהה לי לאלאה. ומע הוא איצא פאנה קד כאלף ארבעאנן פי גיר שי. מן דלך קולה אן חנוך⁹ מאת והם באנמעהם יקולון אנה צעד אלי אלסמא והו חו. ומן דלך קולה אן אלתרים¹⁰ שפנין ויזעמון¹¹ אנה דיך אלדנאג.

אלבאב אלכאמס.

פי חכאיה קול אלסא מרה אלמכאלף לקול גמיע אלאמה.

אן אלסא מרה לא תקר בבני גיר משה¹² ויהושע ולא תומן בשי מן כתב אלנבוה אלא באלתוריה וספר יהושע. ולא יעטרפון בבית אלמקום וצלאהתם אלי שילה¹³. והם יקרבו אלקראבין אלי הדה אלגאיה. ולהם כהן לא יתלט בהם ולא יתזוג מנהם עלי מא תאדי אלינא. ולא¹⁴ יכתלטון באחד ולא ידנזן מן אחד פאן דנא בהם מן לים מנהם אנתסלו מנה. וחכי ענהם אנהם יתלזון רום¹⁵ אלשהור עלי עיבור להם יקאל אנה הו¹⁶ עיבור ירבעס. וחכי ענהם איצא אנה¹⁷ אדא טמי להם תוב נעלוה פי אנא מתל גרה ומא שבה דלך וסדו ראם אלאנא ואדכלוה אלמא פיכון אלתוב ענדהם קד טהר מן גיר אן ימאסה אלמא וענדהם אנהם קד אנפדו פיה קול אלכתאב במים¹⁸ יובא. והם פרקתין אחד(אהמאן) יקאל להא כושן ואלאכרי¹⁹ דס תאן. ואחזי²⁰ אלפרקתין לא תקר באלמעאד. וקד גירו פי תלאוה אלתוראה²¹ אשיא. מנהא אנהם יקרן וכל²² העם שמעים את הקולות. ומנהא אנהם יקרן ויאמר²³ קין אל הבל אחיו קום נצא השדה. ואשיא אכר סנדכר בעצהא פי חכאיתנא לקול אס מעיל אל עכברי.

1) Бытїе, XLIX, 11.

2) А. קרינה, а на поляхъ приписано

קריתה.

3) Второзак., XXIII, 18.

4) ב. יתזוג אמראה.

5) Исходъ, XII, 48.

6) ב. משומר.

7) Бытїе, XXVIII, 21.

8) א. יכון.

9) См. Studien u. Mittheil. IV, 373.

10) ב. אלתור.

11) ב. והם יזעמון.

12) ב. מוסי.

13) Должно быть или שכם или נאכלום.

14) ב. ולים.

15) ב. רוום.

16) ב. יקאל לה.

17) ב. אנהם.

18) Левитъ, XI, 32.

19) ב. פרקתאן יקאל ללוואחדה כושן.

ויקאל ללאכרי.

20) א. אחזי.

21) ב. אלכתאב.

22) Исходъ, XX, 18.

23) Бытїе, IV, 8.

אלבאב אלסאדס.

פי חכאיה קול אלצדוקיה אליי הדה סבילה.

מן דלך אנהם חרמו אלמלאק אלמנצויך עלי אטלאקה. ואיצא פאנהם ¹
נעלו אלשהור באסרהא ² תלתין תלתין יומא. ולעלהם אעתמו פי דלך עלי קצה ⁵
נח. ואיצא פאנהם יכרגון יום אלסבת מן גמלה איום חג הפסח ויתלדונהא סבעה
גיר אלסבת וכדלך חג הסוכות. ולעלהם ³ תליל להם דלך ואונבוה פי ⁴ קול
אלכתאב וביום ⁵ השמיני שלח את העם. אד כאן אלתאמן אנמא הו יום אהנין
ועשרין פאדא אכרנת אלסבת מן עדר אלתמניה צאר אלתאמן יום תלתה ועשרין.
וקד חכי דאוד בן מרון ⁶ אל מקמין מן קולהם שיא אנא אדכרה פי אבר
אלבאב אליי בעד הדא. ¹⁰

אלבאב אלסאבע.

פי חכאיה קול אלמגאריה.

אלמגאריה תתכד רוס אלשהור אדא אבדר אלהאל. ולהם פי דלך
אחתגאנז סנדכרה אדא בלגנא אליי אלכלאם פי ראם אלשהר ועלאמתה. וחכי ¹⁵
ענהם אנה כאן פיהם קום לא ירון אן יצחקן ². ולהם עלי מואצע מן אלכתאב
תאולאת בעידה שביהה באלבראפאת. וחכי דאוד בן מרון ³ פי בעין כתבה
ען אלצדוקיה אנהם כאנו יגסמון ⁴ אלבארי גל תנאוה ויחמלון ¹⁰ מא וצפדה
בה ¹¹ אלכתאב מן אלאוצאף אלתי תונב אלתנסים עלי טאהרהא. וחכי ען
אלמגאריה צד דלך והו אנהא לם יכון יקולו ¹² באלתנסים גיר אנהם לם
²⁰ יכנו איצא יכרגון ¹³ תלך אלאוצאף ען ¹⁴ טאהרהא כל כאנו יזעמון ¹⁵ אנהא
אוצאף לבעין אלמלאיכה והו אליי כלק אלעאלם. ודלך עלי מא סנחכי מן קול
בניאמין ¹⁶ אלנהאונדי. פאמא ביתום אליי קלנא אנה כאן ¹⁷ רפיק
צדוק פאנה כאן יקול עיר ¹⁸ אלענצרה לא יכון אלא יום אלאחד עליי מא יקול ¹⁹
אצחאבנא.

1) א. באנהם.

2) ב. проп. באסרהא.

3) ב. ולעלהם אן יכון.

4) ב. מן.

5) I кн. Царствъ, VIII, 66: ביום.

6) ב. מרון.

7) ב. יצחקו.

8) ב. מרון.

9) ב. יגסמו.

10) ב. ויחמלו.

11) Б. проп. בה.

12) א. תכונ תקול.

13) ב. יכרגו.

14) א. עלי.

15) ב. יזעמו.

16) ב. בנימין.

17) Б. проп. כאן.

18) א. אלעיד.

19) Б. תקול.

אלכאב אלתאמן.

פי דכר ישוע¹ והכאיה קול אלנצארי ומא² חכאה דאוד³ אלמקמין
ען אצל דיאנאתהם.

אן אליהוד מכתלפין פי ישוע גדא. פקום יזעמון אנה אדעי אלנכוה⁴.
5 וקום מנעו דלך. פאמא ארבראנין דכרו⁵ דלך פי תלמוד חלק⁶ פאנהם אקרו
לה כפעל אלמעגוזאת וזעמו אן דלך תאמא⁷ לה כאלסחר ואלאסם אלמכוז⁸.
ואמא בניאמין פאנה חכי⁹ לי ענה אנה יזעם אן למסה אנפס מן אליהוד אדעו
אלנכוה⁹ אחרהם¹⁰ ישוע. קאל ועליהם יקול אלכתאב ובני¹¹ פריצי עמך
ינשאו להעמיד הזון ונכשלו. ואמא קום מן אלקראין¹² פאנהם יזעמון אן
10 ישוע כאן גלאל צאלהא ואנמא כאן סבילה סביל צדוק וענן ונירהמא פקצדה
ארבראנין חתי קתולה כמא קד¹³ מלכו איצא קתל ענן פלם יתהיא דלך להם¹⁴.
והוא¹⁵ סבילהם פי כל מן אראד אלבלאף עליהם. והרם ישוע אלמלאק כמא
חרמתה אלצדוקיה.

פאמא דין אלנצארי אלדי הם עליה אלאן פאן פולין הו אלדי אבתדעה
15 ואטרהה. והו אלדי אנהל ישוע ארברוביה ואדעי לנפסה אלנכוה מן ישוע
רבה. ולם יאת¹⁶ בפריצה בתה¹⁷ ולא אונב עלי אחד שיא בתה¹⁸. וזעם אן
אלדין אנמא הו אלתואצע פקט. והם יזעמון¹⁹ אן הווא אלצום ואלצלוה אלדי
יסתעמלונה לים הו פרצא ואנבא ואנמא הו תטוע. ולם יחרם שיא מן אלמאכול
בתה כל אטלק גמיע אלחיואן מן אלבקה אלי אלפיל.

20 פאמא דין אלנצארי אלדי הם עליה אלאן פאנה אלהאד קאים. ודלך
אנהם יזעמון אן אלכארי גורר ואחד תלתה אקאנים. ואנה ואחד תלתה ותלתה
ואחד לאנה ענדהם הו עאלם פאלהיא²⁰ ואלעלם צפתאן ללגורה פאלגורה²¹
קנום ואלצפתאן קנומאן פלדלך צאר תלתה אקאנים. וזעמו אן אלמסיה אלדי
כשרת²² בה אלאנביא וועדת כמניה הו ישוע והו אחד אלאקאנים אלתלתה
25 ואן אלאקאנים אלתלתה²³ הו אבן ואב ורוח. ואלאבן הו ישוע והו לאהותי
נאסותי לאן אלכארי אלדי הו אלגורה אהד בה. פהוא גמלה מא יקולונה והם

1) Б. יסוע.

2) Б. דכר מא.

3) Б. прибавл. בן מרוואן.

4) Б. проп. отъ. חלק דו דכרו.

5) Вав. Талмудъ, тр. Саведрунг, а. 103.

6) Б. תאתי.

7) Вт. А. на поляхъ написана глосса.

но она попреждена.

8) Б. פאמא בנימין פחכי.

9) А. проп. אדעו אלנכוה.

10) А. אהדה.

11) Даниилъ, XI, 14.

12) Б. קול אלקראין.

13) А. проп. קד.

14) А. проп. דלך להם.

15) Б. והדה.

16) А. יאתי.

17) А. проп. בתה.

18) Б. בתה שיא.

19) Б. והו יזעם.

20) Б. והאלהיא.

21) Б. ואלגורה.

22) А. בשרה.

23) А. проп. די.

אלמנתלפין פי אלתפציל. וועמו אן אלבית אלדי אכברת כה אלאנביא אנה יכני
וירד והו אלדי ראה 1) יהוקאל הו אלדי כנאה זרבבל לים נירה. וכדלך נמיע
אלבשאראת אלתי בשרת כהא 2) אלאנביא קד נפדת ונאות.

פאמא אלמחרתין מן פלאספיה אלנצארי פאנהם יועמון אן פראיין
אלתוריה אנמא דפעת אלי בני אסראיל עלי סכט ואנהם הם אלדי אלתארוהא 5
לאנהא משאכבה לפראיין אלצאביין 3) ואנמא כאן דלך לאנהם קד 4) אלפו
מדאהב אלמצריין למא כאנו מקימין מעהם והו גנס מדאהב אלצאביין. וועמו
אן אלקול כאן אלכארי גל ועי 5) גוהר תלחה אקאנים סר 6) למ ימלע אללה עליה
אחדא ממן תקדם לאן עקול אלנאס אד דאך למ תכן תחתמלה חתי נא עיסי
10 וחדת קום תחתמלה עקולהם פאמלעו עליה ואכברו כה. והם יועמון אן כלאם
אלכארי קדים מעה. והדא אחד מא יעתמרון עליה פי אלאחלתנא לאן ירחנא
יקול פי אול אנגילה אלדי הו אחר אלנאגיל אלארבעה פי אלאול אלכלמה
ואלכלמה ענד אללה ואללה הו אלכלמה. ומע הדא פאנהם יתעלקון בשבה מן
כתאבנא נחן נדכרהא ונקצהא פימא כעד. ודלך כעד אן נרד עליהם קולהם מן גזה
15 אלמעקול.

והדא מא הכאה דאוד בן מרואן אלקרי ען אצל דין אלנצארי. אן
דאוד בן מרואן אלקרי אלמערוף באלמקטין כאן פילסופא. וכאן אולא
יהודיא תם תנצר בניצביין עלי יד רגל אסמה נאנא. וכאן נאנא הדא
עטימא פי אלנצארי לאנה כאן פילסופא כאמלא וכאנת צנאעתיא אלטב.
20 פתלמדה דאוד אלמקטין סנינא כתייה פוקף עלי אצול אלנצארייה
ואסרארהא וברע פי אלפלספה. ואלף עלי אלנצארי כתאבין יטען עליהם
פיהמא. ואלכתאבאן מערופאן. ואיצא פאנה נקל מן כתב אלנצארי ותפאסיהם
תפסיר בראשית ואסמאה כתאב אלכליקה. ותפסיר קהלת איצא.
קאל דאוד בן מרואן. אלנצארי למא לם ינדו פי אלנאגיל אחכאמא
25 קאטעה פי שי אדעו אן פולין ופוטרוס אלדי הו אבא שאול אליהודי אליצאד
וצע להם חרודא ואחכאמא ליסת פי אלנאגיל ולא פי אלתוריה מא ללא אלסבת.
וקד אמר בלזומהא הדאן אלהנלאן וקאלו אנהא אחכאם אסרהא אליהם אלמסיה
וקטעו וחכמו כהא. ולאן הדא אלאחכאם אלתי וצעה פוטרוס ופולין
הדאן למא לם יאתיא במא ינכני פאנתמע אסאקפה פי מדינה ניקיא פוצעו
30 להם אחכאמא למ יתקדם כהא אוליך פצארת חנה וקבלת. וליס להא פי אלתוריה
ולא פי אלנאגיל ולא פי קאנון פוטרוס ופולין דכר. פהי ענדהם
אחכאם אללה יחכמון כהא וליס פיה חכם. קאל ומן נטר פיהא עלם דלך. וליס
האולי אלתלמאמיה ותמניה עשר אסקפא פקט וצעו להם דלך בל קד וצעו להם
אקואם חכם איצא פהם יתשרקון מן איהא אהבו. קאל. ואלסכב פי הדא אן
35 אנגילהם אלנא... אלי קבול ראי כל דא ראי בלא חנה מן אלנאגיל. והאולי

1) B. אכבר כה.

2) B. כה.

3) B. משאכבה לפראיין אלצאכבה.

4) B. כאנו קד.

5) B. גל ועז.

6) B. Златъ проукетъ. н. А.

אלאסאקפה כננו פי זמאן קסטנטין אלאברץ בן גילאני אלקנפדיה. והו אלדי אטהר אלצליב וכני אלביע וקתל ארום לאנה קאל אלמסיה מללוק. והאוילי הם אלדין וצעו אלדין. ולא ינוז להם צלאה ולא קרבאן ולא דיאנה אלף באלקול בהם ובדכרהם אנהם וצעו קולא פי נטאמה דכר אלתחלית ואלתנסיד והו אן קאלו...⁵

...ידכר⁶ אבא ולא נסבה וכדלך יוחנא דאכרון אלאבא אלדין דכרהם] מתי ואלאבא אלדין דכרהם לוקא פאן דלך דאל עלי שדה אבתלאף הולף אלארבעה. פמתי עדר מן פוק אלי אספל פקאל אברהים ויסחק ויעקוב יהודה פרץ חצרון נסבה טביעיה אלי אן נא אלי דאוד תרך נתן אלדי אליה קצד לוקא ואלנד⁷ סלימאן רחכעם אביה אסא יהושפט וידכר אלנסבה אלתי דכרהא מתי מן אלנסבה אלאולי ונסבה יוסף כטיב אם ישוע. פאמא לוקא פדכר אלנסבה אלנאמוסיה אעני מן יוסף אלי ארם פדכר הילי בן מטת בן לוי בן מלכי בן יוסף בן מטתא בן עמוס בן נחום [בן] כסלי בן נגיד בן מאאת בן שמעי בן יוסף בן יהודה וגיר דלך מן אלנסב. פמתי⁸ נסבה מן סלימאן בן דאוד אלי יעקוב ולוקא נסבה מן האוילי⁹ אלי נתן בן דאוד. עלי אן הדה אלנסבה פי אלאנגילין נמיעא ליס הי נסבה ישוע¹⁰ ואנטא הי נסבה יוסף כטיב אם ישוע¹¹. פהאנהא כלאל [תלאת]¹² אחרהא אבתלאף אלנסבתין. ואלתאנידיה אנהמא¹³ נמיעא ליוסף. ואלתאלתה אן אם ישוע זעם אלאנגילין אנהא כטיבה ליוסף ולם ידכל כהא יוסף בל¹⁴ וגדהא הבלי¹⁵ פקול מתי ולוקא פי רוז אלקדם. ולם ננד פי ארבעה¹⁶ ועשרין ולא פי אשמעת¹⁷ אליהוד דכרא¹⁸ להילי ויעקוב ומטת בתה ולא ערפת פי אלנסבה. פאחתאלו אלנצארי פקאלו אן הילי רגל מנהם בן נתן אלמולוד בן דאוד וכאן אבא¹⁹ ליעקוב בן נתן אלמולוד מן סלימאן לאמה ואן הילי תופי מן גיר ולד פדבל יעקוב אבוה לאמה עלי מראתה פאקאם ליה אלנסל פולד יוסף פצאר יוסף אבנא לכלי אלרגלין אמא ליעקוב פבאלטבע ואמא להילי פבאלאפתראין²⁰ אלדי הו אקאמה אלנסל. הדא כלאם דאוד²¹ בן מרואן אלמקמין²² חכיתה עלי גהתה²³ ליבין²⁴ מנה נהא אמר אלנצארי וצעפה עלי אן דלך אבין ואשהר²⁵ מן אן יחתאג פיה אלי אטנאב.

1) Здѣсь пропускъ въ Б.

2) Здѣсь опять начинается А.

3) Здѣсь начинается Б.

4) Б. הילי.

5) Б. ליסת נסבה ישוע.

6) Б. יסוע.

7) Это слово прибавл. на поляхъ Б.

8) Б. אנהא.

9) Б. האמל.

10) Б. אלארבעה.

11) А. סמעת.

12) А. דכר.

13) А. אך.

14) Б. באלאפתראין.

15) А. проп. דאוד.

16) Б. проп. אלמקמין.

17) Б. ליתבין.

18) Б. проп. ואשהר.

אלבאב אלתאסע.

פי חכאיה קול אלקרעיה.

אנמא אלדי הו טאהר בין¹ מן קול² האולי מא דכרנאה מן אסתעמאלחם
אלאת אלקרע. וליס נעלם עלתהם פי דלך מוא³ הי אלא עלי גהה אלתכמין
וואלקיאם עלי שי חכי ענהם והו אנה ינוז⁴ אן יכונו מואפקין ללסא מרה עלי
מא הם עליה מן אלתממי מן כל ואחר⁵ מן אלנאם. ולעלהם איצא לא ירון אן
למן דנא במית פי הוא אלעצר טהארה לעדם מי נדה ואן גמיע אלאלאת אלתי
תוכלד⁶ מן אידי גמיע אלנאם טמיה פלדלך יתכדון אלאת אלקרע ויעמלונה
הם לאנפסחם. ואלדי יוכד הוא אלטן אן בעץ אלמתכלמין חכי ענהם אנרה⁷
לא יתולי להם⁸ אחר נירחם שיא מן אלזראעה ואלחצאר. והוא איצא עניב וליס
נעלם אלסכב פיה מא הר⁹. וחכי ענהם איצא¹⁰ אנהם יתכדון יום אלאחר מע
יום אלסכת. והוא ידל עלי אנהם ימילון עלי שי מן קול אלנצארי. פהוא מא
וצל אלוי מן קולהם ובעצה ראיתה פי כתאב מן כתב בעץ¹¹ אלמתכלמין פי
חכאיה אלמקאלאת¹². וקד כנת אטן אן אלקרע ייה חדתו בעד ישוע¹³ ובעד
אלנצראניה חתי אטלעת פי כתאב לדאוד בן מרואן אלמקמין¹⁴ יסמיה
כתאב אלצראה ידכר פיה אן דין אלנצראניה מאכוד מן מדהב אלצדוקיה
ואלקרעיה גמיעא. פדל דלך עלי אן אלקרעיה כאנו קבל אלנצראניה.
פלעלה מא כנת אטנה מן תקדם אלנצראניה קדמת דכרחם עלי דכר אלקרעיה.

אלבאב אלעאשר.

פי דכר מא יתלף¹⁵ פיה רבאני אלשאם ורבאני אלעראק.

אן אלאשיא אלתי יתלפון פיהא תכון שביהא כלמסין שיא¹⁶. וליס בנא
חאנה אלי דכרהא באסרהא ואנמא נריד אן נדכר מנהא אלעטאים אלתי תלזם
כל פריק מנהם אן ינסב¹⁷ אלפריק אלאכר פימא¹⁸ כאלפה אלי תרך אלדין אד
כאן מוא¹⁹ בין אלפריקין מן אלכלף פי דלך לים בדון מא בין נמלתהם ובין סאיר

1) A. проп. בין.

2) B. אמר.

3) A. לא ינוז.

4) A. אחר.

5) B. אלמתכודה.

6) B. אנהם.

7) B. проп. להם.

8) B. מא אלסכב פיה.

9) B. проп. איצא.

10) B. פי בעץ כתב.

11) Вѣроятно Киркисани пишетъ въ виду
соч. *Абу-Исы Аль-Варрака*,
гдѣ трактовалось обстоятельно также объ
еврейскихъ сектахъ; см. хронологию Аль-
Бируни переп. Сахау, стр. 270, 278, 279, 431.

12) B. ישוע.

13) B. проп. אלמקמין.

14) B. תחלתף.

15) A. שי.

16) B. תנסב.

17) B. אלדי.

אלקראיין ואלעאנניה. ומן הדא יבטל מא ידעונה מן אלנקל ואן מדאכהס מאכודה ען אלנבוה. פקבל אן ¹ נחכי מא בינהס מן אלכלף פאנא נדכר קולהס פי דלך. אן בית הלל ובית שמאי ² אכתלפו פי אשיא פמנהא מא תקלוה ברת שמאי וכפפוח בית הלל ומנהא מא כפפוח בות שמאי ותקלוה בית הלל. וקאל ארובאנין ³ אן מן עמל במא צעבוה ⁴ בית שמאי ⁵ וכפפוח בית הלל כאן כאטיא. וכדלך אן עמל במא כפפוח בית שמאי ⁶ וצעבוה בית הלל. ואלואנב אלעמל באחד אלקולין פי אלתתקיל ואלתכפיף גמיעא ⁷ פמן מאל אלי אחד אלפריקין באלגמלה כאן מחמורא. פלו לס תטהר פציהתהס אלא מן הדא אלמכאן לכאן פיה קנוע אד געלו קולין מכתלפין כלאהמא הק ואן מן תמסך באחדהמא ⁸ כאן מציבא. ¹⁰

פממא בינהמא מן אלכלף אן בית שמאי ⁹ חרמו קתל אלקמל יום אלסבת ¹⁰ ואמלקוה בית הלל וקאלו אללדין כאנו פי אלאכרה הלכה כבית הלל. ואכתלפו פי קולה מיטב שדהו פקאל בעצהס אן דלך ראנע אלי אלמפעול ¹¹ בה ואנמא קאל מיטב שדהו ¹² לאנה קד יכון פי אלהקול ואלכרס אשוואך וחצידי ונבא ¹³ כתיר מן הטב וחלפא וניר דלך ופיהא תמאר טיבה גלילה לדלך ונב אן הו אטלק בעירה וביער פי דלך אלגיד פינב אן ¹⁴ יסלם ¹¹ מא אשעל ואפסד. פקולה מיטב ראנע אלי מא תקדם מעני דלך וביער מיטב שדהו ישלם קאים כנפסה. וקאל בעצהס אן דלך ראנע אלי אלפאעל. ¹⁵

וממא בין אהל אלשאם ואהל אלעראק ¹³ מן אלכלף הו ¹⁴ אן אהל אלשאם יונבון אלמהר ללעאתק מאיתי ¹⁵ דרהס וללארמלה מאיה דרהס ¹⁶. פאמא אהל אלעראק פאן אלמהר ענדהס למסה ועשרון ¹⁷ דרהמא. פינב אן יכון תזויג אהל אלעראק ענד אהל אלשאם לים תזויג צחיה ¹⁸ אד כאנו לא יופן אלמהר אלואנב. פאן כאן דלך תזויגא צחיהא ¹⁹ ולא חד ללמהר פמא מעני מאתי דרהס. עלי אנהס קד קאלו פי אלמשנה קולא ²⁰ ינאקין קול אלגמיע פי אלמהר והו קולהס מקדש ²¹ אדם את אשתו בפרוטה ובשוי פרוטה ²² פאדא נאו ללאנסאן אן יקדם מרתה ²³ כפלס ואחד פאליס ²⁴ קד כטל אן יכון האהנא מהר ²⁵ לא למסה ועשרין ולא מאיתין ולא אכתר ולא אקל. ²⁰

1) ב. מא.

2) ב. בית שמו ובית הלל.

3) א. ארובאנין.

4) См. Вав. Талмудъ, тр. Эрубинъ, г. 6.

5) ב. שמאי.

6) Вав. Талмудъ, тр. Шаббатъ, г. 107;

несърная передача.

7) ב. אלמעקול.

8) Вав. Талмудъ, тр. Баба-Камא, г. 6.

9) ב. ונבאת וחצידי.

10) א. проп. אן.

11) ב. ינרם.

12) Б. проп. отъ ראנע до מיטב וביער מיטב.

13) א. ואלעראק.

14) א. проп. הו.

15) א. מאתי.

16) См. Studien und Mittheil. IV, 395.

17) א. ועשרין.

18) ב. תזויגא ניר צחיהא.

19) א. תזויג צחיה.

20) א. קול.

21) См. Мишна, тр. Гидушинъ, I, 1.

22) א. проп. פרוטה.

23) ב. מראתה.

24) ב. פליס.

25) א. מהר.

ומן דלך אן אהל אלעראק אדא כאנת אמראה¹⁾ תרצע ומאת זונהר²⁾ פאנהם לא יניזון תזויגהא פי אקל מן סנתין. פאמא³⁾ אהל אלשאם פאנהם יניזון להא אלתזויג פי תמניה עשר שהרא. פהדא יונב אן אלולד אלדי יני מנהא ענד אהל אלעראק ממזר אד כאנת תזונת עלי חראם. וקד קלנא פימא תקדום 5 אן אהל אלשאם יבתנזן באלאצבע. פאמא אהל אלעראק פאן דלך ענדהם קריב מן אלפנור⁴⁾. ומן דלך אן אהל אלעראק יחרמון עלי אלמכתני מעאודה אלגמאע אלא בעד סבעה איאם⁵⁾. פאמא אהל אלשאם פאנהם יניזון דלך. פאן נדר מן דלך⁶⁾ אלגמאע ולד פאנה ענד אהל אלעראק ולד חראם. ונטיר דלך⁷⁾ ילום אהל אלשאם אן מן חמלת מן לילה אלאכתנא⁸⁾ פאן דלך אלולד ינב אן יכז ממזר אד כאן אלאכתנא⁹⁾ ענדהם אנמא ינב אן יכזן באלאצבע.

ומן דלך אן אהל אלעראק ירון¹⁰⁾ אן ינעלון¹¹⁾ אלקרד פי אלתנור קבל דכול אלסבת לתנטבך פי אלסבת. ואהל אלשאם יחרמון דלך. פאהל אלעראק ענד אהל אלשאם מחלין ללסבת לא מהאלה. ומן דלך אן אהל אלעראק לא ינתסלון¹²⁾ מן קרי ולא מן אלגמאע. פאמא אהל אלשאם פאנהם ינתסלון מן דלך חתי פי יום אלכפור איצא אלדי לא ינזו פיה אלגסל. פאהל אלעראק ענד אהל אלשאם 15 אננאם אברא. וקד אכברני בעין אלמשאיך מן אלגמאעה אנה ראי בא למגרב קומא לא ינתסלון מן אלגמאע. ואנמא זכרת הדא¹³⁾ לאנהם אדא סמעו דלך נחודה ואנכרוה והו צחיה. ומן דלך אן אהל אלשאם יסתננזן באלמא¹⁴⁾ ואהל אלעראק באלחנארה. וקד קלנא פימא תקדם אן אהל אלעראק יניזון ללחאיין¹⁵⁾ אן תעמל גמיע אעמאל אלבית מן אלטבד ואלכבז וגיר דלך. פאמא אהל אלשאם 20 פאנהם יחרמון דלך. והדא כאלקולין אלאולין.

ומן דלך אן אהל אלעראק יטלקון פי יום אלסבת פי¹⁶⁾ איאם אלסכה אלאם ויחרמונה באללולב¹⁷⁾ ואהל אלשאם בצד דלך. ומן דלך אהל אלעראק יטלקון אן יתזנו אללחם פי יום אלעיד פאמא¹⁸⁾ אהל אלשאם פאנהם יחרמון וצעד¹⁹⁾ פי אלמיזאן בתה ולו ליחפט פיה מן אלפאר²⁰⁾. פאהל אלעראק ענד אהל אלשאם 25 מחלון²⁰⁾ ללעיר. ומן דלך אן אהל אלעראק יכתתנזן פי אלמא ואהל אלשאם פי אלתראב²¹⁾. פענד כל פריק מנהם אן כתאנה אלפריק אלאכר ליסת כתאנה. ומן דלך אן אהל אלעראק ימתחנזן אלשאה אחראם מן אלהאל כאלנטר פי אלהיה ואהל אלשאם כאלנטר פי אלאראם. וחכי שיך מן משאיך אלקרה

1) מרה.
2) Studien u. Mitth. IV, 395.
3) באמא.
4) אלפנור.
5) Studien u. Mitth. IV, 31, 395.
6) ב. פון. דלך.
7) ב. דלך.
8) אלאכתני.
9) אלאכתני.
10) Мишна, гр. Шаббатъ, III, 1.

11) ב. ינעלן.
12) ב. ינתסלן.
13) ב. פון. הדא.
14) Studien u. Mitth. IV, 395.
15) Бап. Талиудъ, гр. Келуבותъ, л. 4.
16) ב. מן.
17) Studien u. Mitth., тамъ же.
18) באמא.
19) Studien u. Mitth. тамъ же.
20) א. מחלון.
21) Studien u. Mitth., тамъ же.

אנה כאן בבית אל מקדס ואן שאה אמתחנת בארלאם פכרנת הראמא ואמתחנת
באלריה פכרנת¹⁾ הלאלא. ואן שאה אכרי כאנת בצד דלך. פכל ואחד מן אלפריקון
ענד אלפריק אלאכר יאכל טרפה. ומן דלך אן אהל אלעראק לא ירון דביחיה
אלכהימה אלא בעד אן תולד כתמניה איאם²⁾ ואהל אלשאם ידכונהא מן יומהא.
5 פאהל אלשאם ענד אהל אלעראק יאכלון הראמא אכדא. ומן דלך אן אהל
אלעראק לא ירון אן³⁾ יקדסון אלמראה⁴⁾ פי אלסנה אלסאבעה ואהל אלשאם ירון
דלך. פמן זונת פי תלך אלסנה ענד אהל אלשאם⁵⁾ פליס תזוינהא צחיחא ענד
אהל אלעראק⁶⁾ ואולאדהא ניר כשרים.

ומן דלך אן אהל אלעראק ירון אן חמל אלדראהם נאיז פי אלסכת⁷⁾ ואהל
10 אלשאם יחרמון אלהנו בהא. פאהל אלעראק ענדהם מחלון ללסכת⁸⁾. ומן דלך
אן אהל אלעראק יתכלון אלעיד יומין ואהל אלשאם יומא ואחדא. פאהל
אלשאם ענד אהל אלעראק מחלון⁹⁾ ללעיד דאכלון פי לא תגרע¹⁰⁾. ואהל
אלעראק ענד אהל אלשאם מתכלון ללעיד לס יונבה¹¹⁾ אלה דאכלון פי קוליה
לא תוסף עליו¹²⁾.

15 ונמיע מא דכרנאה מן הדא פענהם¹³⁾ אלדנאה ומנהם ערפנאה והו מיונד
מאתור פי כתבהם וקר נמעה בעצהם פי כתאב מנרד ומנה אלדנאה וערפנאה
פלא תלתון אלי נחודהם ומכאכרתהם.

אלבאב אלהאדי עשר.

פי הכאיה קול אבי עיסי והו עבדיה¹⁴⁾ אלאצפהאני.

20 קד אלכרנא פימא תקדם אן אבא עיסי אדעא אלנבה ואן מענזתה כאנת
ענד אצחאבה אנה כאן אמיא לא יכתב ולא יקרא ואנה אטור כתבא ומצאחפא
ואן הדא לא יכון אלא בנבה. פאמא מדאהבה ואקאווילה פאנה חרם אלטלאק
כמא חרמתה אלצרוקיה ואלנצארי. ואונב סבע צלואת פי כל יום דהב פי דלך
אלי קול דוד שבע¹⁵⁾ ביום הלתיך. וחרם אללהם ואלשראב לא מן אלכתאב כל
25 באנה זעם אן אלהא אמרה בלדך באלנבה. ושיד אמר אלרכאנין ופלמהם נדא
חתי נעלהם פי שביה במרתכיה אלנביא. וזעם אן אלהא קאל לה אן יצלי
בשמונה עשרה וקרית שמע עלי מא קאל אלרכאנין. ואנמא פעל דלך ליסתמיל
בר קלוב אלעואם ואלנמאעה. ולדלך צאר אלרכאנין¹⁶⁾ ואלנמאעה לא יבעדון

1) פכאנת. B.

2) Studien u. Mitth., тамъ же.

3) A. pron. אן.

4) A. אלמרה.

5) A. אלעראק.

6) A. pron. ענד אהל אלעראק.

7) B. פי אלסכת נאיז.

8) B. אלסכת.

9) A. מחלון.

10) Второзак.. XIII, 1.

11) B. ונבה.

12) Второзак., XIII, 1.

13) A. ענהם.

14) B. עובדיה.

15) Ψ CXIX, 164.

16) A. אלרכאנין.

אל עיסוניה ולא ירונהם באלעין אלתי ירון כהא אלעאנניה ואלקראיין. ולקר
סאלת יעקוב אבן אפרים¹⁾ אל שאמי פקלת לה למ קרבתם אל עיסוניה
ויונתמהם והם עלי מא תעלמה מן אנהם ינחלון אלנבוה לניר אהלהא. פקאל
לאנהם למ יכאלפונא פי אלאעיאר. פדל קולה הדא עלי אן אטהאר אלכפר ענד
אלקום אצלח מן אטהאר אלכלאף פי אלעיד אלדי אבתדעוה הם. ואקר אבו
עיסו בנבוה עיסו בן מרים ובנבוה צאחב אלמסלמין. וזעם אן כל ואחר מנהמא
מבעות אלי קומה ואמר בקראוה אל אנגיל ואלקראן ומערפה תפסידומא.
וזעם אן אלמסלמין ואלנצארי קד תעבד כל אמה מנהמא במא פי ידהא כמא
תעבד אליהוד במא פי אידיהם. ואלדי חמלהם²⁾ עלי אלאקראר להדין אלנפסין
באלנבוה ציאנה לאמרה וחיאטה לכברה ולמא אדעאה מן אלנבוה. וכדלך לו
כדב הולא ולם יקר להמא לכאן אלנאם אלי תכדיבה אסרע פכאן תצדיקה להדין
רנא מנדו אן יכון פי דלך תמאם³⁾ לאמרה פכאב מא אמלה מן דלך ואנקמע
רנאה. ונחן נכין פסאר דעואה פימא בעד.

אלבאב אלתאני עשר.

פי חכאיה קול יודגאן והו אלארעי.

15

אן יודגאן איצא ארעי אלנבוה ואצחאבה יזעמון אנה אלמסיה ואנה למ
ימת והם יתוקעון רנועה. ואל יודגאניה תחרם אללחם ואלשראב ויסתעמלון
אלצלאה ואלצום כליורא. ויזעמון אן אלאסכאת ואלאעיאר סאקטוה פי הדא
אלעצר ואנמא הי דבר. וקר שארכהם פי הדא אלקול קום מן אלקראיין ונחן נדבר
דלך פימא בעד.

אלבאב אלתאלת עשר.

פי חכאיה מא תפרד בה ענן ראם אלגאלות ומן תאבעה.

אנה אנאן פי אלסבת אלחמל אלכפיה ודלך פי קולה אין משא אל
בכתף⁴⁾. פהדא טאהר קולה. פאמא קום מן אצחאבה פאנהם יזעמון אנה אראד
בדלך אלחמל פי דאכל אלכיות לילא יטלק ללנאם אן יחמלו פי ביותהם עלי
אכתאפהם. וקוה כלאמה לא ידל עלי מא קאלו הולא. וסנשרח דלך פי מוצעה.
ולים ינוו אלצלאוה אלא פי מוצע מחדוד ויסמיה חצר. וזעם אן מן אכל פי

1) См. Пинскера, Zur gesch. des Karaismus, II, 14.

2) Чит. חמלה.

3) Последняя буква въ сл. תמאם сомнительна.

4) Въ др. мѣстѣ прибавлено: דכתיב בכתף ישאוי (Числа, VII, 9).

שבעת ימי מצה פטירה מן אלהנשה פכאנה קד אכל למירא א). ואונב אלכתאנדה
 באלמקראין דון נירה. ואמר באן יסתעמל פי אלכתאנה כרקתין כתאן כבירדה
 וצנירה מע דהן אלנוז². פמן תלף ען שי מן הדה אלאשיא פהו ענדה אקלף.
 וכדלך מן לתנה מן לם יפעל ברה דלך פהו איצא אקלף יחתאג יעיד לתאנתה.
 6 ואונב לתאנה אלבאלג פי יום אחד עשר פי אלשהר דון סאיר איאם אלשהור.
 ואן אלמרה אדא אראדת אן תדכל פי אלדין פאנהא תדכל פי יום תמניה פי
 אלשהר. ואונב טלב אלאיב פי יום ארבעה ועשרין מן שבט וזעם אן שכט הו
 שהר אלכביסה דון אדר. וטאהר קולה יונב אנה כאן ישלק אלעמה ואלכאלה אלתי
 ליסת מן אלאיב. ואצחאבה יהרכון מן הדה הרבא שדידא. ואנאו אן יתווג רנל
 10 אבנה אמראה אביה אדא לם יכן לאביה מנהא ולד אעני מן אמאה. וזעם אן קול
 אלכתאב ואשה³ אל אחותה יריד מרה ואבנה אלתהא. וזעם אן קול אלכתאב
 וכי⁴ יוק הזב בטהור אן אלמרה כארנה מן דלך ואנה אן בצק אלזב עלי מרה
 טאהרה לם תטמא. ואונב צום סבעין יומא מן תלתה עשר⁵ פי ניסן אלי תלתה
 ועשרין פי סיון. ואונב צום אלסאבע מן כל שהר. ואונב צום יומי אלמנילה. וחרם
 15 אלגמאע באלנהאר⁶. וחרם אן ינאמע אלגמאען פי לילה ויום אכתר מן מרה
 ואהרה. וחרם וטי אלהאמל בעד אן יציר להא ג' אשהר. ואדא וקע יום למסרה
 עשר פי ניסן יום אלסבת דפע אתכאד אלעיד אלי יום אלאחר אלדי הו יום סתרה
 עשר וכדלך פי אלסכה. ולם יונב אלטמא עלי אלמאי. וזעם אן כלי לא ישמא
 מן כלי. ואסקט אלטמא מן אלמת פי הדה אלעצר ולם יונב אלטמא מן אלמדי.
 20 וזעם אן אלפאר מע סאיר אלתמניה אדא דבחת כאן טמאהא דון טמא אלמית.
 וזעם אן מית הדה אלה לרה משכב ואן חכם דלך חכם משכב נדה. ולם יונב
 אלטמא אלא עלי מן דנא קאצדא. וזעם אן אלפאר לא ישמא מנה חתי יסעה
 עלי אלארין. וזעם אן אלטמי אדא לא יתחל מן כלי פאנה לא ישדה. ואנאו אן
 תקיים אלנדה פי אלמחנה ואנאו אן תטרה אלנדה פי אלקדר אבזאר ותוקד
 25 תחתהא. ולם יגיו ללטהאר אלורע אלדין אדא כאן טמאלפא לה פי פריצה
 ואהרה. ולם יונב בעין אלטמא אלא עלי מן לה עשרין סנה ובעצה עלי מן לרה
 למס סנין. וזעם אן ולד אלכחימה אלטאהרה אדא מאת קבל אן יאתי לה תמניה
 איאם לם ישמי. וחכי ענה אנה כאן יקול באלתנאסך ואנה דון פירה (כתאנא
 ניר אנא קד ראינא קומא מן אצחאבה ירון הדה אלארי. וסנדכר קול מן קאל
 30 באלתנאסך ואלתכריר ואלרד עליהא פימא בעד.

1) Т. е. онъ требовалъ, чтобъ опрѣсноки были не изъ пшеницы, но изъ ячменя, который одинъ подразумѣвается подъ названіемъ **עני** (Второзак., XVI, 3).

2) **ביטו** раввинской **פריעה**.

3) Левитъ, XVIII, 18.

4) Тамъ же, XV, 8.

5) Въ др. рукоп. ошибочно сказано: **מן אליום אלעאשר**.

6) Ср. Вав. Талмудъ, тр. *Шаббатъ*, г. 86.

אלבאב אלראבע עשר.

פי דכר מא תפרד בה בנימן אלנהאונדי.

זעם אן אלכאלק תעאלי אנמא כלק מלכא ואחדא ואן דלך אלמלאך הו
אלדי כלק גמיע אלעאלם והו אלדי בעת אלנביין וארסל אלמרסלין ואקאם
אלמעזארת ואמר ונהי והו אלדי יחדת כלמא יכון פי אלעאלם דון אלבארי 5
אלאול. וזעם אן אליבום אנמא יגב לממלכה. וזעם אן קול אלכתאב והיה 1
הבן הבכור לשניאה אונג פי דלך אן אלאהובה ואן תקדמת פי אלולאדה ל 2
יכון אבנהא אלככר בל תכון אלבכוריה לאבן אלשניאה מתקדמא כאן או
מתאלרא בעד אן יכונא גמיעא פטר רחס. וזעם אן קול אלכתאב א 3
במחירת ימצא הנגב והכה ומת אראד בה פי אי נקב כאן ואן כאן נקב 4
קדימא לס ינקבה הו ופי כראב. וזעם אן קול אלכתאב לא 5
כאן עבד בעין בני אסראיל והרב מנה אלי ענדך פלא יגוז לך תסלמה אליה.
וחרם אלתזויג בארציעיה. ואונג אלפראיין עלי אלצבי מנד יתכלם. וכאן יגוז
אתכאד רוס אלשהור עלי אלעוד אלא ניסן ותשרין פאנה לס יגוז אתכאדהמא
אלא עלי רויה אלהאל. וכדלך כאן ירי אן דכאה אלטיר באלשחיטה ואלמליקה 15
גמיעא. וזעם אן אלממלכה אדא צאנעהא רגל פי אלצהרא ולו אן דלך ברצאהא
פאנה לא יגב עליהא אלקתל. וזעם אן מן כרג מן אלרחם והו מית לא יטמא
מנה ואנמא אלטמא ממן ימות פי אלהוא. וזעם אן אלקבר אלדי יטמא מן
דנא בה הו אלקבר אלדי יכון כארנא פאמא אלקבר אלדי יכון פי בית פאנה
לא יטמא מן דנא בה. וזעם אן תיאב אליבה אלתי תנאם פיהא וקד צארת 20
משכב להא או מושב ואן דנא אנסאן בתלך אלתיאב והי מכלועה טמי מנהא
וונג עליה אן ינסל תיאבה ואן דנא בהא והי מלבוסה לס יגב עליה אלא גסל
אלכדן פקט. וזעם אן וקת בין הערכים לא יקבל אלטמא אי אנה וקת ל 21
יטמא פיה אנסאן.

אלבאב אלכאמס עשר.

25

פי דכר מסאוי אסמעיל אלעכברי.

אן אסמעיל אלעכברי 1 אבטל אלכתב וקרי וזעם אן אלקראה יגב אן תכון
עלי מא הו מכתוב. וחכי ענה קול אכר ינקין הדא אלקול והו אנה זעם אן פי

1) Второзак., XXI, 15.

2) Исход., XXII, 1.

3) Второзак., XXIII, 16.

4) В. рукоп. אלעוכברי.

אלכתאב אשיא לם תכץ עלי מא הי אלאן מכתובה. ודלך מתל קולה ויאמר¹⁾ קין אל הכל אחיו זעם אנה כאן בעקב דלך קום נצא השדה. וכל²⁾ העם ראים ארת הקולות זעם אנה כאן שמעים את הקולות אד כאנת אלאצואת לם תרא ואנמא תסמע. וקד קלנא פימא תקדם אן הדא ללסאמרה ולעלה סמע בה מן קולחם פאלדה ענהם. קאל וקולה ובני³⁾ ישראל אכלו את המן אנמא הו יאקלו לאנהא ענד הדא אלקול לם יכונו אכלוה ארבעין סנה. וכדלך קולה כל⁴⁾ נפש בניו ובנותיו שלושים ושלוש זעם אנה כאן שלושים ושנים ואנמא דלך נלש מן אלכתאב. וענדה אי וקת וד אלהאל והו וקת מפארקתה ללשמס פדלך אלוקת הו ראם אלשהר ומן דלך אלוקת תנב אלצלאה ואלקרבאן ולו אנה קבל מניב אלשמס בסאעה. ואנאז פי יום אלסבת אכל מא אצלחה אלמכאלפון פי אלסבת מתל אלכאדננאן אלמשוי ואלפאכהה אתלי תקמף פי אלסבת ומא שבה דלך. ולה אקאויל כחירה פי נהאיה אלפסאד ואלקבח ואלנתאטה והו מע דלך יטהר פי כתבה תלב עאנאן וינסבה אלי אלהמאריה ואלהמאקה. וקד אכברנא פימא תקדם במא אמר בה אצחאכה אן יכתבו עלי קברה רכב ישראל ופרשו⁵⁾.

אלבאב אלסאדס עשר.

פי דכר אבי עמראן אלתפליסי ומלך ארמלי.

קד קלנא אן-הדין לם ידון אחד מנהמא כתאבא פי אלפראין ואנמא כאלפא אלנמאעה פי אשיא יסירה מתל אלענצרה באלאחד ותהרים אלאליה ואלעכו-⁶⁾ ואבנת אלאך ואבנת אלאכת ומא שבה דלך. פאמא אלתפליסי פאנה כאן יקול באלמפארקה עלי קול אסמעיל אלא אנה כאלפה באנה כאן יתכד ראם אלשהר מנד אול אליום אדזי תקע פיה אלמפארקה. ולה נואבה מסאיל ינסבהא אלי חירוה⁷⁾ ולה איצא אוראק פי אטלאק אללחם. ואמא מלך ארמלי פחכי ענה אנה וקף בבית אלמקדם פחלף אן אלדיך כאן יקרב עלי אלמובח אלזי כאן פי הדא אלבית יעני מזבח יי⁸⁾. והדא פעל אנסאן נאהל.

אלבאב אלסאבע עשר.

פי הכאיה מא תפרד בה מישויה.

הדא איצא אחד אלמתכאלפין אלנהאל ודלך אנה אטלק אלחרוב מן זכחי חלים וכאן ענדי וענד נירי אנה הו אבתדע הדא אלמדבה. פאכברני בעין משאין

1) Бытiе, IV, 8.

2) Исходъ, XX, 18.

3) Тамъ же, XVI, 35.

4) Бытiе, XLVI, 15.

5) Послед. три слова прибавл. позднѣйшей рукой.

6) Читай: **וואלעכוה**. В. Р.

7) См. Studien u. Mitth., V, 147.

8) См. Пинскера, Zur Gesch. II, 84, примѣч. 1.

אל עכברייך אנה אנמא אלה ען בעיק אהל אלגבאל¹⁾. וליס דלך מנכרא
אד כאנת אלבדע כחיריך פי אהל אלגבאל גיר אן מישויה אטהרה ונשרר
ואחתג לה. וכאן מישויה יזעם אן אלענצרה תגב אן תכון יום אלאחר גיר אנה
לך יעלם אי אחד הר. והוא אלמדהב איצא לקום מן אלבציריין אלא אן
אתבלאה כאן מע אלגמאעה²⁾. וכאן יזעם אן אלפסה יגב אן יכון אבדא יום
אלכמים ליכון אלכפור יום אלסבת לאנה קיל פיה שבת³⁾ שבתון מעני דלך ענדה
אסכאתין⁴⁾ אחרמא אלסבת ואלאכר אלכפור. וכאן שאכא פי מערפה⁵⁾ רום אלשהור
לא יעלם באי שי יגב אן תתכל. וזעמו אנה כאן יקול לאצחאבה אלנקד כלה סהו
לה פתמסכו בהוא אלבהרג אלדי פי אידיכם יעני עיד אלגמאעה⁶⁾. וכאן יזעם אן
אלסבת לא יגוז אן יקרב פיה קרבאן בתה⁷⁾ ואן קול אלכתאב עלת⁸⁾ שבת בשבתו
מעניה לשבתו ואן דלך כאן יקרב קבל אלסבת לסבת. וכאן יזעם אן אלקבל
פי כל מוצע יגב אן תכון אלי גהה אלמגרב ואן מן במצר ובאל מגרב יסתדבר
בית אלמקדם אדא צלי.

אלבאב אלתאמן עשר.

פי חכאיה מא תפרד בה דניאל אלדאמנאני.

אול דלך אנכארה ללנטר פי אלמעקול ואעאבתה לאהלה. ודלך מדון פי
גיר מוצע מן כתובה. ואיצא פאנה לא יתבת אלמלאיכה עלי סביל מן
תלתתהא אל ישראל מן אנדא אשכאין אחיא נטק מוגהין פי אלרסאיל עלי
סביל מא תונה אלאנכיא בל יזעם אן הוא אלסם אעני קולנא מלאך ומלאיכה
אנמא יקע עלי אלאנסאם אלתי יפעל אלה בהא אלאפעאל ודלך מתל אלנאר
ואלגמאם ואלריאח ומא שבה דלך. וקד חכי ענה פי דלך קולא אכר אנא
אדכרה פי מוצע אכר ואדכר אלרד עליה. ואיצא פאנה יחרם דם אלסמך. ולם
יגוז מן אלגראד אלא אלד¹⁾ אצנאף אלמדכורה באסמאיהא. וחרם אלגמאע
באלליל לילא יפות אלאנסאן אלצלאדי²⁾. ואונב אלטמא פי הוא אלעצר מן
אלאכרין. וחכי ענה אנד³⁾ כאן יקול אלפראיין אנמא תגב עלי אבן עשרין סנה.
וחרם פי אלסבת אשיא מתל גסל אליד באלאשנאן וגיר דלך. וחרם אלסראג פי
לילה אלעיד אלא עלי סביל מא תפעל אלגמאעה⁴⁾ פי לילה אלסבת. וזעם אן
קול אלכתאב ומלך⁵⁾ את ראשו הו פעל יקע בעד אלדיחיה⁶⁾. וחכי ענה אנה
כאן יגוז שהאדה אלמסלמין עלי רוריך אלהאל.

1) Т. е. Джебаль (древняя Мидия); Гадаси переводитъ буквально **ההרים** (горцы).

2) Левитъ, XXIII, 32.

3) Читай **אלסבתין**.

4) Числа, XXVIII, 10.

5) Левитъ, I, 15.

פדה גמלה אקאויל האולי אדין טהרו אלי הדה אלנאיה עלי מא תאדי אלינא. ובעץ הדה אלאפאריק קד בטלת. ודלך מתל אלמנאריה ואלצדוקיה. ודלך אצחאב אסמעיל אלעכברי לס יבק מנהם אחד ולים אחד ממנ טלב אלנטר פי הווא אלעצר ימיל אלי קולה. פאמא אלעאנניה פקד קלו גוא פכל מא גאו הם פי נקצאן. ואמא אצחאב אבי עיסי אלאצפהאני פאן אלדי בקי מנהם בדמשק פקט שניה בעשרין נפסא. ואמא אליודגאנירה פמנהם נפר יסיר באצפהאן. גיר אן אלכלף קד כתר פי הווא אלעצר בין אצחאבנא גוא ונחן נחכי ממא בינהם מן אלכלף גמלה. ודלך לילא נכון קד בקינא שיא ממא יחתאג יוקף עליה לס נדכרה.

אלבאב אלתאסע עשר.

פי זכר מא יכתלף פיה אלקראיין פי עצרנא הווא וקבל דלך ממנ ליס־הו מנסובא אלי אחד אלאפאריק איתי תקדם זכרהא .

אן מנהם מן יחרם אלגסל מן אלטמא יום אלסבת. ומנהם מן לא ירי אן ינסל וגחה פי יום אלסבת. ומנהם מן לא ירי תקדים אלטבק פי יום אלסבת ולא פרש אלפראש פאדא אראד יאכל טעאמא יציר הו אלי מוצע אלטעאם חתי יאכל. ומנהם מן ירי תקדים אלטבק ופרש אלפראש ענדוה ולא ירי רפע דלך לאן תקדים אלטבק ופרש אלפראש לחאננה אלסבת ורפע דלך לים בה חאנה ללסבת. ומנהם מן לא ירי לבס אלתכה פי יום אלסבת. ומנהם מן ירי אן יעמל פי אלסבת מא יסתעמלה בעד אלסבת ממא יגו אן יעמל פי אלסבת ללסבת ודלך מתל תכריד אלמא ומא שבה דלך. והוא לבעץ אלבגדאדיין. ומנהם מן לא ירי אן ידע אלטעאם יבקא בהרארתה אלי דכול אלסבת בל יבררה קבל דכול אלסבת. וזעם אנה אן בקי חאר אהדת פיה פי אלסבת אנפעאל וזיאודה ונקצאן. והוא לבעץ אלתסדריין. ופיהם מן ינכר דלך וירי מע דלך איצא חפט אלהאר פי אלתבן ליאכלה פי אלסבת. ומנהם מן לא יגו אלטבן ואלכבו פי שי מן אלאעיאר גיר עיד אלפסה פקט וזעם אן אלאסתחני בדלך אנמא וקע פיה דון גירה. וקד בלגני אנה קד חדת בתסתר קום לא גיוון פי אלעיד גיר מא יגו פי אלסבת וזעם אן קול אלכתאב אך¹⁾ אשר יאכל לכל נפש נטיר קו אכלוהו²⁾ היום. ומנהם מן יקול כאלאכבי ארטב. ומנהם מן לא יתכל חדש אכבי חתי יכון אלהרף³⁾ מוגוודא פי גמיע ארץ בני אסראיל. ומנהם מן יתכל דלך אדא אסתחצר קראח ואחד. ומנהם מן יעמל עלי שמאל פקט.

1) Исходъ, XII, 16.

2) Тамъ же, XVI, 25.

3) Можетъ быть, слѣд. читать **אלהרף**, см. Dozy, Supplém. s. v. — B. P.

ומנהם מן לא ירי אלכרוג מן מנזלה פי יום אלסכת. ומנהם מן לא ירי אלכראנ
 מן אלמוצע אלדי יסכנה אלי מוצע אכר מסבת איצא ואן לם יכז בין אלמוצעין
 פרק ולא פצל. ומנהם מן ירי דלך. ומנהם מן ירי לבס אלנאתם פי אלסכת.
 ומנהם מן לא ירי דלך ולא פי אלעיד איצא. ומנהם מן יניז קבול כבר אלואחד עלי
 5 רוייה אלהאל. ומנהם מן לא יניז דלך אלא בשאהדין. וכאן בעין אלכנדאדיין
 יתכל אלאיבי עלי מוצע מן בנדאד וכאן יזעם אנה קד עיר דלך ואנה יכרז עלי
 ארין אלקדם. ומנהם מן אדא טלב אלהאל לתסעה ועשרין ולם ידה חם ראה
 באלנהאר אתכל ראם אלשהר פי דלך אליום. ומנהם מן לא ירי דלך. ומנהם
 מן תאבע ראם אלנאלות פי כביסה אליום פי אלפסח ואלסכה נמיעא. ומנהם
 10 מן תאבעה עלי דלך פי אלפסח ולם יתאבעה פי אלסכה. ומנהם מן תאבע ענן
 איצא עלי תהרים אלנתאנה פי יום אלסכת ואטלק דלך אכרהרם. ומנהם מן ירי
 אנה אן לם יאכל פטיר פי שי מן אלז' איאם אן דלך גאיו לה בעד אן לא יאכל
 למירא. ומנהם מן יונב אכלה פי כל יום. ומנהם מן יזעם אן בין הערכים כלה
 מן אליום. ומנהם מן יזעם אנה כלה מן אלגד. ומנהם מן יזעם אנה מן אליום
 15 ומן נדא עלי מא קאל ענן. ומנהם מן ירי אנה אדא נאבת אלשמם פקד לרנת
 אלסכת. ומנהם מן לא יכרנהא אלא בעד מניב אלגור. ומנהם מן יניז קרארה
 כל לש גיר אלעבראני פי יום אלסכת. ומנהם מן לא יניז דלך. ומנהם מן יניז
 אכל לחם אלנגם ואלבקר פי אלנאליה. ומנהם מן לא יניז דלך. ומנהם מן יניז
 אכל אלסמך אלדי ימות פי אידי אלמלאפין. ומנהם מן לא יניז דלך. ומנהם
 20 מן ירי אכל אלגדי אלמסמוט. ומנהם מן לא ירי דלך לאנה יזעם אן אלשחם
 ינטבך מערה. ומנהם מן ירי אכל דנאיח אלגמאעה. ומנהם מן לא יניז דלך.
 ומנהם מן יטלק אלהנאז. ומנהם מן יחרמה. ומנהם מן יזעם אנה לא יעלם
 הל הו חלאל אם הראם. ומנהם מן יניז אכל בין אלטאהר מן אלטיר. ומנהם
 מן לא יניז דלך. ומנהם מן יחרם מע גמלה אלשחום אלמבער¹⁾ ואלכנתה והי
 25 אלדוארה וכדלך שהם אלהיה. והדא לקום מן אלכצריין ואלפרם. ומנהם
 מן לא יחרם דלך. ומנהם מן יטלק עלאג אלמלאפין אדא עאלנו בין ידיה.
 ומנהם מן לא יטלק דלך. ומנהם מן יקול באלואסטה אלואחדה פי אלטמא ויזעם
 אנה תוצל. ומנהם מן יקול באלואסיט אלכחירה. ומנהם מן לא יקול
 באלואסטה בתה. ומנהם מן יונב צלאה צהרים פי כל יום. ומנהם מן לא
 30 יריה אלא פי יום צום פקט. ומנהם מן יזעם אן אלפסח אדא וקע לילה אלסכת
 ונב אן ידפע אלי אלשהר אלהאני. ומנהם מן לא²⁾ ירי אלנסל במא האר מן
 אלטמא. ומנהם מן לא²⁾ ירי דלך. ומנהם מן לא ירי אלנסל מן אלטמא אלא
 במא ערב. ומנהם מן לא ירי דלך אלא במא מעין. וכאן אלקראיין אלמתקדמין
 מן אלכצריין יזעמון אן עיר חג השבועות לא יכון אלא אלאחד גיר אנהם
 לא יעלמון אי אחד הו. וכאן פיהם מן יזעם אנה סאקט פי הדא אלעצר. וכאן
 35 פיהם איצא מן יזעם אן גמיע אלעיאר סאקטה פי הדא אלעצר ואנמא הו יכר.

1) Можетъ быть? В. Р.

2) Въ одномъ изъ двухъ означенныхъ мѣсть слово לא очевидно лишнее.

וכאן בעץ קראיין אל שאם יזעם אנה קד יגזו ללאנסאן אן יצום מן שי דון
 שי פי צום אלנאפלה. ובעץ קראיין אל כראסאניה ימנע אלכתבו ואלקרי ולא
 יקרא אלא מא הו מכתוב פקט. ומן האולי מן יפעל דלך פי אלשם אלדי הו
 כיורד הי ויזעם אן מן קראה באד' פקד כפר. ומן קראיין כראסאן ואלגבאל
 מן יזעם אן אלמסיח אלמועדו בה קד גא ונפד וכדלך אלבית הו אלדי בנארה
 זרבבל ולם יבק גירה. ומן האולא איצא מן יבטל אחיא אלאמואת ויזעם אן
 מא אנכר בה אלכתאב מן דלך אנמא אראד בה אחיא אלאמיה מן אלגלא
 ואלדל. וכאן בעץ אלבנדאדיין יזעם אן חנוך ואליהו קד מאתא ואנרה
 לא יגזו אן יצעדא אלי אלסמא באנסאמהמא. ומן אלמחדתי מנהם קום מן
 אלבצריין ואלתסתריין מן יזעם אן לבס אלנעל ואללף לגיר חאנה חראם
 פי אלסבת. וכדלך לבס אכתר מן קמיץ ואחד. וכדלך אלרדי ואלנעל וכל מא לם
 תכן אלחאנה דאעיה אלי לבסה מתל אלזנאר וגירה. ומנהם מן ירי שפי אלנאר
 יום אלסבת אדא כאן קד נסי אן יפעל דלך קבל אלסבת בל יוגבון דלך. וכדלך
 יוגבון סד אלמא אלדי יסקי אלזרע פי אלסבת אדא כאן קד נסי אן יסדרה קבל
 אלסבת. וכדלך יסדון אלרחא פי יום אלסבת עלי מתל דלך לילא ישחן פי אלסבת.
 פאלענכ אנהם ימלקון בל יוגבון אלאעמאל ואלחרכאת פי אלסבת ויחרטון
 אלחרך ואלסכון. ואלתלפו פי אלשכוך פאונבהא בעצהם ולם יוגבהא בעצהם.
 ואלתלפו פי אסתנראק אלטמא אלכפיף פי אלטמא אלתקיל פאונכה בעצהם
 ולם יוגבה אלבעץ. ואלתלפו פי תממיה אלבית מן אלמית פאונב דלך בעצהם
 ולם יוגבה בעצהם. ואלתלפו פי מן פאתה אלנסל פי אלוקת אלדי אלזמרה
 אלכתאב אלנסל פיה פאנאז בעצהם אן ינתסל פי אי וקת שא ולם יגזו דלך
 בעצהם אלא פי מתל אלוקת. ואלתלפו פי גלוס אלגר פי אלסכה פאונבה
 בעצהם ולם יוגבה בעצהם.

פדאד מא נשטת לדכרה ממא אחצרינה אלחפט מן אלתלאפהם ואלאמר
 כל יום פי זיאדה. ולעל מן יקרא דלך מן אצחאכנא ילוס עלי דכרה אד כאן
 קום מן ארבהאנין קד יעיכונא בדלך ויגעלונהא ברלא מן אעאכתנא להם
 במא הם עליה מן אלתלאף אהל אלשאם ואהל אלעראק. פלא ישגלן
 דלך קלויככם ולא תלתפתנן אליה. ודלך אנהם הם אנמא לחקהם אלעיב פי
 דלך ואלמנאקצרה מן חית אדעו אן גמיע מא פי אידיהם נקל ען אלנבוה.
 ומא כאנת הדה סבילה פלא יגזו אן יקע פיה כלף אלבתה ופי וקוע אלכלף
 נקין לקול מן אדעאה. ונחן פאנמא נסתכרנ אלעלם אסתכרנאז בעקולנא
 ומא כאנת הדה סבילה לם ינכר וקוע אלכלף פיה. וסנדכר מא יחתג בה
 אלמטאלפון לונוב אלנטר מן הדא אלוגה ואלגואב פיה פימא בעד. פלנכמל
 הדה אלמקאלה בחול אלה וקוטה. — כרוך יוי לעולם אמן ואמן.

1) אלתכותי.

Пользуемся замедленіемъ печатанія настоящей статьи по типографскимъ причинамъ, чтобъ прибавить еще нѣкоторыя дополнительные указанія и поправки.

Стр. 252, прим. 1. — Какъ на противоположное утвержденію каравмовъ можно указать на мнѣніе Венеціанскаго раввина конца XVII вѣка *А. Х. Витерби*, что каравмство беретъ начало отъ схизмы царя Иероваома и десяти колѣнъ Израиля; см. *Ашкенази*, אָשְׁכְנַזִּי (Франкф. на Майнѣ 1854 г.), стр. 37.

Стр. 253, прим. 4. — Ср. *аль-Бируни*, въ آثار البانیة изд. Сахау, араб. текстъ стр. 21, англ. перев., стр. 25 и прим. издателя стр. 374.

Стр. 256, прим. 2. — Слѣдуетъ однако замѣтить, что *Абу-Иса аль-Варракъ* въ کتاب الفلانیات, по свидѣтельству аль-Бируни (тамъ же стр. 284, перев. стр. 278), также упоминаетъ объ еврейской сектѣ *аль-Магрибія*, почему возможно, что Макривзи имѣлъ въ виду именно эту секту.

Стр. 259, прим. 3. — Имя *Нанá* встрѣчается также у арабовъ, какъ напр. *Альхасанъ ибнъ Али ибнъ Нанá*, авторъ краткой исторіи Бундовъ (аль-Бируни, стр. 38, перев. стр. 45).

Стр. 266, прим. 1. — *Аль-Раи*, какъ лжемессія, упоминается также у *аль-Бируни* (стр. 15, перев. стр. 18) рядомъ съ *Абу-Иса аль-Исфайани*, и несомнѣнно этимъ прозваніемъ обозначается тамъ *Юдиánъ*, чѣмъ устраняются затрудненія Сахау относительно этого прозванія (тамъ же, стр. 372—373).

Стр. 267, строки 4—6. — Толкуя слова арабскаго текста (стр. 313, 2—3, гдѣ я читалъ كَتَانٌ) въ смыслѣ необходимости двухъ прорѣзовъ, я руководствовался тѣмъ соображеніемъ, что какъ раббаниты, такъ и каравмы стараются объяснить слова кн. Иуса Навина (V, 2) «Обрѣзай сыновъ Израиля *оторично*» каждый по своему (Вавлонскій Талмудъ тр. *Шаббатъ*, л. 133; каравмы *Аронъ Никомедіо* въ אָרְוֹן וְנִי וְיִלְיָא *Башьячи* въ אָרְוֹן וְנִי וְיִלְיָא при изложеніи законовъ обрѣзанія). Но баронъ В. Р. Розентъ, которому я премного обязанъ за разныя цѣнныя замѣчанія и поправки, справедливо замѣтилъ, что надо читать כְּתָאן = كَتَانٌ и что простой смыслъ вышеозначеннаго арабскаго предложенія можетъ только быть: «И онъ (Ананъ) приказалъ, чтобъ употребляли при обрѣзаніи двѣ полотняныя тряпки, большую и малую, съ миндальнымъ масломъ». Посему надобно полагать, что упомянутый въ раббанитскихъ источникахъ обычай (см. Талмудъ, тамъ же, и *Шулханъ Арухъ Йоре Деа*, гл. 264, § 3) употреблять для задержки кровотоčenія послѣ обрѣзанія пластырь (изъ вина или масла), компрессъ или порошокъ — превращенъ Апаномъ въ формальный законъ, причемъ имъ еще прибавлены детали, что необходимо брать двойной плас-

тырь, и чтобъ для этого было употреблено исключительно миндальное масло.

Стр. 274. — Относительно иносказательнаго толкованія догмата воскресенія мертвыхъ см. Респонсы *Соломона Ибнъ-Адрета* (Боловск. изд., л. 3 с, № 9).

Стр. 286, строка 16. — Читай מן.

Стр. 297, строка 27. — Это возраженіе приводится также у Гадаси, алфавитъ 82; у Мордехая Луцкаго въ לְבוּשׁ מַלְכוּת, стр. 56; у Иефета аль-Баркамани въ рукописномъ соч. (въ Имп. Публичн. Библиотекѣ) подъ загл. کتاب الرد علی الريانين, п у др.

Стр. 299, строка 21. — См. также Гадаси, алфав. 79; Баркамани, тамъ же, М. Луцкаго, тамъ же, стр. 59.

Стр. 300, прим. 2. — Объ этомъ ср. Гадаси, алфав. 81.

Стр. 300, строка 9. — Гадаси, алфав. 79, приводитъ это не отъ имени Талмуда, а изъ (мистическаго?) соч. подъ заглав. מִסְכַּת בְּרֵאשִׁית רַבָּא.

Стр. 300, строка 14. — Также Гадаси, алфав. 79; Баркамани тамъ же, Луцкій, стр. 59.

Стр. 301, строка 3. — См. также у Гадаси, алфав. 82.

А. Гаркави.

СПБ. Апрель 1894.